

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MAUPASSANT

pierre ve jean

fransızca aslından çeviren: hakan tansel

KLASİK

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

pierre ve jean
guy de maupassant

fransızcadan çeviren: hakan tansel
sunuş: guy de maupassant
sonsöz: a. ömer türkeş

ayrıntı: 1173 / klasik dizisi: 34

pierre ve jean / guy de maupassant

özgün adı / pierre ve jean

fransızca aslından çeviren / hakan tansel

sunuş / guy de maupassant

sonsöz / a. ömer türkçe

yayına hazırlayan / nihan somay

son okuma / osan k. dil

bu kitabın türkçe yayım hakları
ayrıntı yayınları'na aittir.

kapak illüstrasyonu / berat pekmezci

kapak ve görsel tasarım / gökçe alper

disgi / hediye gümen

baskı: ali laçın - barış matbaa - mücellit
davutpaşa cad. güven san. sit. c blok no. 286
topkapı / seytinburnu - istanbul - tel. 0212 567 11 00
sertifika no: 33160

birinci basım: nisan 2018 / baskı sayısı 2000
isbn 978-975-539-277-5 / sertifika no: 10704

ayrıntı yayınları basım dağıtım san. ve tic. a.ş.
hobyar mah. cemal nadir sok. no: 3 oğaloğlu - istanbul
tel: (0212) 512 15 00 faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr
info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi
facebook.com/ayrintiyayinevi
instagram.com/ayrintiyayinlari

guy de maupassant

5 Ağustos 1850 tarihinde Fransa'da Dieppe'de doğan Maupassant asil bir aileden geliyordu; anne tarafından büyükbabası aynı zamanda ünlü Fransız yazarı Gustave Flaubert'in de büyükbabasıydı. 11 yaşındayken anne babası ayrılan yazar Normandiya'da büyüdü. 1869'da hukuk öğrenimine başlayan Maupassant çok geçmeden 20 yaşında Fransa-Prusya Savaşı'na gönüllü asker olarak katıldı. 1880'lerde 300 öykü, altı roman, üç gezi ve bir şiir kitabı yayımlandı. 20'li yaşlarında yakalandığı frengi, yıllar geçtikçe akıl hastalığına dönüştü. 20 Ocak 1892'de gırtlakını keserek intihara kalkışan Maupassant Paris'te özel bir akıl hastanesine yatırıldı ve bir yıl sonra, 6 Temmuz 1893'te aynı hastanede öldü.

hakan tansel

1960 yılında İstanbul'da doğdu. 1980'de Saint Joseph Fransız Erkek Lisesi'nden mezun oldu. Dönemin politik koşulları nedeniyle 1981-1989 yılları arasında Fransa'da kaldı. 1994'ten beri Bodrum'un bir köyünde yaşamakta, 2001'den beri de çeviri yapmaktadır. Muhtelif yayınevleri için çevirdiği Boris Vian, Philippe Djian, Eric Fottorino, Yves Simon, Katherine Pancol, Maxim Chattam, Jules Verne, Dos Santos gibi yazarlara ait elli küsur kitabın otuzdan fazlası yayımlanmıştır.

içindekiler

sunuş

guy de maupassant / roman üzerine..... 9

pierre ve jean

bir - dokuz..... 27-182

sonsöz

modern bir habil-kabil hikâyesi / a. ömer türkeş .. 183

pierre ve jean

guy de
maupassant

pierre
ve
jean

sunuş

guy de maupassant

roman üzerine

Burada, asla ilişikteki romancığ1 savunma niyetinde değilim. Tam tersine, anlaşılmasını sağlamaya çalışacağım düşünceler daha ziyade *Pierre ve Jean*'da teşebbüs ettiğim psikolojik inceleme türünün eleştirisini gerektirecektir.

Genel olarak Roman'ı ele almak istiyorum.

Yeni bir kitabın çıktığı her sefer, aynı eleştirmenlerin aynı sitemlerine maruz kalan tek kişi ben değilim.

Övgü dolu cümleler arasında aynı kalemlden hep şunları duyuyorum:

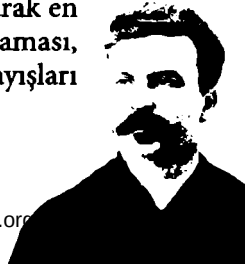
“Bu eserin en büyük kusuru, tam anlamıyla bir roman olmamasıdır.”

Aynı argümanla karşılık verilebilir:

“Beni yargılama şerefine nail olan yazarın en büyük kusuru, eleştirmen olmamasıdır.”

Eleştirmenin temel özellikleri nedir gerçekte?

Tarafsız, önyargısız, belli bir akımı temsil etmeyen, hiçbir sanatçı grubuna bağlı bulunmayan biri olarak en zıt eğilimlerin, en ters karakterlerin hepsini anlaması, ayırt etmesi ve açıklaması, çeşit çeşit sanatsal arayışları kabul etmesi gerekir.

O yüzden eleştirmenin *Manon Lescaut*, *Paul ve Virginie*, *Don Kişot*, *Tehlikeli İlişkiler*, *Werther*, *Gönül Yakınlıkları*, *Clarisse Harlowe*, *Émile*, *Candide*, *Beş Mart*, *René*, *Üç Silahşörler*, *Mauprat*, *Goriot Baba*, *Kuzin Bette*, *Colomba*, *Kızıl ve Kara*, *Matmazel Maupin*, *Notre Dame'ın Kamburu*, *Salambo*, *Madam Bovary*, *Adolphe*, *Bay De Camors*, *Meyhane*, *Sapho* vs. gibi kitaplardan sonra hâlâ, "Bu bir roman, bu ise değil" diye yazmaya cesaret etmesi bana yetersizliğe çok benzeyen bir anlayışın ürünü gibi geliyor.

Genelde bu eleştirmen, roman denildiğinde üç perde-lik tiyatro oyunu tarzında düzenlenmiş, ilk olarak giriş, ikincisi gelişme, üçüncüsü sonuç bölümünden müteşekkil, az çok gerçeğe uygun bir macera anlar.

Bu kompozisyon üslubu, aynı zamanda diğer bütün tarzların da kabul edilmesi şartıyla kesinlikle makbuldür.

Bir roman yaratmak için, romanın dışına çıktığımız takdirde başka bir ad vermeyi gerektirecek kurallar mı mevcuttur?

Don Kişot bir romansa *Kızıl ve Kara* öyle değil mi? *Monte-Cristo* romansa *Meyhane* başka bir şey mi? Goethe'nin *Gönül Yakınlıkları*, Dumas'nın *Üç Silahşörler*'i, Flaubert'in *Madam Bovary*'si, Bay Feuille'tnin *Bay De Camors*'u ve Bay Zola'nın *Germinal*'i arasında karşılaştırma yapılabilir mi? Bu eserlerden hangisi gerçek bir romandır? Şu ünlü kurallar nelerdir? Nereden çıktılar? Kim belirledi? Hangi ilke, hangi yetki ve mantık uyarınca?

Bununla birlikte bu eleştirmenler bir romanı oluşturan ve roman olmayanlardan ayıran şeyi kati ve su götürmez bir şekilde biliyor gibiler. Bunun tek bir anlamı var: Bizzat yaratıcı olmadıkları halde belli bir akıma bağlılar ve tıpkı romancılar gibi, kendi estetik anlayışları dışında tasarlanıp gerçekleştirilmiş tüm yapıtları hor görüyorlar.

Oysa akıllı bir eleştirmen, aksine, daha önce yazılmış romanlara mümkün mertebe az benzeyen ve gençleri mümkün olduğunca yeni yollara teşvik eden şeyleri arayıp bulmalıdır.

Victor Hugo'dan Bay Zola'ya kadar bütün yazarlar, gayet yerinde bir tavırla kişisel sanat anlayışlarına göre yaratma, yani tahayyül ya da tetkik etmeyi mutlak ve tartışmasız bir hak olarak talep etmişlerdir. Yetenek, düşünmenin, görmenin, anlama ve değerlendirmenin özel bir biçimi olan özgünlükten doğar. Halbuki Roman'ı sevdiği romanlardan edindiği kanaate göre tanımlayarak bazı değişmez kompozisyon kuralları belirlediğini iddia eden eleştirmen, yeni bir tarz geliştiren sanatçı mizacıyla daima boğuşacaktır. Eleştirmenlik sıfatını kesinlikle hak eden biri sadece eğilim, tercih ve tutkudan uzak bir analist olmalı ve bir tablo uzmanı gibi önündeki sanat eserinin yalnızca sanatsal değerine itibar etmelidir. İnsan olarak sevmediği lakin yargı mercii olarak anlamaya mecbur bulunduğu kitapları dahi keşfedip hakkını verebilmesi için kişiliğinin her şeye açık olan bütünlüklü bir kavrayışla dolu olması gerekir...

Fakat eleştirmenlerin çoğu neticede okurdan başka bir şey olmadıklarından ya bizi neredeyse her zaman haksız yere kınıyor ya da kayıtsız şartsız, ölçüsüz iltifatlara boğuyorlar.

Bir kitapta sadece ruhunun doğal eğilimini tatmin etmeyi arayan ve yazardan o anki baskın zevkine yanıt vermesini isteyen okur, her zaman idealist, şen şakrak, hüznü, hülyalı yahut pozitif hayal gücüne uyan yapıt ya da bölümü dikkate değer veya iyi yazılmış diye niteliyor.

Velhasıl okur kitlesi bize şu şekillerde haykıran birçok gruptan oluşuyor:

- Avut beni.
- Beni eğlendir.
- Beni üz.
- Beni duygulandır.
- Bana hayal kurdur.
- Beni güldür.
- Ürpert beni.
- Beni ağlat.
- Düşünmemi sağla.

Yalnızca birkaç seçkin zihin, sanatçıdan şunu istiyor:
“Kafanıza göre, size en uygun gelen biçimde, güzel bir şey yaratın bana.”

Sanatçı deniyor, başarıyor veya çuvallıyor.

Eleştirmenin sadece çabanın niteliğine göre takdir etmesi gerekir, eğilimlerle uğraşma hakkı yoktur.

Bu zaten binlerce kez yazılmıştır, ama yine de tekrarlamak lazım.

Nitekim bize hayata ilişkin, köşeleri törpülenmiş, insanüstü, şairane, duygulandırıcı, cazip ya da muhteşem bir görünüş sunmak isteyen edebi okullardan sonra, gerçeği, yalnızca ve bütünüyle gerçeği gösterme iddiasındaki gerçekçi veya natüralist bir akım geldi.

Bu kadar farklı sanat teorilerini eşit bir ilgiyle kabul etmek ve içinden çıktıkları genel fikirleri *a priori* kabul edip yarattıkları eserleri sadece sanatsal değerleri açısından yargılamak gerekir.

Bir yazarın şiirsel ya da gerçekçi bir eser üretme hakkına karşı gelmek, onu eğilimini değiştirmeye, özgünlüğünü reddetmeye zorlamayı, tabiatın kendisine vermiş olduğu göz ve zekâyı kullanmasına müsaade etmemeyi istemektir.

Onu olguları güzel veya çirkin, ufak ya da destansı, zarif veya ürkütücü görüyor diye kınamak, şu ya da bu tarza uyduğu ve bizimkiyle uyuşmadığı için suçlamaktır.

Bırakalım dilediği gibi anlasın, incelesin, tasarlasın, yeter ki sanatçı olsun. Bir idealisti yargımlarken şairane bir galeyana gelerek ona hayalinin vasat ve bayağı olduğunu, yeterince muhteşem ya da çılgınca olmadığını kanıtlayalım. Ama bir natüralisti yargılıyorsak yaşamın gerçeğinin kitabındaki gerçekten nerede farklı olduğunu gösterelim.

Bu kadar değişik akımların birbiriyle taban tabana zıt kompozisyon yöntemleri kullanmak zorunda olmaları aşikâr.

İçinden müstesna ve çekici bir macera çıkarmak için sabit, kaba ve sevimsiz gerçeği değiştiren romancı, sahici-lik kaygısını abartmadan olaylarla keyfine göre oynamaya, okurun beğenisini kazanmak, onu duygulandırmak ve heyecandırmak için onları hazırlayıp düzenlemeye mecburdur. Romanının planı, ustalıkla sonuca yönelen bir dizi dâhice düzenlemeden başka bir şey değildir. Bu düzenlemelerin bazıları, olayları en yüksek noktaya ve temel önemi haiz, kesin bir hadise olan sonun yaratacağı etkiye doğru aşamalı bir şekilde yerleştirmek suretiyle başta uyanan merakların hepsini tatmin edip ilgiye set çekerek anlatılan hikâyeyi öyle eksiksiz bir şekilde bitirirler ki ertesi gün kimse en sevilen karakterlere ne olduğunu öğrenmek bile istemez.

Hayatın kesin bir görüntüsünü yansıtmaya iddiasındaki romancıysa, aksine, olağanüstü görünecek her türlü olaylar dizisinden özenle kaçınmak durumundadır. Hedefi asla bize bir hikâye anlatmak, bizi eğlendirmek ya da duygulandırmak değil; bizi düşünmeye, hadiselerin derin ve gizli manasını anlamaya zorlamaktır. Görmüş ve uzun

uzun düşünmüş olduğu için kâinata, nesne, olay ve insanlara akılcı gözlemlerinin toplamından süzülüp gelen kendine mahsus bir tarzda bakar. Kitapta yeniden yaratarak bize aktarmaya çalıştığı şey, dünyaya yönelik bu kişisel bakıştır. Bizi hayatın gösterisi karşısında kendisinin deneyimlediği gibi heyecanlandırmak için, onu gözlerimizin önünde yeniden ve titiz bir benzerlikle canlandırması gerekir. O yüzden eserini o kadar ustalıklı, gizli ve görünürde öyle sade yazmalıdır ki planın fark edilmesi, saptanması ve niyetlerin keşfedilmesi mümkün olmasın.

Bu romancı, bir macera kurgulayıp bunu sonuna kadar ilginçliğini koruyacak şekilde cereyan ettirmek yerine, karakterlerini varoluşlarının belli bir döneminde ele alarak doğal geçişlerle bir sonraki döneme kadar götürecektir. Bu yolla, kâh çevre şartlarının etkisiyle ruhların nasıl değiştiğini kâh duygu ve tutkuların nasıl geliştiğini, insanların nasıl sevip nasıl nefret ettiğini, tüm sosyal çevrelerde nasıl savaşıldığını, kentsoylu çıkarlarının, maddi menfaatlerin, aile yararının, siyasi beklentilerin nasıl kıyasıya çarpıştığını gösterecektir.

Yani planının becerisi kesinlikle heyecan veya cazibeye, ilgi çekici bir başlangıç ya da dokunaklı bir felakete değil, içlerinden yapıtın nihai anlamının çıkacağı, minik ama sürekli olguların ustaca bir araya getirilmesine dayanacaktır. Etrafını kuşatan onca varlığın arasındaki özel ve son derece ayırt edici anlamının ne olduğunu göstermek için bir hayatın on yılını üç yüz sayfaya sığdırıyorsa sayısız küçük ve gündelik hadiseden lüzumsuz olanların hepsini elemeyi ve fazla keskin görüşlü olmayan gözlemcilerin farkına varmadıkları, ama kitaba asıl önem ve kıymetini veren her şeyi özel bir tarzda aydınlığa çıkarmayı bilmesi icap eder.

Böyle herkesçe görülebilir olan eski yöntemden bu denli farklı bir yazı üslubunun eleştirmenlerinin okuru çoğu zaman yanlış yöne sevk ettiği ve “entrika” denen tek izlek yerine bazı çağdaş sanatçılar tarafından kullanılan bütün ince, gizli, neredeyse görünmez iplikleri fark etmedikleri anlaşıyor.

Netice itibarıyla dünün Romancısı yaşamın krizlerini, ruh ve yüreğin sivri hallerini seçip anlatırken bugünün Romancısı kalp, ruh ve aklın normal halini hikâye ediyor. Peşinde koştuğu etkiyi, yani basit hakikat duygusunu yaratmak ve elde etmek istediği sanatsal bilgiyi açığa çıkarmak, yani kendine göre çağdaş insanın gerçekte ne olduğunu ifşa etmek için sadece değişmez ve su götürmez gerçeğe dayanan olayları kullanmak zorundadır.

Ancak bu gerçekçi sanatçılarla aynı bakış açısı benimsemese dahi, “Mühim olan tek şey gerçektir” ifadesiyle özetlenmesi mümkün görünen teorilerinin tartışmasız kabul edilmemesi lazım.

Niyetleri bazı sabit ve olağan hadiselerin felsefesini ortaya çıkarmak olduğuna göre sık sık olayları gerçeğe uygunluk yararına, ama hakikatin zararına düzeltmek mecburiyetinde kalacaklardır, zira:

Gerçek olan bazen gerçeğe benzemeyebilir.

Gerçekçi, şayet bir sanatçıysa bize hayatın sıradan bir fotoğrafını göstermeye değil, gerçekliğin kendisinden daha eksiksiz, daha inandırıcı ve heyecan verici bir bakış sunmaya çalışacaktır.

Her şeyi anlatmak imkânsızdır; çünkü o zaman, yaşamımızı dolduran çok sayıda münferit ve anlamsız olayı sıralamak için gün başına en az bir cilt gerekecektir.

O yüzden bir tercih kendini dayatmaktadır – ki bu, bütün gerçek teorisine vurulan bir ilk darbedir.

Ayrıca hayat, hiç hesapta olmayan, birbirinden son derece farklı, karşıt ve uyumsuz şeylerden müteşekkildir; haşın, tutarsız ve dağınıktır; *muhtelif olaylar* başlığında sınıflanması gereken, açıklanamaz, mantıksız ve çelişik dertlerle doludur.

İşte bu yüzden, temasını seçen sanatçı, bu tesadüfler ve lüzumsuz işlerle dolu yaşamdan sadece konusu için gerekli karakteristik ayrıntıları alacak ve geri kalan her şeyi bir kenara atacaktır.

Binlerce örnekten biri:

Yeryüzünde her gün kazara ölenlerin sayısı bir hayli büyüktür. Ama kazaya dikkat çekmek lazım diye anlatının ortasında başkahramanlardan birinin kafasına kiremit düşürebilir ya da onu bir arabanın tekerlekleri altına atabilir miyiz?

Keza, hayat her şeyi aynı planda bırakır, hadiseleri hızlandırır veya uzattıkça uzatır. Sanatsa, tersine, hazırlıklar yapıp tedbirler almaktan, gizli ve ustalıkli geçişler kullanmaktan, yalnızca kompozisyon becerisiyle esas önemi haiz olaylara ışık tutmaktan ve gösterilmek istenen özel gerçeğin derin heyecanını yaratmak için geri kalan her şeye önem derecesine karşılık gelen vurguyu kazandırmaktan ibarettir.

Dolayısıyla, gerçeği yaratmak, hadiseleri kendi karmakarışık akışları içinde kölece bir sadakatle kopyalama ya değil, olağan mantıklarını takip ederek gerçeğin tam bir ilüzyonunu vermeye dayanır.

Bundan, yetenekli Gerçekçilerin daha ziyade İllüzyonistler diye adlandırılmaları gerektiği sonucuna varıyorum.

Zaten hepimiz düşünce ve organlarımızda kendimizi taşıdığımızı göre gerçekliğe inanmak ne çocukluk! Birbirinden farklı olan gözlerimiz, kulaklarımız, tat ve koku alma organlarımız dünyada mevcut insanların sayısı kadar gerçek yaratır. Ve bu organlardan talimat alan, değişik şekillerde etkilenmiş zihinlerimiz, sanki her birimiz başka bir ırka aitmişiz gibi anlar, tahlil eder ve karar verir.

Yani her birimiz sadece dünyanın bir illüzyonunu yaşarız; mahiyetine göre şiirsel, duygusal, şen, hüznü, pis ya da iç karartıcı bir illüzyon. Yazarın yegâne görevi, öğrenmiş olduğu ve yararlanabileceği bütün sanatsal yöntemlerle bu illüzyonu sadık bir şekilde yeniden yaratmaktır.

İnsanlar arasında bir mutabakat olan güzellik illüzyonu! Değişken bir kanaat olarak çirkinlik illüzyonu! Asla değişmez gerçekliğin illüzyonu! Onca insanı çeken alçaklık illüzyonu! Büyük sanatçılar insanlığa kendi özel illüzyonlarını kabul ettirenlerdir.

O yüzden, hiçbir teoriye kızmayalım; çünkü her teori, çözümlenen bir eğilimin genelleştirilmiş ifadesinden başka bir şey değildir.

Bilhassa iki tanesi vardır ki çoğu zaman, ikisini de ayrı ayrı kabul etmek yerine, bunlar karşı karşıya getirilerek tartışılmıştır: Katıksız tahlil romanı ve nesnel roman teorileri. Analiz taraftarları yazarın gerçeğe ancak çok tali bir önem atfedip, hareketlerimizi belirleyen en gizli dürtüleri, ruhtaki en ufak değişimleri bile belirtmeye özen göstermesini isterler. Hakikat basit bir sınır, bir varış noktası, romanın bahanesidir. Yani onlara göre hayal gücünün gözlemle karıştığı bu kesin ve muhayyel eserleri, psikoloji kitabı kaleme alan bir filozof gibi yazmak, en

uzak kökenlerden itibaren ele alarak sebepleri sergilemek, bütün isteklerin nedenlerini açıklamak ve çıkar, tutku ve içgüdülerin itkisiyle davranan ruhun bütün tepkilerini ayırt etmek gerekir.

Hayatta vuku bulan şeylerin kesin bir suretini çıkarma iddiasındaki Nesnellik (ne berbat bir laf!) taraftarlarıysa, tam tersine, her karmaşık açıklamadan, sebeplere ilişkin her yorumdan özenle kaçınarak gözümüzde karakter ve olayları canlandırmakla yetinirler.

Onlara göre psikoloji, gerçekte yaşamın olguları altında gizlendiği gibi, kitapta da saklı olmalıdır.

Bu şekilde tasarlanan roman daha çok ilgi çeker; anlatıya hareket, renk ve can katar.

Velhasıl nesnel yazarlar, bir karakterin ruh halini uzun uzun açıklamak yerine o ruh halinin o kişiye belli bir durumda kaçınılmaz olarak yaptırması gereken davranış ve hareketi ararlar. Ve cildin başından sonuna kadar karakterlerini öyle hareket ettirirler ki bütün edim ve davranışları nesnel yazarların kişisel mizacının, düşünce, istek ya da tereddütlerinin yansıması olur. Yani psikolojiyi ortaya sermek yerine saklarlar. İskeletin insan vücudunun kafesi olması gibi psikolojiyi de eserin taşıyıcısı haline getirirler. Portremizi çizen ressam iskeletimizi göstermez.

Öte yandan bana öyle geliyor ki bu tarzda yazılmış bir roman samimiyet bakımından da kazanıyor. Her şeyden önce, gerçeğe daha yakın oluyor; zira çevremizde hareket halinde gördüğümüz insanlardan hiçbiri gelip bize itaat ettikleri dürtüleri anlatmazlar.

Üstelik şunu hesaba katmak lazım: İnsanları izleye izleye mizaçlarını, neredeyse her şartta varolma biçimlerini öngörecek kadar kesin bir şekilde belirleyebilsek “Bu

karakterdeki şu adam bu durumda şöyle davranır” diye-
bilsek dahi, bundan, kendine ait olan düşünceindeki gizli
gelişimlerin, bizimkilerle aynı olmayan içgüdülerinin
esrarengiz taleplerinin, organları, sinirleri, kanı ve eti
bizimkilerden farklı doğasının karmaşık itkilerini tek tek
tespit edebileceğimiz sonucu çıkmaz.

Nasıl bir dehaya sahip olursa olsun, zayıf, yumuşak,
tutkusuz, yalnız bilimi ve işi seven bir adam; coşkulu,
şehvetli, hırçın, her türlü zevke hatta ahlaksızlığa yatkın,
iriyarı bir adamın ruh ve bedenine asla yeterince nüfuz
edemeyecek, hayatının edimlerini gayet güzel öngörüp
anlatabilse de bu ziyadesiyle değişik varlığın kendine
mahsus itki ve duygularını anlayıp dile getiremeyecektir.

Sonuç itibarıyla katıksız psikoloji yapanın elinden,
farklı durumlara yerleştirdiği tüm karakterlerinin yerine
kendini koymaktan başka bir şey gelmez; çünkü dış ya-
şamla aramızdaki yegâne bağlantı olan ve kendi algıları-
nı bize dayatan, duyarlığımızı belirleyen, içimizde etrafı
kuşatanların hepsinden temelde farklı bir ruh yaratan
organlarını değiştirmesi imkânsızdır. Görüşümüzü, du-
yularımız sayesinde dünya hakkında edindiğimiz bilgi-
leri, hayata dair düşüncelerimizi, mahrem ve meçhul
varlığını gözler önüne serdiğimizi iddia ettiğimiz bütün
karakterlere sadece kısmen nakledebiliriz. Yani bir kralın,
bir katil veya hırsızın, dürüst bir insanın, bir aşüfte ya da
bir rahibenin, genç bir kız yahut halde çalışan bir kadının
bedeninde aslında hep kendimizi gösteririz, zira mesele-
yi “Ben kral, katil, hırsız, aşüfte, rahibe, genç kız veya
halde çalışan bir kadın olsam ne yapardım, ne düşünür-
düm, nasıl davranırdım?” diye irdelemeye mecburuz. O
yüzden karakterlerimizi ancak yaş, cinsiyet, sosyal mevki
ve doğanın aşılmaz bir organ setiyle çevirdiği benliğimi-
zin diğer yaşam koşullarını değiştirerek çeşitlendiririz.

Maharet bu benliğin, okur tarafından, onu saklamamıza yarayan muhtelif maskeler ardından tanınmasına izin vermemekte.

Ama saf psikolojik analiz sadece tam kesinlik bakımından tartışma götürür olsa da diğer tüm çalışma yöntemleri kadar güzel sanat eserleri verebilir.

Şimdi de simgeci var mesela. Niye olmasın? Sanatçılık düşleri saygıya değer ve sanatın aşırı zorluğunu bilimleri ve ilan etmeleri bilhassa ilgi çekici.

Bugün hâlâ yazmak için epey çılgın, cüretkâr, fazla özgüvenli veya aptal olmak lazım aslında! Birbirinden çok farklı tabiatta, muhtelif yeteneklere sahip onca ustadan sonra yapılmadık ya da söylenmedik ne kaldı? Hangimiz zaten başka bir yerde yaklaşık aynı şekilde bulunmayan bir sayfa, bir cümle yazmış olmakla övünebiliriz? Biz ki Fransız yazınına tüm vücudumuzun kelimelerden müteşekkil bir hamur olduğu izlenimi vereceği kadar doymuşuz, okuduğumuzda aşına gelmeyen, en azından bu yönde muğlak bir sezgiye kapılmadığımız bir fikir ya da satıra rastlıyoruz muyuz?

Zaten bilinen araçlarla okurlarını yalnızca eğlendirmeye çalışan biri, vasatlığın saflığı içinde güvenle, cahil ve aylak kalabalığa yönelik eserler yazar. Fakat onca asırlık geçmiş edebiyatın ağırlığını hissedenler, daha iyi hayal ettikleri için hiçbir şeyden tatmin olmayan ve her şeyden öğrenenler, her şeyi çoktan ayağa düşmüş gibi görenler, her zaman yapıtlarının sıradan ve lüzumsuz bir iş olduğu hissine kapılanlar, edebiyat sanatının, ancak en büyük üstatlara ait birkaç sayfanın göz önüne serdiği, kavranması imkânsız ve esrarengiz bir şey olduğunu anlamayı başarırlar.

Bir solukta okunmuş yirmi dize, yirmi cümle, bizi şaşırtıcı bir ifşaat gibi yüreğimize kadar titretir; ama hemen sonraki mısralar bütün mısralara, cümleler hep aynı nesre benzer.

Kuşkusuz, dâhilerin hiç bu gibi sıkıntı ve dertleri yoktur; çünkü onlar içlerinde karşı konulmaz bir yaratıcı güç taşırlar. Kendilerini yargılamazlar. Halbuki sadece bilinçli ve inatçı birer işçi olan bizler, yenilmez yılgınlığa karşı ancak sürekli çaba sarf ederek savaşabiliriz.

İki kişi, yalın ve aydınlatıcı dersleriyle, bana şu “daima deneme” gücünü vermişlerdir: Louis Bouilhet ve Gustave Flaubert.

Burada onlar ve kendimden bahsediyorsam birkaç satırda özetlenmiş tavsiyelerinin, yazarlığa yeni başlarken genellikle sahip olunan özgüvenden nasibini yeterince almamış bazı gençlere faydalı olabileceğini düşündüğüm içindir.

Flaubert’in dostluğunu kazanmadan yaklaşık iki sene önce biraz samimi bir şekilde tanıştığım Bouilhet, kusursuz oldukları ve ikinci sınıf birine ait olsalar bile yetenek ve özgünlüğün özünü içerdikleri takdirde yüz, hatta belki daha da az sayıda dizenin bir sanatçıyı meşhur etmeye yettiğini tekrarlaya tekrarlaya sürekli çalışma ve mesleğe dair derin bilginin; açık görüşlü, güçlü ve şevkli bir günümüzde, ruhumuzun bütün eğilimleriyle güzelce uyuşan bir konuyla mutlu bir karşılaşma sayesinde o kısa, eşsiz ve yaratabileceğimiz en mükemmel eserin doğumuna yol açabileceğini anlamamı sağladı.

Sonra en ünlü yazarların geriye neredeyse asla tek bir ciltten fazlasını bırakmadıklarını ve her şeyden evvel, tercihimize sunulan yığınla konu arasından bütün yeteneklerimizi, tüm değerimizi ve sanatçılık gücümüzü eme-

cek olanı bulup çıkarma şansını yakalamak gerektiğini anladım.

Bilahare, ara sıra gördüğüm Flaubert de beni sevdi. Ona birkaç denememi vermeye cesaret ettim. Okuma nezaketini gösterdikten sonra: Yeteneğiniz var mı, bilmiyorum, dedi. “Getirdikleriniz belli bir zekâyâ delalet ediyor, fakat –Buffon’un deyimiyle– yeteneğin uzun bir sabırdan başka bir şey olmadığını unutmayın, genç adam. Çalışın.”

Çalıştım ve benden hoşlandığını anlayarak sık sık evine gittim; çünkü bana, şakayla karışık, talebem demeye başlamıştı.

Yedi sene boyunca şiirler, öykü ve masallar yazdım, hatta berbat bir dram bile kaleme aldım. Onlardan geriye hiçbir şey kalmadı. Üstat her şeyi okuyor ve ertesi pazar, öğle yemeğinde eleştirilerini sıralayıp zihnime uzun ve sabır isteyen derslerinin özetini yavaş yavaş kazıyordu. “İnsanda bir özgünlük varsa her şeyden önce onu açığa çıkarmalı, diyordu, yoksa da bir tane edinmeli.”

–Yetenek uzun bir sabır ister.– Mesele, ifade etmek istediğimiz her şeye, başka hiç kimse tarafından görülmemiş ve söylenmemiş bir yön keşfetmeye yetecek kadar uzun ve dikkatli bakmaktan ibaret. Her şeyde, keşfedilmemiş bir yan vardır; çünkü gözlerimizi ancak incelediğimiz şey hakkında bizden önce düşünülenlerin anısıyla beraber kullanmaya alışığız. En ufak bir şeyde dahi biraz meçhul bir taraf mevcuttur. Onu bulalım. Yanan bir ateşi, ovada bir ağacı betimlemek için o ağaç ve ateşin karşısında, o, bizim için artık başka hiçbir ağaca benzemez oluncaya kadar duralım.

İşte, bu şekilde özgün olunuyor.

Ayrıca, bütün dünyada birbirinin tıpatıp aynı iki kum tanesi, iki sinek, iki el veya burun var olmadığı gerçeğini

ileri sürerek beni birkaç cümlede bir insan ya da nesneyi net bir şekilde anlatmaya, onları aynı tür ve cinse dahil diğer bütün insan ve nesnelerden ayırt etmeye zorluyordu.

“Kapısında oturan bir bakkal, piposunu tüttüren bir kapıcı ya da bir fayton durağının önünden geçerken o bakkal ve kapıcıyı, duruşlarını, imge marifetiyle tüm manevi niteliklerini de kapsayan bütün fiziksel veçhelerini gösterin bana” diyordu. “Öyle ki onları başka hiçbir bakkal veya kapıcıyla karıştırmayayım. O faytonun atının, önden giden ya da peşinden gelen diğer elli ata niye benzemediğini tek kelimeyle anlatın.”

Onun üslup hakkındaki düşüncelerini başka yerde açıkladım. Az evvel ele aldığım gözlem teorisiyle yakından alakalı.

Ne söylenmek istenirse istensin onu ifade edecek tek bir sözcük, canlandıracak tek bir fiil ve niteleyecek tek bir sıfat vardır. O yüzden bu kelime, yüklem ve sıfatı keşfedene kadar aramak ve asla yaklaşık olanla yetinmemek gerekir; zorluktan kaçınmak için, işe yarasa bile hilelere, dil şaklabanlıklarına başvurmamak lazım.

Boileau’nun şu dizesi uygulanarak en hassas şeyler ifade ve tercüme edilebilir: “Gücü öğretti yerinde bir sözcükten.”

Düşüncenin bütün nüanslarını tespit etmek için bugün bize sanatsal yazı adı altında dayatılan tuhaf, karmaşık, kalabalık ve Çin işi kelime dağarcığına hiç lüzum yok; fakat bir sözcüğün değerindeki her değişikliği, işgal ettiği yere göre son derece bilinçli bir şekilde yakalamak gerek. Anlamı neredeyse kavranamayan daha az isim, fiil ve sıfat, ama farklı kurulmuş, zekice kesilmiş, bilgece ses ve ritimle dolu, değişik... daha çok cümle kullanalım.

Kendimizi nadir terim koleksiyoncusundan ziyade, müt-hiş tasarımcılar olmaya zorlayalım.

Esasında cümleyi keyfince işlemek, ona her şeyi, ifade etmediklerini bile söyletmek, kelimelere dökülmemiş art niyet ve imalarla doldurmak, yeni deyişler icat etmekten veya eski, tanınmamış kitapların dibinde, hem kullanma alışkanlığını hem de manasını yitirdiğimiz bizim için ölü söz gibi olan onca kelimeyi aramaktan daha zordur.

Zaten Fransız dili özenti yazarların bulandıramadıkları ve asla bulandıramayacakları duru bir sudur. Her asır bu berrak akıntıya kendi tarzını, iddialı arkaizmini ve süslü anlatımını atmış, ama o fuzuli teşebbüslerden, aciz çabalardan hiçbiri baki kalmamıştır. Bu dilin yapısı gayet açık, mantıklı ve canlıdır. Zayıflatılmaya, karartılmaya veya çürütülmeye izin vermez.

Bugün soyut kavramlardan sakınmadan imgeler üretenler, temiz camlara yağmur ya da dolu yağdıranlar, meslektaşlarının sadeliğine de taş atabilirler! Bir bedeni olan meslektaşlarını vurabilirler, fakat bedene sahip olmayan yalınlığa asla erişemezler.

La Guillette, Étretat, Eylül 1887

bir

“**T**üh be!” diye bağırdı birden, on beş dakikadır gözlerini suya dikmiş, kımıldamadan duran ve ara sıra çok hafif dokunuşlarla denizin dibine salınmış oltasını yoklayan Roland Baba.

Teknenin kışında, balık avına davetli Bayan Rosémilly'nin yanında uyuklayan Bayan Roland uyanarak başını kocasına çevirdi:

“Hayrola, Gérôme! Hayrola...”

Öfkeden kuduran adamcağız cevap verdi:

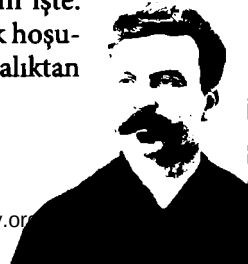
“Hiç balık vurmuyor. Öğleden beri hiçbir şey yakalamadım. Sadece erkeklerle balığa çıkmak lazım; kadınlar sizi hep geciktirir.”

İki oğlu, biri iskele diğeri sancak tarafından işaret parmaklarına dolanmış oltalarını sarkıtan Pierre ve Jean aynı anda gülmeye başladılar.

“Konuğumuza ayıp oluyor, baba” diye karşılık verdi Jean.

Bay Roland mahcup bir edayla özür diledi:

“Affedersiniz, Bayan Rosémilly, ben böyleyim işte. Hanımları çağırırım, çünkü yanlarında bulunmak hoşuma gider, ama sonra altımda suyu hisseder etmez balıktan başka bir şey düşünmez olurum.”

Bayan Roland tamamen uyanmıştı ve duygulu gözlerle deniz ve falezlerden oluşan ufku seyrediyordu.

“Yine de iyi bir av yaptınız” diye mırıldandı.

Ama kocası başını olumsuz manada sallarken bir yandan da yapışkan pullar, dikilmiş yüzgeçler, etkisiz ve cansız bir çaba ile ölüm havasında esnemelerin eseri hafif bir gürültüyle hâlâ belli belirsiz seğiren, üç erkeğin yakaladığı balıkların durduğu sepete iyicil bir bakış attı.

Roland Baba diptekileri görmek için sepeti dizleri arasına sıkıştırıp eğerek hayvanların oluşturduğu gümüş rengi dalgayı kenara kadar akıtınca can çekişme çırpınışları arttı ve sepetin dolu karnından, bedenlerinden çıkan kuvvetli bir koku, keskin bir gelgit kokusu yükseldi.

Yaşlı balıkçı onu gül koklar gibi derin derin içine çekip: “Vay canına! Amma da tazeler!” diye belirtti.

Sonra devam etti:

“Sen kaç tane yakaladın, doktor?”

Büyük oğlu, bıyıkları ve çenesi tıraşlı, siyah favorileri hâkimlerinkiler gibi kesilmiş otuz yaşında bir adam olan Pierre yanıt verdi:

“Ah! Fazla değil. Üç dört tane.”

Baba ufak oğlana döndü:

“Ya sen, Jean?”

Ağabeyinden çok daha genç, gür sakallı, boylu poslu sarışın bir delikanlı olan Jean gülümseyerek mırıldandı:

“Aşağı yukarı Pierre kadar, dört ya da beş tane.”

Her seferinde, Roland Babayı pek mutlu eden aynı yalanı söylüyorlardı.

Misinasını küreklerden birinin ıskarmozuna dolayıp kollarını göğsünde birleştirdi:

“Bir daha asla öğleden sonra balığa çıkmayacağım” diye bildirdi. “Saat onu geçti mi iş bitiyor. Bir türlü vurmuyor alçaklar, güneşte siesta yapıyorlar.”

Yaşlı adam etrafındaki denize mal sahibi gibi hoşnut bir edayla bakıyordu.

Denizcilik ve balık avına ölçüsüz tutkusunun, maddi durumu muhtelif yatırımlarından sağladığı gelirle mütevazı bir hayat sürmeye yetecek kadar düzelir düzelmez onu tezgâhının başından kopardığı eski bir Parisli kuyumcuydu.

O zaman Le Havre'a çekilip bir kayak aldı ve amatör denizci oldu. İki oğlu, Pierre ve Jean, eğitimlerini sürdürmek için Paris'te kaldılar ve arada bir tatile gelerek babalarının bu zevkine ortak oldular.

Büyük oğul, Jean'dan beş yaş daha büyük Pierre, koleji bitirince değişik mesleklere heves etmiş, birbiri ardına yarım düzine iş denemiş ve hepsinden çabucak sıkılıp hemen yeni umutlara atılmıştı.

Son olarak ilgisini tıp çekmiş ve işe öyle büyük bir şevkle sarılmıştı ki bakanlıktan elde ettiği süre muafiyeti sayesinde oldukça kısa bir eğitimi müteakip yakın zamanda doktor çıkmıştı. Coşkulu, zeki, değişken ve inatçıydı, aklı ütopyalar ve felsefi düşüncelerle doluydu.

Ağabeyinin esmerliği kadar sarışın, kızgınlığı kadar sakin, kindarlığı kadar yumuşak Jean da hukuk eğitimini rahatça tamamlayıp Pierre'in doktor olmasıyla aynı zamanda lisans diplomasını almıştı.

Şimdi birlikte ailelerinin yanında biraz dinleniyor ve her ikisi de, koşullar tatmin edici bir hal aldığı takdirde Le Havre'a yerleşmeyi planlıyorlardı.

Ama belli belirsiz bir kıskançlık, kardeşler arasında erişkinliğe kadar neredeyse göze görünmeden artan ve birinin evliliği ya da başına gelen mutlu bir olay vesilesiyle aniden patlak veren şu küllenmiş kıskançlıklardan biri, zararsız ve kardeşçe bir husumet içinde onları tetikte tutuyordu. Elbette birbirlerini seviyor, fakat sürekli

gözetliyorlardı. Jean'ın doğumunda beş yaşında olan Pierre, anne ve babasının kollarında birdenbire belirip ziyadesiyle sevilen, ha bire okşanan öbür küçük yaratığa, ufak ve şımarık varlıklara has bir düşmanlıkla bakmıştı.

Jean çocukluğundan itibaren bir uysallık, iyilik ve sakinlik örneği teşkil etmiş ve Pierre, yumuşaklığını gevşeklik, iyiliğini enayilik, cana yakınlığınıysa körlük gibi gördüğü bu tombul oğlanın durmadan övüldüğünü duymaya yavaş yavaş sinir olmuştu. Ebeveynleri, oğulları için orta halli, saygıdeğer mevkiler hayal eden o sakin insanlar, kararsızlıklarını, yarım kalmış şevk ve girişimlerini, cesurca fikirlere ve gösterişli mesleklere yönelik bütün beceriksiz hamlelerini yüzüne vuruyorlardı.

Her ne kadar büyüyüp adam olduğundan beri “Jean’a bak ve onun gibi yap!” demeyi bırakmış olsalar da “Jean şunu yaptı, Jean bunu yaptı” diye tekrarlandığını işittiği her sefer, bu sözlerin altındaki saklı mana ve imayı elbette anlıyordu.

Doğuştan yumuşak bir hazinedar ruhuna sahip, biraz duygusal ama tutumlu ve titiz bir kentsoylu kadın olan anneleri, her gün, iki büyük oğlu arasında ortak yaşamın ufak tefek her olayından doğan küçük rekabetleri yatıştırıp duruyordu. Zaten o sıralar huzurunu bozan ufak bir hadise vardı ve bir karışıklık çıkmasından korkuyordu; zira kışın çocukları özel tahsillerini bitirmekle meşgullerken iki sene evvel denizde ölmüş bir uzun yol kaptanının dul eşi olan komşuları Bayan Rosémilly’le tanışmıştı. Daha yirmi üç yaşındaki fazlasıyla genç dul, yaşamı özgür bir hayvan gibi içgüdüleriyle kavrayan becerikli bir kadındı. Sanki muhtemel bütün olayları görüp geçirmiş, tartıp anlamıştı. Yargısı sağlıklı, kesin ve iyicildi. Akşamları, kendisine bir fincan çay ikram eden sevimli komşularına gidip kanaviçe işlerken çene çalmayı âdet edinmişti.

Denizci pozlarına girme saplantısının durmadan kam-
çılacağı Roland Baba yeni dostlarına müteveffa eşi hak-
kında sorular soruyor, Bayan Rosémilly ise hayatı seven
ve ölüme saygı duyan, akıllı ve mütevekkil bir kadın ola-
rak utanıp sıkılmaksızın kocasından, yaptığı yolculuklar-
dan, eski hikâyelerinden bahsediyordu.

İki oğul, döndüklerinde güzel dolu evlerine yerleşmiş
bulunca onun hoşuna gitme arzusundan ziyade birbirle-
rinin ayağını kaydırma isteğiyle hemen kur yapmaya
başlamışlardı.

Temkinli ve pratik zekâlı anneleri ikisinden birinin
zafer kazanmasını canı yürekten umut ediyordu, çünkü
genç kadın zengindi; fakat diğerinin üzülmeye de gönlü
razı değildi.

Bayan Rosémilly sarışın ve mavi gözlüydü. En ufak
esintide uçuşan incecik saçları örölüp taç yapılmıştı. Biraz
cüretkâr, gözü pek ve kavgacı görünüşü ağırbaşlılığıyla
hiç uyuşmuyordu.

Genç kadın, mizaç benzerliği dolayısıyla daha şimdi-
den Jean'ı yeğliyor gibiydi. Gerçi bu tercih sadece ses ve
bakışındaki neredeyse hissedilmeyen değişiklikten ve ara
sıra fikrini soruşundan belli oluyordu.

Jean'ın kanaatinin kendisinininkini güçlendireceğini,
Pierre'in görüşününse mecburen farklı olacağını tahmin
ediyora benziyordu. Doktorun politika, sanat, felsefe ve
ahlaka dair düşüncelerinden söz ederken "saçmalıklarınız"
dediği oluyordu. O zaman Pierre ona soğuk bir bakış
atıyor, kadınların, bütün kadınların, o zavallı yaratıkların
davasını soruşturan bir hâkim gibi süzüyordu.

Oğullarının dönüşünden önce Roland Baba karısını
da hiç götürmediği balık avlarına onu asla davet etme-
mişti; zira limanda tanışıp yakın dost olduğu emekli uzun
yol kaptanı Beausire ve teknenin bakımından sorumlu,

Jean-Bart lakaplı ihtiyar gemici Papagris'yle gün doğmadan, gelgit vakti denize açılmayı seviyordu.

Bununla birlikte önceki hafta bir akşam onlarda yemeğe kalan Bayan Rosémilly "Balık tutmak çok eğlence-li olsa gerek, değil mi?" deyince tutkusu okşanan ve bunu papazların müminlere yaptıkları gibi anlatma isteğine kapılan eski kuyumcu bağırmıştı:

"Siz de gelmek ister misiniz?"

"Tabii ki isterim."

"Gelecek salı?"

"Tamam, gelecek salı."

"Sabahın beşinde yola çıkabilir misiniz?"

Genç kadın bir şaşkınlık çığlığı attı:

"Yok artık, daha neler!"

Hayal kırıklığına uğrayan Roland Baba'nın keyfi kaçtı ve birden yaptığı davetten şüpheye düştü.

"Saat kaçta çıkabilirsiniz peki?" diye sordu yine de.

"Dokuzda mesela!"

"Daha önce olmaz mı?"

"Hayır, olmaz, o bile erken zaten!"

Yaşlı adam tereddüt içindeydi. O saatten sonra hiç balık tutulamayacağı aşikârdı, çünkü güneş havayı ısıtınca oltaya balık vurmaz oluyordu; ama partiyi düzenlemek için can atan iki kardeş hemen her şeyi ayarlayıp örgütlemişlerdi.

Böylece *İnci*, bir sonraki salı, Hève Burnu'nun beyaz kayalıkları altına demir atmıştı. Öğlene kadar avlandıktan sonra biraz uyuklamış, ardından hiçbir şey yakalayamadıkları ava devam etmişlerdi. Ve Bayan Rosémilly'in aslında sadece denizde gezmekten hoşlanıp zevk aldığını biraz geç anlayan ve misinalarının artık hiç titremediğini de gören Roland Baba, mantıksız bir sabırsızlık hareke-

tiyle hem yakalanamayan hayvanlara hem de kayıtsız dula yönelik bir “Tüh be!” çekmişti.

Şimdi, yakalanan balığa, balığına dokunaklı bir cimri sevinciyle bakıyordu. Sonra gözlerini gökyüzüne kaldırdı ve güneşin alçalmakta olduğunu fark etti:

“Pekâlâ, çocuklar” dedi, “yavaş yavaş geri dönsek mi?”

İkisi de oltalarını çekip sardılar ve temizlenmiş iğneleri mantarlara tutturup beklediler.

Roland ayağa kalkmış, tam bir kaptan edasıyla ufku inceliyordu:

“Rüzgâr kesildi, çocuklar” dedi, “kürek çekeceğiz!”

Ve aniden kolunu kuzeye doğru uzatarak ekledi:

“Bak sen, Southampton gemisi.”

Gösterilen istikamette mavi bir kumaş gibi uzanan, altın ve ateş rengi yansımalarla ışıldayan düz ve engin denizin üstündeki pembe gökte siyahımsı bir bulut yükseliyor, onun altında da uzaktan ufacık görünen gemi fark ediliyordu.

Güneye doğru, hepsi Le Havre’in beyaz bir çizgi halinde güçlkle seçilen mendireğine ve uçta boynuz gibi dikilmiş deniz fenerine yönelen çok sayıda başka duman da görölüyordu.

“Normandiya’nın da bugün dönmesi gerekmiyor mu?” diye sordu Roland.

“Evet, baba” diye yanıtladı Jean.

“Dürbünümü versene. Şuradaki o galiba.”

Baba içine katlanan bakır boruyu açıp gözüne yerleştirdi, ayarını yaptı ve birden sevinçle haykırdı:

“Evet, evet, bu o, iki bacasından tanıdım. Bakmak ister misiniz, Bayan Rosémilly?”

Genç kadın aleti alıp uzaktaki transatlantiğe yöneltti, ama kuşkusuz yerini bulmayı becerememişti; çünkü hiçbir şey seçemiyordu. Renkli bir daire ve mavilikten, yus-

yuvarlak bir gökkuşağı ve midesini bulandıran, güneş tutulmasına benzer acayıplıklardan başka bir şey ayırt edemiyordu. Dürbüne bakarak:

“Bu aleti kullanmayı oldum olası bilemedim zaten” dedi. “Hatta bu, saatlerce pencerede dikilip gemilerin geçişini seyreden kocamı pek kızdırırdı.”

İncinen Roland Baba:

“Gözünüzdeki bir kusurdan kaynaklanıyor herhalde” diye karşılık verdi. “Zira benim dürbünüm mükemmeldir.”

Sonra aleti karısına uzattı:

“Bakmak ister misin?”

“Yok, teşekkürler, beceremeyeceğimi biliyorum.”

Kırk sekize dayanan yaşını göstermeyen Bayan Roland bu akşamüstü gezintisinden herkesten çok zevk alıyor gibiydi.

Kestane rengi saçlarına yeni yeni ak düşmeye başlamıştı. Sakin ve aklı başında bir havası, göze hoş görünen, iyi ve mutlu bir hali vardı. Oğlu Pierre’in deyişiyle paranın değerini biliyordu, ama bu, hayalin büyüsünü tatmasına mâni değildi. Okumayı, roman ve şiirleri severdi; sanatsal değerleri için değil, onda uyandırdıkları tatlı ve melankolik hayal dünyası için. Çoğu zaman kötü ve sıradan bir mısra, kendi tabiriyle içindeki hassas telleri titretiyor, ona neredeyse sahici, esrarengiz bir arzunun hissiyatını yaşıtıyordu. Ve bir hesap defteri gibi düzenli tuttuğu ruhunu biraz bulandıran bu hafif heyecanlardan hoşlanıyordu.

Le Havre’a gelişinden beri, eskiden gayet ince ve esnek olan endamını ağırlaştıran oldukça belirgin bir şişmanlık kazanıyordu.

Bu deniz gezintisinden mest olmuştu. Kocasını onu, işte sövüp saymayı emretmek sanan zorbaların insanları kin ve öfke duymadan terslemeleri gibi, hırçınlaşmaksızın

hor görüyordu. Yabancıların yanında kendini tutuyor, ama aile arasında koyveriyor ve herkesten korkmasına rağmen korkunç havalara bürünüyordu. Kavga gürültüden, lüzumsuz açıklamalardan nefret eden Bayan Roland hep boyun eğiyor ve asla hiçbir şey talep etmiyordu. Keza, uzun zamandır kocasından kendisini denizde gezdirmesini rica etmeye bile cesaret edemiyordu. O yüzden eline geçen fırsatı sevinçle karşılamıştı ve bu yeni ve nadir zevkin tadını çıkarıyordu.

Yola çıkışlarından beri, zihnen ve bedenen tüm varlığını su üzerindeki o tatlı süzülüşe bırakmıştı. Artık hiçbir şey düşünmüyor, ne anılar ne de umutlarda dolaşıyordu. Sanki bedeni gibi kalbi de onu beşik gibi sallayıp uyuşturan yumuşak, akışkan ve enfes bir şey üzerinde dalgalanıyordu.

Baba “Haydi küreklere!” diye geri dönüş emrini verince anne, oğullarının, iki büyük oğlunun ceketlerini çıkarıp gömlek kollarını sıvadıklarını görerek gülümsedi.

Kadınlara daha yakın oturan Pierre sağ, Jean’sa sol küreğe geçip reisin “Tam yol ileri!” diye bağırmasını beklediler; zira yaşlı adam manevraların düzenli yapılmasına önem veriyordu.

İkisi birden aynı gayretle kürekleri suya daldırıp var güçleriyle asılarak arkaya doğru yattılar ve aralarında kuvvetlerini göstermeye yönelik bir mücadele başladı. Yelkenle yavaş yavaş gelmişlerdi, ama artık meltem kesilmiş ve iki kardeşin erkeklik gururu, birbirleriyle boy ölçüşme düşüncesiyle birdenbire uyanıvermişti.

Balığa babalarıyla yalnız çıktıklarında dümende kimse olmaksızın kendi başlarına kürek çekerlerdi; çünkü Roland bir yandan oltaları hazırlarken bir yandan da kayığın seyrini denetler, el hareketleri ya da “Yavaşla, Jean!” – “Asıl, Pierre!” – “Hadi bir numara, hadi iki numara, kolları

yağlayın biraz!” gibi kısa komutlarla onları yönetirdi. Hayallere dalan daha kuvvetli çeker, kendini fazla kaptıran yavaşlar ve tekne yeniden doğrulurdu.

Bugün pazılarını gözler önüne sereceklerdi. Pierre’in kolları kıllı, biraz zayıf, ama güçlü, Jean’inkilerse kalın ve beyaz, hatta hafif pembeydi ve derisinin altında yuvarlak kaslar kabarıyordu.

İlkin Pierre avantaj kazandı. Dışleri sıkılmış, alnı kırışmış, bacakları gerilmiş, elleri her çekişinde boydan boya esneyen kürekte kasılmıştı ve *İnci* kıyıya doğru ilerliyordu. Arka sıranın tamamını kadınlara bırakmak için önde oturan Roland Baba tayfayı komuta etmek için yırıttırıyordu: “Bir numara, yavaş!” – “İki numara, asılsana şu küreğe!” Bir numara öfkeden iyice hızlanıyor, iki numaraysa bu düzensiz tempoya ayak uyduramıyordu.

Sonunda reis “Dur!” emri verdi. İki kürek aynı anda havaya kalktı ve Jean, babasının talimatıyla bir müddet tek başına çekti. Ama o andan itibaren avantaj onda kaldı; güçlülük krizinden nefes nefese kalmış bitkin haldeki Pierre gitgide dermanını yitirip zayıf düşerken o, canlanıp kızışıyordu. Roland Baba büyüğün soluklanıp rotasından sapan kayığı düzeltmesine imkân tanımak için art arda dört kere onu durdurdu. O zaman ezik ve kızgın doktor, alnı ter içinde, yanakları solgun:

“Nem var, bilmiyorum, kalbim sıkışıyor. Gayet iyi başlamıştım, ama bu şey kollarımın takatini kesti” diye geveliyordu.

“İki küreği de benim çekmemi ister misin?” diye soruyordu Jean.

“Yok, teşekkürler, geçer.”

Canı sıkılan anne:

“Aşk olsun, Pierre, kendini bu hale getirmenin ne anlamı var?” diyordu. “Çocuk değilsin ya!”

Delikanlı omuz silkip kürek çekmeye devam ediyordu.

Bayan Rosémilly görmüyor, anlamıyor, duymuyor gibiydi. Minik, sarışın başı, teknenin her deviniminde arkaya doğru, şakaklarındaki incecik saçları havalandıran, sert ve hoş bir hareket yapıyordu.

Fakat Roland Baba bağırdı: “Bakın, işte *Prince-Albert*, bize yetiştı.” Ve herkes baktı. Arkaya eğik iki bacası, yanak gibi yuvarlak iki sarı kasnağıyla uzun ve alçak Southampton gemisi son süratle geliyordu. Güverte yolcular ve açık şemsiyelerle doluydu. Etrafa köpükler saçarak suyu döven, hızlı ve gürültücü çarkları ona acelesi olan bir uzun yol gemisi havası veriyordu. Denizi dümdüz yaran başı, yanlara doğru kıvrılan iki ince ve şeffaf dalga yaratıyordu.

İnci’nin hemen yanından geçerken Roland Baba şapkasını havaya kaldırdı, kadınlar mendil salladılar ve bu selamlara, arkasında denizin sakin ve parıltılı yüzeyinde birkaç yavaş dalgalanma bırakarak uzaklaşan vapurda hararetle aşağı yukarı oynatılan yarım düzine şemsiye karşılık verdi.

Ufkun her köşesinden gelip kendilerini bir ağız gibi peş peşe yutan kısa ve beyaz mendireğe doğru hızla ilerleyen başları dumanlı başka gemiler de görünüyordu. Balıkçı teknelerinin, gözle fark edilmeyen römorkörlerin çektiği, hafif direkleri gökyüzünde süzölen kocaman yelkenlilerin hepsi, süratle ya da yavaş yavaş, o pisboğaz canavara ulaşıyordu. Bazen tıka basa doymuşa benzeyen obur dev, yolcu vapurlarından, yelkenli ve guletlerden, birbirine karışmış dallarla yüklü üç direkli gemilerden müteşekkil başka bir filoyu açık denize püskürtüyordu. Aceleci buharlı gemiler Okyanusun düz karnında sağa sola koştururlarken kendilerini yedekleyen gezi teknele-ri tarafından terk edilmiş büyük yelkenliler hareketsiz duruyorlardı. Ana direk çanaklığından babafingoya kadar

beyaz veya batan güneşte kızıl görünen kahverengi yelkenlere bürünmüşlerdi.

Bayan Roland, gözleri yarı kapalı, mırıldandı:

“Tanrım! Ne kadar da güzel, bu deniz!”

Bayan Rosémilly, hiç de üzgün gelmeyen uzun bir iç çekişle karşılık verdi:

“Evet, ama bazen hakikaten kötü geliyor.”

“Bakın, işte *Normandiya* da girişe varıyor” diye bağırdı Roland. “Epey büyük, öyle değil mi?”

Sonra karşıdaki kıyı hakkında açıklama yaptı: “İşte, şurada, Seine’in ağzının diğer kıyısında, yirmi kilometrelik bir ağız bu.” Villerville’i, Trouville’i, Houlgate’i, Luc ve Arromanches’i, Caen Nehri’ni ve deniz seyahatini Cherbourg’a kadar tehlikeli kılan Calvados Kayalıkları’nı gösterdi. Ardından Seine’in her gelgitte yer değiştiren ve kanalı her gün katetmeseler Quilleboeuf kılavuz kaptanlarını bile yanıltan kum setleri meselesini ele aldı. Le Havre’in Yukarı ve Aşağı Normandiya’yı nasıl ayırdığına dikkat çekti. Aşağı Normandiya’nın düz kıyısında çayır, otlak ve tarlalar denize kadar iniyordu. Yukarı Normandiya kıyılarıysa, aksine, dikti; Dunkerque’e kadar muazzam bir beyaz sur oluşturan girintili çıkıntılı, büyük ve muhteşem bir falez söz konusuydu ve her girintisinde Étretat, Fécamp, Saint-Valéry, Le Tréport, Dieppe vs. gibi bir kasaba veya liman gizliydi.

Keyiften uyuşmuş, inleri çevresinde koşturan hayvanları andıran gemilerle kaplı Okyanusun sunduğu manzardan heyecanlanmış kadınlar onu hiç dinlemiyor, muhteşem ve huzur verici günbatımının sessiz kıldığı, su ve havadan müteşekkil o uçsuz bucaksız ufuk karşısında biraz ezik bir halde susuyorlardı. Yalnız Roland durmadan konuşuyordu; hiçbir şeyin heyecanlandırmadığı insanlardandı. Daha asabi varlıklar olan kadınlar bazen nede-

nini anlamaksızın lüzumsuz bir sesi bir küfür kadar sinir bozucu bulurlar.

Artık sakinleşen Pierre ve Jean kürekleri yavaş yavaş çekiyorlar ve büyük gemilerin yanında minicik kalan *İnci* limana doğru gidiyordu.

Rıhtıma yanaştığında onları bekleyen gemici Papagris, hanımların ellerinden tutarak inmelerine yardımcı oldu ve şehre girdiler. Her gün denizin yükselme saatinde dalgakıranlara giden yoğun ve sessiz kalabalık da evlerine dönüyordu.

Bayan Roland ve Bayan Rosémilly önden yürüyor, üç erkek onları takip ediyorlardı. Paris Sokağı'ndan yukarı çıkarlarken kadınlar ara sıra bir moda mağazası ya da kuyumcunun önünde durup bir şapka veya mücevheri inceliyor ve fikir belirttikten sonra yollarına devam ediyorlardı.

Roland her günkü gibi Borsa Meydanı'ndan, gemilerle dolu Ticari Liman'ı seyretti: Kocaman teknelerin beş altı sıra halinde karın karına dizildiği başka havuzlarla uzayıp gidiyordu. Kilometrelerce uzanan rıhtımlar boyunca yayılmış sayısız direk, serenleri, bumba ve ipleriyle şehrin ortasındaki bu açıklığa büyük bir kurumuş orman görüntüsü veriyordu. Bu yapraksız ormanın üzerinde martılar fır dönüyor, düşen bir taş gibi üstlerine çullanmak üzere suya atılmış bütün çöpleri gözlüyorlardı. Kontra babafingonun ucuna palanga bağlayan bir miço oraya kuş yuvalarını aramaya çıkmış gibiydi.

“Günü birlikte sonlandırmak için bizimle gösterişsiz bir akşam yemeği yemek ister misiniz?” diye sordu Bayan Roland, Bayan Rosémilly’.

“Hay hay, memnuniyetle, ben de teklifinizi gösterişsiz bir şekilde kabul ediyorum. Bu akşam eve tek başıma dönmek hüznü verici olurdu.”

Genç kadının kayıtsızlığının onuruna dokunmaya başladığı Pierre bu sözleri duyunca fısıldadı: “Tamam, dul kadın şimdi de postu bize seriyor.” Birkaç gündür ondan “dul kadın” diye bahsediyordu. Bu tabir, hiçbir şey ifade etmese de kulağına kötü ve yaralayıcı gelen tonlamasıyla Jean’ın canını sıkıtmaya yetiyordu.

Ve üç adam evlerinin eşğine kadar başka tek kelime etmediler. Belle-Normande Sokağı’ndaki ev, zemin ve iki ufak kattan oluşan dar bir konuttu. Hizmetçileri Joséphine, ucuza çalışan, köylülerin şaşkın ve hayvani havasına fazlasıyla sahip, on dokuz yaşında bir köylü kızı, gelip kapıyı açtı, arkalarından tekrar kapattı ve efendilerinin peşinden birinci kattaki salona kadar çıktıktan sonra:

“Bi bey geldi, hem de üç kere” dedi.

Onunla bağırıp çağırmadan, sövüp saymadan konuşmayan Roland Baba:

“Kimmiş o gelen, lanet olasıca?” diye haykırdı.

Genç kız efendisinin bağırışlarından asla telaşa kapılmazdı.

“Noterden gelen bi bey” diye karşılık verdi.

“Hangi noter?”

“Bay Canu’nün noterliğinden yani.”

“Ne söyledi, peki, o bey?”

“Bay Canu’nün akşam bizzat geleceğini.”

Bay Lecanu noterdi ve işlerini yaptığı Roland Baba’nın dostu sayılırdı. Akşam ziyarete geleceğini bildirdiğine göre acil ve önemli bir şey mevzubahis olmalıydı. Noterlerin akla sözleşme, miras, dava gibi bir yığın sevindirici ya da korkunç şey getiren her müdahalesinden işkillenen, mütevazı servete sahip kişiler gibi bu haberden huzursuz olan dört Roland birbirlerine baktılar. Baba birkaç saniyelik bir sessizliği müteakip mırıldandı:

“Ne demek olabilir ki bu?”

Bayan Rosémilly gülmeye başladı:

“Hadi ama... Mirasa kondunuz işte. Bundan eminim. Uğur getirdim size.”

Lakin bir şeyler bırakması muhtemel kimsenin ölümünü beklemiyorlardı.

Akrabalar konusunda müthiş bir hafızaya sahip Bayan Roland derhal hem kendi hem de kocası tarafındaki evlilikleri gözden geçirmeye, soy zincirinin, aile kollarının izini sürmeye koyuldu.

Şapkasını bile çıkarmadan sordu:

“Söylesene, baba (evde kocasına ‘baba’ diye hitap eder ve bazen yabancıların yanında ‘Bay Roland’ derdi), Joseph Lebru’nün ikinci evliliğini kiminle yaptığını hatırlıyor musun?”

“Evet, küçük Duménil’le evlenmişti, kâğıt tüccarının kızı.”

“Ondan çocukları oldu mu?”

“Elbette, en az dört beş tane.”

“Tamam. O taraftan bir şey çıkmaz öyleyse.”

Bu araştırma onu daha şimdiden heyecanlandırıyor, gökten düşen bu refah umuduna bağlanıyordu. Biraz hayalci olduğunu bildiği annesini çok seven ve haber iyi yerine kötü çıkarsa düş kırıklığına uğrayıp üzülmesinden korkan Pierre sözünü kesti.

“Fazla heyecanlanma, anne, miras bırakan zengin akrabalar yok artık! Daha ziyade, Jean için bir evlilik söz konusu gibi geliyor bana.”

Bu düşünce herkesi şaşırttı. Jean ağabeyinin bu konuyu Bayan Rosémilly’in yanında açmış olmasına biraz bozuldu.

“Niye senin değil de benim için olsun? Hayli tartışma götürür bir tahmin bu. Büyük olan sensin; o yüzden ilk

önce senin akla gelmen lazım. Hem ben evlenmek istemiyorum ki.”

Pierre bıyık altından güldü:

“Âşık mısın yoksa?”

Jean hoşnutsuz bir edayla cevap verdi:

“İnsanın daha evlenmek istemediğini söylemesi için âşık mı olması gerekiyor?”

“Ha! Güzel, ‘daha’ sözü her şeyi düzeltiyor; demek bekliyorsun.”

“Öyle istiyorsan beklediğimi farz et.”

Ama konuşulanları dinleyip düşünen Roland Baba birden en makul çözümü buldu.

“Tabii ya! Haybeye kafa patlatıyoruz burada. Bay Lecanu bizim dostumuz; Pierre’in muayenehane, Jean’ın avukatlık bürosu aradığını biliyor, ikinizden birine yer bulmuştur.”

Düşüncesi o denli basit ve olasıydı ki herkesin aklına yattı.

“Sofra hazır” dedi hizmetçi kız.

Ve hepsi, masaya oturmadan evvel ellerini yıkamak için odalarına gittiler.

On dakika sonra zemin kattaki küçük yemek odasında akşam yemeği yiyorlardı.

İlkin pek konuşulmadı; ama birkaç saniye sonra Roland, yine noterin ziyaretinden duyduğu şaşkınlığı ifade etti:

“Netice itibarıyla neden not yazmadı ki, niye yardımcısını üç kere gönderdi, neden bizzat geliyor?”

Pierre bunu doğal buluyordu.

“Hemen bir cevap alması lazım herhalde. Belki de bize bildireceği bazı gizli şartlar vardır ve yazıya dökmek istemiyordur.”

Dördü de sohbetlerini ve alacakları kararları kısıtlayacak bu yabancı kadını davet etmiş olmaktan rahatsız ve biraz pişmandılar.

Salona yeni çıkmışlardı ki noterin geldiği haber verildi. Roland ileri atıldı.

“Hoş geldiniz, sevgili üstat.”

Bay Lecanu’ye bütün noter adlarının başına gelen ‘üstat’ unvanıyla hitap ediyordu.

Bayan Rosémilly ayağa kalktı:

“Ben gidiyorum, çok yorgunum.”

Fazla ısrar etmeseler de onu alıkoymayı denediler; fakat genç kadın razı olmadı ve üç adamdan biri onu hep yapıldığı gibi geçirmeksizin çekip gitti.

Bayan Roland yeni konuşun etrafında dört dönüyordu:

“Bir fincan kahve alır mısınız, beyefendi?”

“Hayır, teşekkürler, sofradan yeni kalktım.”

“Ya bir çay?”

“Hayır demem, ama biraz sonra. Önce iş konuşalım.”

Bu sözleri izleyen derin sessizlikte, sarkaçlı saatin tempo devinimi ve kapı dinlemeyi bile akıl edemeyecek kadar ahmak hizmetçinin alt katta yıkadığı tencerelerin gürültüsünden başka bir şey duyulmadı.

Noter konuşmasını sürdürdü:

“Paris’te Bay Maréchal diye birini tanıdınız mı, Léon Maréchal?”

Bay ve Bayan Roland’dan aynı nida yükseldi:

“Elbette!”

“Dostlarınızdan biri miydi?”

“Hem de en iyisi, beyefendi. Lakin çılgın bir Parislidir; bulvardan ayrılmaz. Maliyede kısım amiridir. Başkenti terk ettim edeli onu hiç görmedim. Yazışmayı da bıraktık. Bilirsiniz, insanlar birbirlerinden uzaklaşınca...”

Noter ciddi bir yüz ifadesiyle:

“Bay Maréchal vefat etmiş” dedi.

Karı koca, bu gibi haberlerin yol açtığı gerçek veya sahte, ama hep ani ve aynı üzgün şaşkınlığı gösterdiler.

Bay Lecanu devam etti:

“Paris’teki meslektaşım müteveffanın oğlunuz Jean’ı, yani Bay Jean Roland’ı dünyada yegâne varisi tayin eden vasiyetnamesinin esas hükmünü iletmiş bulunuyor.”

Yaşanan şaşkınlık öyle büyüktü ki ne söyleyeceklerini bilemediler.

Heyecanını bastırıp ilk konuşan Bayan Roland kekeledi:

“Aman Tanrım, zavallı Léon... zavallı dostumuz ölmüş... Tanrım... Tanrım!...”

Gözleri yaşardı. Yanaklarından, kadınların ruhlarının derinliklerinden gelen keder damlaları gibi acılı, duru ve sessiz gözyaşları süzüldü.

Ama Roland, bu kaybın üzüntüsünden ziyade aldığı müjdeyi düşünüyordu. Mamafih vasiyetname koşulları ve servetin miktarını hemen sormaya cüret edemiyordu. Asıl merak ettiği konuya geçmek için sordu:

“Neden ölmüş, zavallı Maréchal?”

Bay Lecanu’nün bu hususta en ufak bir fikri yoktu.

“Bildiğim tek şey, doğrudan varisi olmadığı için tüm servetini, doğup büyüdüğünü gördüğü ve mirasına layık bulduğu ikinci oğlunuza bıraktığı: Yirmi bin franklık, yüzde üç faizli tahvil söz konusu ve Bay Jean tarafından kabul edilmediği takdirde kimsesiz çocuklara kalacak.”

Artık sevincini saklayamayan Roland Baba:

“Vay canına! Hayırseverlik budur işte. Benim de çocuğum olmasa bu sadık dostu asla unutmazdım!” diye bağırdı.

Noter gülümsüyordu:

“Size bu haberi bizzat verdiğime çok memnun oldum. İnsanlara iyi haber getirmek her zaman zevktir.”

Bu iyi haberin, bir dostun, Roland Baba’nın en iyi dostunun ölümü olduğu hiç aklına gelmemişti. Gerçi yaşlı adamın kendisi de biraz evvel yürekten ifade ettiği yakınlığı aniden unutmuştu.

Yalnızca Bayan Roland ve oğullarının yüzünde hüznü bir ifade kalmıştı. Kadıncağz hâlâ biraz ağlıyor ve derin iç çekişlerini bastırmak için arada gözlerini sildiği mendili ağzına dayıyordu.

Doktor mırıldandı:

“Mert ve çok müşfik bir adamdı. Beni ve kardeşimi sık sık akşam yemeğine davet ederdi.”

İşildayan gözlerini fal taşı gibi açmış Jean, sağ elinin bilindik bir hareketiyle sarı sakalını sıvazlıyor, inceltip uzatmak ister gibi son kılına kadar çekiştiriyordu.

İki kere, uygun bir cümle kurmak için dudaklarını oynattı ve uzun süre düşündükten sonra ancak şunu bulabildi:

“Beni hakikaten çok severdi, onu görmeye gittiğimde hep sarılıp öperdi.”

Lakin babanın düşünceleri gemi azıya almıştı. Akıllı fikri, zaten hak edilmiş olduğu bildirilen mirasta, şu, kapının ardında saklanan ve pek yakında, yani yarın, sadece bir kabul zaptıyla içeri girecek olan paradaydı.

“Muhtemel güçlükler, itiraz, dava filan yok mu?” diye sordu.

Bay Lecanu rahat görünüyordu.

“Yok. Parisli meslektaşım durumun gayet açık olduğunu belirtiyor. Bay Jean’ın kabul etmesinden başka bir şey gerekmiyor.”

“Mükemmel, öyleyse... Servet miktarı doğru mu bari?”

“Kesinlikle.”

“Bütün formaliteler tamamlandı mı?”

“Hepsi.”

Eski kuyumcu bilgi almakta bu kadar acele ettiği için biraz utanç duydu; içgüdüsel, muğlak ve geçici bir utanç.

“Bu gibi şeyleri hemen soruyorsam oğlumu öngöremeyebileceği sıkıntılardan korumak için bunu yaptığımı takdir edersiniz. Bazen ortaya borçlar, ne bileyim zorluk yaratan durumlar çıkar ve insanın başına çetrefil dertler açılır. Neticede miras kalan ben değilim, ama her şeyden önce ufaklığı düşünüyorum.”

Pierre'den çok daha iri olmasına rağmen Jean'a aile arasında oldum olası 'ufaklık' denirdi.

Aniden bir düştten uyanıp bir zamanlar duyduğu, ama şimdi emin olamadığı eski, neredeyse unutulmuş bir şeyi hatırlar gibi olan Bayan Roland kekeleydi:

“Zavallı Maréchal'imizin servetini küçük Jean'ıma bıraktığını mı söylüyorsunuz?”

“Evet, hanımefendi.”

“Buna çok memnun oldum, çünkü bizi sevdiğini ispatlıyor” dedi sadece Bayan Roland.

Kocasını ayağa kalkmıştı.

“Oğlumun kabul zaptını derhal imzalamasını mı istiyorsunuz, sevgili üstat?”

“Yok... hayır... Bay Roland. Yarın. Sizin için de uygunsa yarın saat ikide, büromda.”

“Elbette, elbette!”

Bunun üzerine, ayağa kalkmış olan ve gözyaşlarının ardından gülümseyen Bayan Roland, notere doğru iki adım atıp elini koltuğunun arkasına koydu ve müteşekkir bir annenin duyugulu bakışıyla süzerek sordu:

“Hani çay içecektiniz, Bay Lecanu?”

“Şimdi isterim, zevkle içerim, hanımefendi.”

Çağrılan hizmetçi kız evvela derin teneke kutularda kuru pasta getirdi. Bu yavan ve gevrek İngiliz kurabiyeleri adeta papağan gagaları için pişirilmiş, içine girdikleri madeni kap dünya turuna çıkanlar için lehimlenmişti. Sonra hizmetçi, küçük kareler halinde katlanmış gri peçeteleri getirmeye gitti. Geçim sıkıntısı çeken ailelerde çay peçeteleri hiç yıkanmazdı. Üçüncü kez, şekerlik ve fincanlarla geldi. Ardından su ısıtmak için yeniden çıktı. Herkes bekliyordu.

Kimse konuşamıyordu; düşünecek şey çok, söyleyecek hiçbir şey yoktu. Bir tek Bayan Roland sıradan lakırdılar ediyordu. Balık avını anlattı, *İnci*'yi ve Bayan Rosémilly'i öve öve bitiremedi.

“Ne güzel, ne güzel” diye tekrarlıyordu noter.

Belini kışın ateş yanarken yaptığı gibi şöminenin mermerine dayamış, elleri cebinde, dudaklarını ıslık çalar gibi kıpırdatan Roland artık yerinde duramıyor, tüm sevincini dışa vurmaya yönelik buyurgan bir arzuyla yanıp tutuşuyordu.

Tek ayaklı yuvarlak masanın iki yanındaki ikiz koltuklara oturup aynı şekilde bacak bacak üstüne atmış iki kardeş, benzer duruşlarda, ama tamamen farklı yüz ifadeleriyle kımıldamadan önlerine bakıyorlardı.

En nihayet çay geldi. Noter fincanı aldı, şeker attı ve kıtır kıtır yenemeyecek kadar katı bir kurabiyeyi içine ufaladıktan sonra çayını içti. Bilahare ayağa kalktı, herkesin elini sıktı ve çıktı.

“Anlaştık” diye tekrarladı Roland, “yarın saat ikide, büronuzda.”

“Tamamdır, yarın, ikide görüşürüz.”

Jean tek kelime etmemişti.

Noterin gidişinden sonra yine sessizlik oldu ve Roland Baba gidip iki yana açtığı elleriyle küçük oğlunun omuzlarına vurarak bağırdı:

“Pekâlâ, şanslı kerata, öpmeyecek misin beni?”

Bunun üzerine Jean gülümseyerek babasına sarılıp öptü.

“Bu pek gerekli görünmemiştî” dedi.

Fakat yaşlı adam sevinçten kabına sığamıyordu. Yürüyor, sakar parmaklarıyla mobilyalarda piyano çalıyor, topukları üzerinde dönüyordu.

“Ne şans! Ne şans! İşte, şans diye buna denir!” diye tekrarlıyordu.

“Eskiden bu Maréchal’i çok yakından tanıyordunuz herhalde, öyle değil mi?” diye sordu Pierre.

“Elbette, her akşam bizdeydi” diye cevap verdi baba. “Tatil günleri seni kolejden alıp çoğu zaman akşam yemeğinden sonra geri götürdüğünü hatırlamıyor musun? Sahi, Jean’ın doğduğu sabah doktor çağırmaya giden de oydu! Annen sancılandığında bizimle kahvaltıdaydı. Ne olduğunu hemen anladık ve koşa koşa gitti. Aceleden kendininki yerine benim şapkamı almıştı. Bunu anımsıyorum, çünkü daha sonra çok güldük. Öldüğü sırada bu ayrıntıyı hatırlamış olması bile muhtemel. Ve hiç mirasçısı olmadığından, kendi kendine “Bu ufaklığın doğumuna katkıda bulundum, servetimi ona bırakayım bari” demiştir.

Bir berjere gömülmüş olan Bayan Roland anılarına dalmışa benziyordu. Sesli düşünüyormuş gibi mırıldandı:

“Ah! Ne mert, özverili, sadık bir dosttu! Günümüzde ender rastlanan adamlardandı.”

Jean ayağa kalkmıştı:

“Ben gidip biraz dolaşacağım” dedi.

Şaşıran babası onu alıkoymak istedi; zira konuşulacak şeyler, yapılacak planlar, alınacak kararlar vardı. Ama

delikanlı randevusu olduğunu bahane ederek gitmekte ayak diredi. Hem zaten mirasa sahip olmadan evvel iyice anlaşılmak için çok zamanları olacaktı.

Ve çekip gitti, çünkü yalnız kalıp düşünmek istiyordu. Birkaç dakika sonra Pierre de çıkacağını bildirdi ve kardeşini takip etti.

Roland Baba baş başa kalır kalmaz karısını kollarının arasına alarak her yanağından on kere öptü ve ondan sık sık duyduğu bir siteme yanıt verdi:

“Görüyorsun ya, sevgilim, servet gökten düştüğüne göre buraya gelip sağlığını düzeltmek yerine Paris’te daha çok kalıp çocuklar için yırtınmamın lüzumu yokmuş.”

Bayan Roland pek ciddileşmişti:

“Gökten düşen para Jean için” dedi, “Pierre ne olacak?”

“Pierre! İyi de o bir doktor, kazanacaktır... parayı... Hem sonra, kardeşi elbet bir şeyler yapar ona.”

“Hayır. Bunu kabul etmeyecektir. Üstelik miras Jean’a kaldı, yalnızca Jean’a. Bu durumda Pierre gayet dezavantajlı.”

Yaşlı adamın kafası karışmış gibiydi:

“O halde biz vasiyetimizde ona biraz daha fazla şey bırakırız.”

“Olmaz. Bu da pek adil değil.”

“Ee! Yeter ama!” diye bağırdı eski kuyumcu. “Ne yapmamı istiyorsun ki? Her zaman bir yığın tatsızlık bulup çıkarırsın. Tüm keyfimi kaçırman lazım illa. Ben yatmaya gidiyorum. İyi geceler. Bu bir şans, esaslı bir şans, gerisi umurumda değil.”

Ve böyle bir cömertlikle ölen dostuna dair hiç üzüntü belirtmeden her şeye rağmen mutlu bir halde yürüyüp gitti.

Bayan Roland tüten lambanın karşısında yeniden düşünceye daldı.

guy de
maupassant

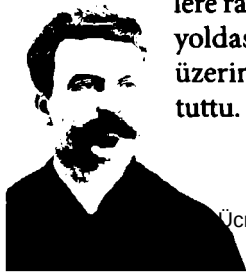
pierre
ve
jean

iki

Pierre, dışarı çıkar çıkmaz, Le Havre'in aydınlatılmış, canlı ve gürültülü ana caddesi Paris So-kağı'na yöneldi. Deniz kıyısının serin havası yüzünü okşuyordu. Ellerini arkasında birleştirmiş, bastonu koltuğunun altında yavaş yavaş yürüyordu.

Kendini kötü bir haber almış gibi huzursuz, ağırlaşmış ve kırgın hissediyordu. Onu üzen belli bir düşünce yoktu. Öncelikle, bu ruhsal ağırlık ve bedensel uyuşukluğun nereden geldiğini bilmiyordu. Bir yeri ağrıyor, ama neresi olduğunu saptayamıyordu. İçinde ufak, acı verici bir nokta taşıyordu; şu, yeri bulunmayan, ama rahatsızlık veren, yoran, üzen, sinir eden, neredeyse hissedilmez berelerden biri, hafif ve meçhul bir ıstırap, keder tanesi gibi bir şey...

Tiyatro Meydanı'na vardığında *Café Tortoni*'nin ışıkları tarafından çekildiğini hissetti ve aydınlatılmış camekâna doğru yavaşça ilerledi; ama tam gireceği esnada içeride dost ve tanıdıklara, konuşulması gerekecek kişilere rastlayacağını düşündü ve bu sıradan fincan ve kadeh yoldaşlığına karşı ani bir tiksinti içini kapladı. Bunun üzerine, gerisingeri limana çıkan ana caddenin yolunu tuttu.

Kendi kendine “Nereye gitsem ki?” diye soruyor, hoşlanacağı, ruh haline uygun bir yer arıyordu. Böyle bir yer bulamıyordu, çünkü hem yalnızlık asabını bozuyor hem de kimseyle karşılaşmak istemiyordu.

Büyük rıhtıma ulaştığında bir kez daha tereddüt ettikten sonra mendireğe doğru döndü; yalnızlığı seçmişti.

Dalgakıranın üzerinde yanından geçtiği bir banka oturdu. Yürümekten daha şimdiden bıkmış, daha başlamadan gezintiden usanmıştı.

“Bu akşam neyim var?” diye düşündü ve zihninin içinde, yüksek ateşinin sebebinin bulmak için bir hastanın sorgulanması gibi canını hangi tersliğin sıkışmış olabileceğini aramaya koyuldu.

Zihni kızışmaya yatkın, ama akli başındaydı; önce coşup heyecanlanıyor, sonra da muhakeme edip taşkınlıklarını onaylıyor veya kınıyordu. Lakin neticede asıl mizacı ağır basıyor ve içindeki duyarlı adam her zaman mantıklıya hükmediyordu.

Ondan dolayı, bu asabiyetin, içinden hiçbir şey yapmak gelmediği halde bu hareket ihtiyacının, aynı düşüncede takılıp kalmamak için birine rastlama arzusunun ve aynı zamanda görebileceği insanlara ve kendisine söyleyeceklerine yönelik bu tiksintinin nereden ileri geldiğini anlamaya çabalıyordu.

“Jean’ın mirası yüzünden mi yoksa?” diye sordu kendi kendine.

Evet, bu da ihtimal dahilindeydi ne de olsa. Noter haberi verdiğinde kalbinin biraz daha hızlı attığını hissetmişti. İnsan her daim kendine hâkim olamıyor, nafile mücadele ettiği ani ve inatçı heyecanlara maruz kalıyordu.

Bir olayın içgüdüsel varlıkta uyandırdığı, zekâsının eğitimiyle kendini yetkinleştirmiş düşünen varlığın arzu

ettiklerine, davet ettiklerine, doğru ve sağlıklı bulduklarına ters düşen fikirlerden, acı tatlı duygulardan oluşan bir cereyan yaratan bir izlenimin ürünü bu fizyolojik sorunu derin derin düşünmeye koyuldu.

Büyük bir servetin miras kaldığı, onun sayesinde uzun zamandır arzulanan, ama her şeye rağmen sevilen ve acınan bir babanın pintiliği yüzünden yasaklanan birçok zevki tadacak oğlun ruh halini tahayyül etmeye çalışıyordu.

Ayağa kalktı ve yeniden mendireğin ucuna doğru yürümeye koyuldu. Artık kendini daha iyi hissediyordu; meseleyi anladığına, kendini suçüstü yakaladığına, içimizdeki ötekini ortaya çıkardığına memnundu.

“Demek Jean’i kıskandım” diye düşünüyordu, “bu gerçekten alçakça bir şey! Artık eminim, zira ilk aklıma gelen Bayan Rosémilly’le evlenmesi oldu. Oysa o mantık timsali aptal kadından hoşlanmıyorum bile, insanı sağduyu ve bilgelikten iğrendirmek için yaratılmış. Lüzumsuz kıskançlık söz konusu yani, kıskançlığın daniskası, bedava kıskançlık! Bir hal çaresine bakmak lazım!”

Limandaki su seviyesini gösteren işaret direğinin önüne varıyordu. Denizin bir sonraki kabarmışında girmek üzere açıkta bekleyen teknelerin listesini okumak için bir kibrit yaktı. Brezilya, La Plata, Şili ve Japonya’dan buharlı gemiler, iki Danimarka yelkenlisi, bir Norveç guleti ve Pierre’i “İsviçre vapuru” yazılmış kadar şaşırtan bir Türk buharlısı bekleniyordu. Hayalinde, şalvarlarıyla iplere tırmanan sarıklı adamlarla dolu, kocaman bir gemi canlandı.

“Ne aptallık” diye düşündü, “halbuki Türkler denizci bir halk.”

Birkaç adım daha attıktan sonra durup koyu inceledi. Sağında, Sainte-Adresse’in üstünde, Hève Burnu’nun tek

gözlü ikiz devleri andıran çifte elektrikli fenerleri, uzun ve güçlü bakışlarını denize fıskırtıyordu. Komşu odaklardan çıkan ve iki kuyruklyıldızın dev kuyruklarına benzeyen iki paralel ışık, düz ve sınırsız bir eğim izleyerek kıynın doruğundan ufkun dibine iniyordu. Sonra iki mendirekte o dev fenerlerin çocukları olabilecek iki başka ışık, Le Havre'in girişini belirtiyordu. Ve karşıda, Seine'in öbür yakasında, sabit ya da yanıp sönen, hep parlayan veya bir görünüp bir kaybolan, göz gibi açılıp kapanan birçok başkaları fark ediliyordu. Limanların gemilerle kaplı karanlık denizi gözetleyen sarı, kırmızı, yeşil gözleri... Sadece gözkapaklarının değişmez, düzenli ve mekanik devinimiyle: "Benim, ben. Trouville. Ben Honfleur'üm, Pont-Audemer Nehri'yim" diyen misafirperver karanın canlı gözleri... Ve tüm ötekilere tepeden bakan, uzaktan bir gezegen sanılacak kadar yüksek Étouville Feneri büyük ırmağın ağzındaki kum setleri arasından Rouen yolunu gösteriyordu.

Sonra derin, uçsuz bucaksız, gökten daha karanlık suların şurasında burasında yıldızlar görünür gibi oluyordu. Gece sisinde titreşen, minik, yakın ya da uzak, beyaz, yeşil veya kızıl yıldızlar... Neredeyse hepsi hareketsiz olsa da birkaçı yol alıyor gibiydi; bunlar denizin yükselmesini beklerken demir atmış yahut atacak yer arayan gemilerin ışıklarıydı.

Tam o sırada ay, şehrin ardından yükseldi. Gerçek yıldızların sonsuz filosuna rehberlik etmek için gök kubede yakılmış muazzam ve ilahi bir deniz fenerini andırıyordu.

Pierre neredeyse yüksek sesle mırıldandı:

"İşte bu! Ve biz üç kuruş için dertleniyoruz!"

Ansızın hemen yakınından, dalgakıranlar arasındaki geniş ve karanlık açıklıktan içeri büyük ve fantastik bir

gölge süzüldü. Granit korkuluğun üstüne eğilince geri dönen bir balıkçı teknesi gördü. Ne bir ses duyuluyordu ne de dalga veya kürek gürültüsü. Açıktan esen meltemde gerilmiş, yüksek ve kahverengi yelkeni sayesinde yavaşça ilerliyordu.

“Böyle bir teknede yaşanabilse huzur bulurduk belki de!” diye düşündü. Sonra birkaç adım daha attı ve gözüne, mendireğin ucuna oturmuş bir adam ilişti.

Kimdi acaba? Bir hayalci miydi, âşık mı, bilge mi, mutlu ya da üzgün biri mi? Bu yalnız şahsın yüzünü görmek için merakla yaklaştı ve kardeşini tanıdı.

“Vay! Sen misin, Jean?”

“Vay... Pierre... Ne arıyorsun burada?”

“Hava alıyorum. Ya sen?”

Jean gülmeye başladı.

“Ben de hava alıyorum.”

Ve Pierre kardeşinin yanına oturdu.

“Çok güzel, ha?”

“Kesinlikle.”

Sesinin sedasından, Jean'ın hiçbir şeye bakmamış olduğunu anladı, devam etti:

“Buraya gelince çılgın arzular uyanıyor içimde. Bunca gemi karşısında çekip gitme isteğine kapılıyorum, güneye, kuzeye, fark etmiyor. Düşünsene, şuradaki küçücük ışıklar dünyanın dört köşesinden geliyor, kocaman çiçekler ve güzel, soluk benizli ya da bakır tenli kızların olduğu memleketlerden, sinek kuşlarının, fillerin, özgür aslanlar ve zenci kralların ülkelerinden, Beyaz Kedi ya da Uyuyan Güzel'ine artık inanmadığımız peri masallarındaki bütün diyarlardan. Oralara bir gezinti yapabilmek çok şık olurdu; ne var ki para gerekiyor, hem de çok...”

Birden sustu, kardeşinin artık bu paraya sahip olduğunu, tüm dertlerden kurtulduğunu ve gündelik işlerden muaf kaldığını düşündü; artık özgür, engelsiz, mutlu ve neşeli bir halde canının istediği yere, İsveçli sarışın kızlara veya Havanalı esmerlere gidebilirdi.

Sonra aklından, adeta bağımsız ve kızgın bir ruhtan gelen ve sık sık depreşen şu istem dışı ve öngörülemez, durdurulamayacak ya da değiştirilemeyecek kadar ani ve hızlı düşüncelerden biri geçti: "Of! Jean da pek aptal, cici Rosémilly'le evlenecektir."

Ayağa kalkmıştı.

"Seni gelecek hayallerinle baş başa bırakıyorum, benim yürümeye ihtiyacım var."

Kardeşinin elini sıktıktan sonra gayet candan bir sesle devam etti:

"İşte böyle, sevgili Jean, artık zenginsin! Bu akşam sana yalnız başına rastladığıma pek sevindim; sana bunun beni ne kadar mutlu ettiğini, seni çok sevdiğimi ve tebrik ettiğimi söylemek istiyordum."

Sevecen ve yumuşak huylu Jean öyle duygulanmıştı ki kekeliyordu:

"Sağ ol... Teşekkürler... İyi kalpli Pierre'ciğim, sağ olarsın."

Ve Pierre, elleri arkasında, bastonu koltukaltında ağır adımlarla geri döndü.

Şehre girince gezintisini kısa kesmiş ve kardeşinin varlığı sebebiyle denizden mahrum kalmış olmaktan hoşnutsuz, yine kendi kendine ne yapacağını sordu.

Aklına bir fikir geldi: "Gidip Marowsko Baba'da bir kadeh likör içeyim." Ve Ingouville mahallesi'ne doğru çıktı.

Marowsko Baba'yla Paris'teki hastanede tanışmıştı. Yaşlı adam bir Polonyalı ve söylendiğine göre siyasi mül-

teciydi, kendi memleketinde başından korkunç işler geç-
miş ve Fransa'ya gelip yeni sınavlar verdikten sonra
eczacılık mesleğini icra etmeye koyulmuştu. Geçmişteki
hayatına dair hiçbir şey bilinmiyordu, o yüzden doktor
ve stajyerler, daha sonra da komşular arasında söylentiler
dolaşmıştı. Korkunç komploculuk, nihilistlik, kral katil-
liği, ölümden mucize eseri kurtulan, her şeye hazır va-
tanseverlik şöreti, Pierre Roland'ın ateşli ve maceraperest
hayal gücünü ayartmış ve genç adam asla eski yaşantısı
hakkında herhangi bir itiraf koparamamış olsa da ihtiyar
Polonyalıyla arkadaş olmuştu. Yeni doktorun yollayacağı
müşterilere güvenen eczacı, yine genç hekim sayesinde
gelip Le Havre'a yerleşmişti.

Bu arada, mahallesinin küçük burjuva ve işçilerine
ilaç satarak mütevazı eczanesinde yoksul bir yaşam sü-
rüyordu.

Pierre akşam yemeğinden sonra sık sık onu görmeye
gidiyor, bir saat kadar muhabbet ediyordu; zira uzun
suskunluklarına derin anlamlar yüklediği Marowsko'nun
sakin yüzünü ve müstesna sohbetini seviyordu.

Şişelerle dolu tezgâhın üzerinde tek bir gaz lambası
yanıyordu. Tasarruf amacıyla öndekilerin hepsi sönmüştü.
Açık alnının devamı kocaman, gaga gibi burnunun mah-
zun bir papağan havası verdiği kel bir ihtiyar tezgâhın
ardında sandalyeye oturup ayaklarını üst üste uzatmış ve
çenesi göğsünde, derin bir uykuya dalmıştı. Çan sesiyle
uyanıp doğruldu ve doktoru tanıyınca ellerini açarak onu
karşıladı.

Cılız ve bodur bedenine fazlasıyla büyük gelen, asit ve
şurup lekeleriyle kaplan gibi çizilmiş siyah redingotu eski
zaman cüppelerini andırıyordu. Adam, ince sesine ço-
cukça bir tını, kelimeleri yeni yeni telaffuz etmeye başla-

yanlara has bir pelteklik veren ağır bir Polonya aksanıyla konuşuyordu.

Pierre oturunca Marowsko sordu:

“Ne var, ne yok, sevgili doktorcuğum?”

“Hiç. Hep aynı.”

“Bu akşam pek neşeli görünmüyorsunuz.”

“Sık neşelenmem.”

“Yapmayın, canım, bırakın bu işleri. Bir bardak likör ister misiniz?”

“Memnuniyetle.”

“O halde size yeni bir preparat tattıracağım. İki aydır, şimdiye kadar sadece şurup üretilen frenküzümünden değişik bir şey elde etmeye uğraşıyorum... ve nihayet buldum... iyi, çok çok iyi bir likör buldum.”

Zevkten dört köşe vaziyette bir dolaba doğru gitti ve içinden bir şişe seçip getirdi. Şişeyi sallıyor, asla tamamlamadığı kısa hareketlerle çalkalıyor, kolunu asla bütünüyle uzatmıyor, bacaklarını sonuna kadar açmıyor, asla tam ve kesin bir hareket yapmıyordu. Düşünceleri de eylemleri gibiydi; onları belirtiyor, vaat ediyor, kabataslak betimliyor, salık veriyor, ama tam olarak ifade etmiyordu.

Zaten hayattaki en büyük tasası şurup ve likör yapmakmış gibiydi. “İyi bir şurup veya likörle servet kazanılabilir” diyordu sık sık.

Hiçbirini piyasaya sürmeyi başaramadığı yüzlerce şekerli karışım icat etmişti. Pierre, Marowsko’nun kendisine Marat’ı* çağrıştırdığını söylüyordu.

İhtiyar arka odadan iki küçük kadeh getirip üzerinde ilaç yaptığı tahtaya koydu. Sonra ikisi birlikte, lambaya doğru kaldırdıkları sıvının rengini incelediler.

* Jean-Paul Marat (1743-1793): Fransız Devrimi’nin önde gelen düşünce ve eylem liderlerinden biridir. (ç.n.)

“Güzel yakut!” diye belirtti Pierre.

“Öyle, değil mi?”

Polonyalının yaşlı papağan suratından mest olduğu anlaşılıyordu.

Doktor bir yudum alıp tattı, düşündü, bir yudum daha içti, yine düşündü ve şöyle dedi:

“Çok güzel, hem çok güzel, hem de yepyeni bir lezzet; bu bir buluş, azizim!”

“Ah! Sahiden mi? Çok sevindim.”

Bunun üzerine Marowsko Pierréden yeni likör için bir isim önermesini istedi. Kendi aklından “frenküzümü ruhu”, “has frenküzümü”, “groselia” veya “grozelin” geçiyordu.

Pierre bu adlardan hiçbirini beğenmemişti.

İhtiyarın aklına bir fikir geldi:

“Az evvel söylediğiniz gayet iyi aslında: Güzel yakut.”

Doktor, kendi bulmuş olmasına rağmen bu isme de itiraz etti ve sadece “frenküzü” demeyi önerdi. Marowsko bunu harika buldu. Sonra susup birkaç dakika, tek lamba altında, tek kelime etmeden oturdular.

En nihayet Pierre, neredeyse kendine rağmen:

“Bu akşam bir hayli garip bir şey oldu. Babamın dostlarından biri, ölürken servetini kardeşime bırakmış” dedi.

Eczacı hemen anlamamış gibi oldu, ama düşündükten sonra mirasın yarısının doktora kaldığını umut etti. Durum tam olarak açıklanınca şaşırılmış ve kızgın görün­dü ve genç arkadaşının feda edilmesini görmekten memnuniyetsizliğini ifade etmek için defalarca:

“Bu iyi bir etki yaratmayacak” diye tekrarladı.

Yeniden sinirlenmeye başlayan Pierre, Marowsko’nun bu cümle ile ne demek istediğini öğrenmek istedi.

Niye iyi bir etki yaratmayacaktı ki? Kardeşine bir aile dostundan miras kalması ne gibi bir kötü sonuç doğurabilirdi?

Ama yaşlı adam, ihtiyat gereği daha fazla açıklama yapmadı.

“Bu gibi durumlarda miras iki kardeşe eşit bir şekilde paylaşılır. İyi bir etki yaratmaz diyorum size.”

Sabrı tükenen doktor baba evine dönüp yattı. Bir müddet, yan odada yavaşça yürüyen Jean'ı işitti. Sonra iki bardak su içip uykuya daldı.

guy de
maupassant

pierre
ve
jean

tiğ

Doktor ertesi gün, zengin olmaya kesin kararlı bir halde uyandı.

Daha önce de birçok kez bu kararı almış, fakat hayata geçirememişti. Her yeni kariyer girişiminin başında hızla uyanan servet yapma umudu ilk engele, onu yeni bir yola savuracak ilk başarısızlığa kadar inanç ve gayretlerine destek olurdu.

Sıcacık yatağına gömülmüş düşünüyordu. Kaç doktor kısa sürede milyoner olmuştu! Birazcık beceri yeterliydi, zira eğitimi esnasında en meşhur profesörleri değerlendirme imkânı bulmuş ve hepsinin eşek olduğuna kanaat getirmişti. Kendisinin en az onlar kadar iyi, hatta daha iyi olduğu muhakkaktı. Le Havre'in şık ve zengin müşterilerini kapmanın bir yolunu bulduğu takdirde kolayca senede yüz bin frank kazanabilirdi. "Elde var bir" saydığı kazancını kesin bir şekilde hesaplıyordu. Sabah çıkıp hastalarının evine giderdi. Günde ortalama on hastaya baksa ki bu oldukça düşük bir sayıydı ve her birinden yirmi frank alsa yılda asgari yetmiş iki bin frank ederdi, hatta yetmiş beş bin; çünkü günde on hasta gerçekçi tahminin altında bir rakamdı. Öğleden sonra da muayenehanesinde yine ortalama on ziyaretçi kabul etse kişi başı

on franktan otuz altı bin kazanırdı. Yani toplamda yuvarlak hesap yüz yirmi bin frank... On franka görmeye gideceği ve beş franka muayenehanesinde kabul edeceği eski müşteri ve arkadaşlar bu yekûnda hafif bir azalmaya yol açabilir, ama başka doktorlara vereceği danışmanlık hizmeti ve mesleğin sağladığı ufak tefek faydalar bunu telafi ederdi.

Ustaca bir tanıtım sayesinde buna ulaşmaktan daha kolay bir şey yoktu; *Le Figaro*'da Paris bilim camiasının Havre'lı genç ve mütevazı bilim insanı tarafından yürütülen hayret verici tedavilerle ilgilendiğine, gözlerinin üzerinde olduğuna dair yazılar çıkması kâfiydi. Ve kardeşinden daha zengin olacaktı, daha zengin, daha ünlü ve kendinden hoşnut; zira servetini sadece kendine borçlu olacaktı. Ve elbette oğullarının itibarıyla iftihar edecek yaşlı ebeveynlerine cömert davranacaktı. Yaşamını tek ve sıkıcı bir kadınla tıkmak istemediği için evlenmeyecek, ama en güzel müşterilerinden metresler edinecekti.

Başarıdan o kadar emindi ki onu hemen yakalamak ister gibi yataktan fırladı ve şehirde işine uygun bir daire aramaya koyulmak üzere giyindi.

Sokaklarda dolaşırken hareketlerimizin belirleyici sebeplerinin ne kadar önemsiz olduğunu düşündü. Hiç kuşkusuz kardeşine kalan miras sonucu aniden doğan bu kararı üç haftadır alabilirdi, hatta almalıydı.

Sıfattan yoksun ilanları hor gördüğünden "güzel daire", "kiralık lüks daire" gibi tabelalar asılı kapıların önünde duruyordu. Onları mağrur havalarla gezip tavan yüksekliğini ölçüyor, not defterine odaların planını, çıkışların konumunu çiziyor, doktor olduğunu ve çok hastasının geldiğini belirtiyordu. Merdivenin geniş ve bakımlı olması lazımdı. Zaten birinci kattan yukarı çıkamazdı.

Yedi sekiz adres not edip iki yüze yakın bilgi karaladıktan sonra öğle yemeği için eve döndü. Sofraya on beş dakika gecikmişti.

Daha giriş holünde tabak çanak gürültüsü duydu. Demek yemeğe onsuz başlamışlardı. Niye acaba? Evde asla bu denli dakik davranılmazdı. İncinmiş, keyfi kaçmıştı, çünkü biraz alıngandı. İçeri girer girmez Roland atıldı:

“Hadi, Pierre, elini çabuk tut! Lanet olsun! Saat ikide noterde olacağımızı biliyorsun. Sallanmanın sırası değil.”

Annesini yanaklarından öpüp babası ve kardeşiyle el sıkışan doktor yanıt vermeden sofraya oturdu ve masanın ortasındaki kayık tabaktan kendisine ayrılmış pırzolayı aldı. Et soğuk ve kuruydu. En kötü parça olmalıydı. Akılselimlerini diğer oğlu, büyük olanı tamamen unutacak derecede yitirmeyebilir ve yemeği o gelene kadar fırında bekletebilirlerdi. Salona girişiyle sekteye uğrayan konuşma, kesildiği yerden devam etti.

“Ben olsam, hemen şöyle yaparım...” diyordu Jean’a Bayan Roland. “Göze çarpacak şekilde gösterişli bir eve yerleşir, kendimi âleme gösteririm, ata binerim ve Sarayda iyi bir yer edinmek için savunacak birkaç ilginç dava bulurum. Çok aranan bir nevi amatör avukat olmak isterim. Tanrı’ya şükür, artık hiçbir şeye ihtiyacın yok ve bir meslek seçiyorsan sonuçta bunu eğitiminin meyvesini heba etmemek için ve bir erkeğin asla işsiz güçsüz dolaşmaması gerektiğinden yapıyorsun.”

Armut soymakta olan Roland Baba:

“Boş versene! Yerinde olsam güzel bir tekne, kılavuzlarımızın modelinde bir kotra satın alıp Senegal’e kadar giderim” diye belirtti.

Pierre de fikrini söyledi. Neticede insanın ahlaki ve entelektüel değerini yaratan servet değildi. Vasat kişiler

için para bir alçalma nedeni olurken güçlülerin eline, aksine, kudretli bir kaldıraç veriyordu. Zaten böylelerine nadir rastlanıyordu. Jean hakikaten üstün bir insansa artık gündelik gereksinimler gibi bir kaygısı bulunmadığına göre üstünlüğünü gösterebilirdi. Lakin başka koşullarda yapacağından yüz kat fazla çalışması icap ederdi. Söz konusu olan, dul ve yetimlerin lehine ya da aleyhine savunma yapıp kazanılan ya da kaybedilen her dava için cebine bir yığın para atmak değil, seçkin bir hukuk müşaviri, bir adalet ışığı olmaktı.

Ve sonuç olarak ekledi:

“Benim param olsa kadavra kesip parçalamakta kullanırdım!”

Roland baba omuz silkti:

“Hoppala! Yapılacak en akıllıca iş tatlı hayat sürmek. Yük hayvanı değiliz ki, insanız! Yoksul doğunca çalışmak gerekir, ne yapalım, çalışırız; ama belli bir gelirin varsa zahmete değmez! Haybeden uğraşıp didinmek için enayi olmak lazım.”

Pierre üst perdeden cevap verdi:

“Eğilimlerimiz farklı! Ben dünyada sadece bilgi ve akla saygı duyuyorum, gerisi fasa fiso.”

Bayan Roland hep baba ve oğul arasındaki bitmek bilmez çatışmaları hafifletmeye gayret ederdi. O yüzden lafı değiştirerek geçen hafta Bolbec-Nointot'da işlenen bir cinayetten bahsetti. Hemen suçu çevreleyen şartlara odaklanan zihinler, dehşetin ilginçliğine, adi, utanç verici ve iğrenç de olsa insan merakı üzerinde acayip ve genel bir büyülenme yaratan suçların esrarengiz çekiciliğine kapıldılar.

Mamafih Roland Baba ara sıra saatini çekiştiriyordu:

“Hadi” dedi, “yola koyulmak lazım artık.”

Pierre alaycı bir edayla güldü:

“Saat bir bile değil daha. Bana soğuk pirzola yedirmeye hiç lüzum yoktu, doğrusu.”

“Sen de notere geliyor musun?” diye sordu annesi.

Pierre soğuk bir şekilde yanıtladı:

“Ben mi, hayır, ne yapmaya geleceğim ki? Orada bulunmam tamamen gereksiz.”

Jean konunun onunla hiç alakası yokmuş gibi sessiz duruyordu. Bolbec cinayetinden söz edildiği sırada hukukçu sıfatıyla birkaç düşünce ortaya atmış, suç ve suçlular hakkında birkaç değerlendirme yapmıştı. Şimdi yine susuyordu, fakat gözlerindeki parıltı, heyecandan kızarmış yanakları, sakalının ipeksi ışıltısı, mutluluğunu açık ediyordu.

Ailesinin gidişinden sonra yeniden yalnız kalan Pierre sabah yürüttüğü kiralık daire araştırmasına devam etti. İki üç saat merdiven inip çıktıktan sonra en nihayet I. François Bulvarı'nda güzel bir tane keşfetti: Farklı sokaklara açılan iki ayrı kapısı, iki salonu, sıra bekleyen hastaların çiçekler arasında dolaşabilecekleri camlı bir galerisi ve deniz manzaralı, yuvarlak, harika bir yemek odası bulunan güzel bir ara kat.

Tam tutacaktı ki üç bin franklık kira onu durdurdu, zira ilk üç aylığı peşin ödemek gerekiyordu ve tek kuruşu yoktu.

Babasının biriktirdiği küçük servetin yıllık getirisi ancak sekiz bin franktı ve Pierre, kariyer seçiminde gösterdiği uzun tereddütleri, hep yüzüstü bıraktığı teşebbüsleri ve ha bire yeniden başladığı eğitimiyle ebeveynlerini sık sık sıkıntıya sokmuş olmaktan mahcuptu. İki gün içinde cevap vereceğini söyledi ve çekip gitti. Aklına bu ilk üç aylığı, hatta bin beş yüz frank eden altı aylığı, mirası devralır almaz kardeşi Jean'dan istemek geldi.

“Ancak birkaç aylık bir borç olacak” diye düşünüyordu. “Yıl sonundan evvel bile öderim belki de. Zaten ona dokunmaz ve benim için bunu yaptığına sevinecektir.”

Saat henüz dört olmadığından ve yapacak hiçbir işi bulunmadığından parka gitti ve uzun süre, gözlerini yere dikip hiçbir şey düşünmeksizin, kedere çalan şaşkın bir bezginlik içinde her zamanki bankında oturdu.

Baba evine döndü döneli bütün günlerini böyle yaşamış, ama hayatındaki boşluk ve hareketsizlikten hiç bu kadar insafsız bir acı çekmemişti. Sabahtan akşama kadar nasıl vakit geçirmişti?

Deniz yükseldiğinde mendirekte dolaşmış, sokaklarda, kahvelerde, Marokowski’de, her yerde gezinmişti. Ve şimdi birden, onca zaman katlandığı bu yaşantı ona iğrenç ve çekilmez gelmeye başlamıştı. Parası olsa bir araba tutup kırlarda kayın ve karaağaçların gölgelediği çiftlik hendekleri boyunca uzun bir gezinti yapardı; lakin bir bardak bira veya posta pulunun ücretini bile hesaplamak mecburiyetindeydi ve bu tür fantezilere hiç hakkı yoktu. Ansızın, otuz yaşından sonra ara sıra yüzünü kızartıp annesinden bir Louis altını istemek zorunda kalmanın ne kadar zor olduğunu düşündü, bastonunun ucuyla toprağı eşeleyerek mırıldandı:

“Param olsaydı keşke!”

Ve kardeşine kalan miras düşüncesi, eşek arısı sokmuş gibi aklına yeniden üşüştü; ama kendini bu kıskançlık eğilimine kaptırmayı hiç istemediğinden hemen kafasından attı.

Etrafında çocuklar yolun tozu içinde oynuyorlardı. Uzun, sarı saçları vardı. Son derece ciddi ve dikkatli bir havayla kumdan minik tepeler yapıyor, sonra da bir tekmeyle yıkıyorlardı.

Pierre, insanın ruhunun tüm köşelerine baktığı, tüm kıvrımlarını silkelediği şu kasvetli günlerden birindeydi.

“Bizim işler de bu veletlerin yaptıklarına benziyor” diye düşünüyordu. Sonra kendi kendine hayattaki en akıllıca şeyin bu ufak ve yararsız varlıklardan iki üç tane yapıp merak ve hoşgörülle büyümelerini seyretmek olup olmadığını sordu. Ve bir an içinden evlenme isteği geçti. İnsan yalnız değilse o kadar yitik de olmuyordu. En azından huzursuzluk ve tereddüt anlarında yakınında birinin kımıldadığını duyuyordu. Acı çekildiğinde bir kadına “sen” diyebilmek bile bir şeydi.

Kadınları düşünmeye koyuldu.

Sadece Quartier Latin’de o ayın parası yenince kopan ve bir sonraki ay kaldığı yerden devam eden ya da yerini yenisine bırakan on beş günlük ilişkiler yaşadığı için kadınları çok az tanıyordu. Mamafih aralarında çok iyi, çok yumuşak ve avutucu insanlar da olmalıydı. Annesi baba ocağının sağduyu ve çekicilik timsali değil miydi? Bir kadınla, gerçek bir kadınla tanışmayı öyle isterdi ki!

Bayan Rosémilly’e küçük bir ziyarette bulunmaya karar vererek birdenbire ayağa kalktı.

Ardından hemen geri oturdu. O kadından hoşlanmıyordu. Peki niye? Ucuz ve bayağı sağduyusu fazlaydı. Hem sonra, Jean’ı ona yeğliyor gibi görünmüyor muydu? Bunu kendisine net bir şekilde itiraf etmemiş olsa da bu tercih dul kadının zekâsına yönelik horgörüsünde epey rol oynuyordu; zira kardeşini sevmesine rağmen onu biraz vasat bulmaktan ve kendini üstün sanmaktan kaçınamıyordu.

Gerçi akşama kadar orada kalacak hali yoktu. Önceki akşam yaptığı gibi kendi kendine: “Ne yapacağım?” diye sordu sinirli sinirli.

Şimdi ruhunda bir şefkat ihtiyacı, kucaklanıp avutulma gereksinimi hissediyordu. Ne konuda teselli aradığı-

nı kendi de bilmiyordu; ama bir kadının varlığının, okşamarının, bir elin dokunuşunun, bir elbisenin sür-tünüşünün, yumuşacık, kara ya da mavi bir bakışın yü-reğimizde vazgeçilmez görüldüğü şu bezginlik ve zaaf anlarından birindeydi.

Aklına, bir akşam evine götürdüğü ve bilahare ara sıra görüştüğü genç bir birahane hizmetçisi geldi.

Gidip o kızla bir bardak bira içmek üzere tekrar ayağa kalktı. Onunla ne konuşacaktı? Kız ne anlatacaktı? Kuş-kusuz hiçbir şey. Bunun ne önemi vardı ki? Birkaç saniye elini tutardı ya! Kız ondan hoşlanıyor gibiydi. Neden daha sık görmüyordu ki onu?

Genç kıızı birahanenin neredeyse boş salonunda bir sandalyede uyuklarken buldu. Üç ayaş dirseklerini meşe masalara dayamış pipolarını tütürüyorlar, kasiyer roman okuyor, üzerinde sadece gömlek bulunan patronsa banket kanepede basbayağı uyuyordu.

Onu fark eden kız çabucak kalkıp Pierre'i karşıladı:

“İyi günler, nasılsınız?”

“Fena değil, ya sen?”

“Ben gayet iyiyim. Yüzünüzü gören cennetlik!”

“Evet, kendime ait pek vaktim yok. Hekim olduğumu biliyorsun.”

“Bak sen, bunu bana söylememiştiniz. Keşke bilseydim, geçen hafta hastalandım, size muayene olurdum. Ne içer-siniz?”

“Bira, ya sen?”

“Madem ısmarlıyorsun, ben de bir bira içeyim.”

Ve bu ikramı üstü kapalı bir izin addeden genç kız onunla senli benli konuşmayı sürdürdü. Karşılıklı oturup sohbet ettiler. Arada bir, okşayırları bile satılık kızların kolay samimiyetiyle elini tutuyor ve çekici bakışlar atarak:

“Niye daha sık gelmiyorsun?” diyordu. “Senden çok hoşlanıyorum, şekerim.”

Ama Pierre daha şimdiden ondan tiksitmeye başlamıştı; onu aptal, sıradan ve avam buluyordu. “Kadınlar bize bir hayal ya da bayağılıklarını şiirselleştiren lüks bir hale içinde görünmeliler” diye düşünüyordu.

“Geçen sabah buradan gür sakallı, sarışın bir yakışıklıya geçtin. Kardeşin mi?”

“Evet, kardeşim.”

“Harbiden yakışıklı çocuk.”

“Sana öyle mi geliyor?”

“Elbette. Üstelik ehli keyif birine benziyor.”

Onu durup dururken Jean’ın miras meselesini birahane hizmetçisine anlatmaya hangi tuhaf ihtiyaç itmişti acaba? Yalnız kaldığında görmezden geldiği, ruhunu sıkacağı endişesiyle zihninden defettiği bu düşünce neden şimdi dudaklarının ucuna gelmiş ve sanki kederle şişmiş yüreğini yeniden birine boşaltma ihtiyacı duyuyormuş gibi niye onun akmasına izin vermişti?

Bacak bacak üstüne atarak:

“Kardeşim çok şanslı, yılda yirmi bin frank gelir getiren bir mirasa kondu” dedi.

Genç kızın mavi ve tamahkâr gözleri fal taşı gibi açıldı:

“Vay! Kimden miras kaldı? Büyükanne veya halasından mı?”

“Hayır, ebeveynlerimin eski bir dostundan.”

“Sadece dost mu? Olamaz! Sana bir şey bırakmadı mı peki?”

“Hayır. Ben onu çok az tanırdım.”

Kız, birkaç saniye düşündükte sonra dudaklarında tuhaf bir tebessümle:

“Haklısın, kardeşinin talihi varmış, bu tür arkadaşlara sahip olmak büyük şans!” diye belirtti. “Sana bu kadar az benzemesine şaşmamalı!”

Sebebini tam bilmese de Pierre’in içinden onu tokatlamak geldi ve ağzını büzerek sordu:

“Ne demek istiyorsun?”

Kız bön ve naif bir tavır takınmıştı:

“Ben mi, hiç. Senden daha şanslı olduğunu anlatmak istiyorum.”

Pierre masaya bir frank atıp çıktı.

Halihazırda kendi kendine o cümleyi tekrarlayıp duruyordu: “Sana bu kadar az benzemesine şaşmamalı.”

Kız ne düşünmüştü acaba? O kelimelerle ne ima etmişti? İşin içinde bir art niyet, kötü yüreklilik, bir alçaklık bulunduğu muhakkaktı. Evet, herhalde kız Jean’ın Maréchal’in oğlu olduğunu sanmıştı.

Annesine böyle bir şüphe yakıştırmaması düşüncesi karşısında öyle şiddetli bir hassasiyet duydu ki olduğu yerde durup gözleriyle oturacak bir mekân aradı.

Karşısında başka bir kahve bulunuyordu. İçeri girip bir sandalye çekti ve gelen garsona “Bir bardak bira” dedi.

Kalbinin çarptığını hissediyor, teni ürperiyordu. Ve birden Marowsko’nun önceki gün söylediklerini hatırladı: “Bu iyi bir etki yaratmayacak.” O da bu hayâsız karıya aynı kuşkuya mı kapılmıştı yoksa?

Başını bardağına eğmiş, fışırdayarak eriyen beyaz köpüğe bakıyor ve kendi kendine soruyordu: “Böyle bir şeye inanılması mümkün mü?”

Zihinlerde bu iğrenç şüphelyi doğurabilecek nedenler şimdi birbiri ardına gayet açık ve bariz görünüyor, onu çileden çıkarıyordu. Varisi olmayan bir müzmin bekârın, servetini bir dostunun çocuklarına bırakmasından daha basit ve doğal bir şey yoktu; fakat tamamını o çocuklardan

sadece birine bırakması... Elbet insanlar buna şaşırarak, fısıldaşacak ve sonunda gülümseyeceklerdi. Bunu nasıl öngörmemişti, babası nasıl hissetmemiş, annesi nasıl tahmin etmemişti? Hayır, o umulmadık paraya öyle sevinmişlerdi ki bu düşünce akıllarının ucundan dahi geçmemişti. Hem bu dürüst insanlar böyle bir rezaletten nasıl kuşkulabilirlerdi ki?

Lakin ahali, konu komşu, bakkal çakkal, onları tanıyan herkes bu iğrenç şeyden söz edip dalga geçmeyecek, babasıyla alay ederek eğlenmeyecek, annesini hor görmeyecekler miydi?

Ve birahanedeki kızın, Jean'ın sarışın onunsa esmer olduğuna, ne yüz, ne hal ve tavır, ne de düşünce bakımından birbirlerine benzemediklerine dair yaptığı yorum artık bütün gözlere çarpacak, tüm akılları kurcalayacaktı. Roland'ın oğlundan bahsedildiğinde: "Hangisi, öz oğlu mu, sahtesi mi?" denecekti.

Kardeşini ikaz etmeye, annelerinin namusunu tehdit eden bu korkunç tehlikeye karşı uyarmaya karar vererek ayağa kalktı. Ama Jean ne yapabilirdi? Kuşkusuz en kolay, o zaman yoksullara gidecek mirası reddetmek, sadece bu mirastan haberdar dost ve tanıdıklara vasiyetnamenin Jean'ı mirasçı değil bir emanetçi yapacak kabul edilemez madde ve şartlar içerdiğini söylemekti.

Baba evine dönerken ebeveynlerinin önünde böyle bir konudan söz etmemek için kardeşiyle yalnız görüşmesi gerektiğini düşünüyordu.

Kapıdan itibaren salondan büyük bir konuşma ve kahkaha gürültüsü duydu ve içeri girince babası tarafından eve getirilen ve iyi haberi kutlamak üzere akşam yemeğine alıkonan Bayan Rosémilly ve Kaptan Beausire'i işitti.

İştah açsın diye vermut ve absent getirtilerek evvela çakır keyif olunmuştu. Kaptan Beausire, denizde yuvarlana yuvarlana yusyuvarlak olmuş ufak tefek bir adamdı ve bütün düşünceleri de kıyılardaki yassı çakıllar gibi yuvarlağa benziyordu. Gırtlaktan çıkardığı r'lerle gülüyor, hayatı her şeyin iyi tarafından alınması gereken muhteşem bir şey olarak görüyordu.

Onlar Roland Baba'yla kadeh tokuştururlarken Jean hanımlara iki yeni, dolu bardak sunmakla meşguldü.

Bayan Rosémilly ikramı geri çevirdiği sırada müteveffa eşini tanımış olan Kaptan Beausire haykırdı:

“Hadi ama hanımefendi, taşra ağzında dediğimiz gibi, *bis repetita placent*, iki kadeh vermuttan asla zarar gelmez anlamına geliyor. Ben, gemilerde çalışmayı bıraktığımdan beri her akşam yemekten önce iki üç suni yalpa vuruyorum! Kahveden sonra bir de baş kıç vuruşu ekliyorum ki bu, akşamın geri kalanını dalgalı bir denizde geçirmemi sağlıyor. Ama işi asla fırtınaya kadar götürmem, asla, çünkü avaryalardan korkarım.”

Yaşlı uzun yol kaptanının deniz saplantısını okşadığı Roland, şimdiden yüzü kızarmış ve gözleri absentten bulanmış vaziyette tüm kalbiyle gülüyordu. Koca bir göbeği vardı sadece, vücudunun geri kalanının içine sığınmış gibi görüldüğü bir göbek; ne kalçası, ne göğsü, ne kolu, ne de boynu olan, sandalyelerinin oturma kısmı hep aynı yerden ezilmiş, her zaman oturan insanların yumuşak göbeklerinden biri.

Kısa ve şişman olmasına rağmen Beausire tam tersine, yumurta gibi dolgun ve bir top gibi sert benziyordu.

Bayan Roland ilk kadehini pek boşaltmamıştı ve mutluluktan pembeleşmiş, gözleri ıslıl ıslıl, oğlu Jean'ı hayranlıkla seyrediyordu.

Halihazırda genç adam bir nevi neşe krizi geçiriyordu. İş son bulmuş, imza atılmıştı; artık yılda yirmi bin franklık bir geliri vardı. Gülüş tarzında, yüksek perdeden konuşmasında, insanlara bakışında, daha net tavırlarında, daha büyük özgüveninde paranın verdiği cesaret hissediliyordu.

Sofranın hazır olduğu haber verildi. İhtiyar Roland tam kolunu Bayan Rosémilly'e sunacakken karısı bağırdı: "Hayır, hayır, baba, bugün her şey Jean için."

Masada alışılmadık bir lüks göze çarpıyordu: Babasının yerine oturmuş Jean'ın tabağı önünde ipek kurdelelerle dolu muazzam bir buket, gerçek bir büyük tören buketi, bayraklarla donatılmış bir kubbe gibi yükseliyordu. Onun yanında, biri muhteşem şeftalilerden oluşan bir piramit, ikincisi tıka basa krema dolu ve üstü eritilmiş şekerden mamul minik çanlarla kaplı anıtsal bir pasta, bisküviden yapılmış bir katedral, üçüncüsü açık renk bir şurupta boğulmuş ananas dilimleri, dördüncüsüyse sıcak diyarlardan gelmiş, fevkalade lüks, kara üzüm içeren dört meyve çanağı yer alıyordu.

"Vay canına!" dedi Pierre otururken. "Zengin Jean'ın tahta çıkışını kutluyoruz."

Sebze çorbasını müteakip, Madeira şarabı ikram edildi; daha şimdiden herkes aynı anda konuşuyordu. Beausire, Santo Domingo'da zenci bir generalin sofrasında katıldığı akşam yemeğini anlatıyordu. Roland Baba bir yandan onu dinlerken bir yandan da cümleleri arasına, Meudon'daki arkadaşlarından birinin verdiği ve bilahare bütün davetlilerin on beş gün hasta olduğu bir başka yemeğin hikâyesini sıkıştırmaya çalışıyordu. Bayan Rosémilly, Jean ve annesi daha şimdiden sonsuz zevk vaat eden bir gezinti ve Saint-Jouin'de öğle yemeği planlıyorlardı. Pierre, tüm o gürültüden, asabını bozan bu neşe ve kah-

kahalardan kaçınmak için yemeği deniz kıyısındaki ucuz bir lokantada tek başına yemediğine pişmandı.

Şimdi, kardeşine kaygılarından bahsetmek ve çoktan kabul ettiği, peşinen zevkini çıkardığı, başını döndüren serveti reddetmesini sağlamak için nasıl davranacağını bulmaya çalışıyordu. Bunun ona zor geleceği muhakkaktı, fakat öyle gerekiyordu: Tereddüt edemezdi, annelerinin itibarı tehdit altındaydı.

Devasa bir levreğin ortaya çıkması Roland'ı yeniden balıkçılık hikâyelerine yöneltti. Beausire Gabon'a, Madagaskar'daki Nosy Boraha'ya ve özellikle balıklarının da sakinleri gibi tuhaf yüzleri olan Çin ve Japonya kıyılarına dair şaşırtıcı şeyler anlattı. O balıkların suratlarını, kocaman, altın rengi gözlerini, mavi ya da kırmızı karınlarını, yelpazeyi andıran acayip yüzgeçlerini, hilal gibi kuyruklarını tasvir ederken öyle gülünç taklitler yapıyordu ki dinleyen herkes gözlerinden yaşlar gelerek gülüyordu.

Yalnız Pierre kuşkucu görünüyordu:

“Normanların Kuzeyin Gaskonyalıları olduklarını söyleyenler çok haklı” diye mırıldanıyordu.

Balığın ardından talaş böreği geldi, sonra da kızarmış tavuk, salata, taze fasulye ve Pithiviers tarzı tarla kuşu ezmesi. Bayan Rosémilly'in hizmetçisi servise yardım ediyor ve masadaki neşe, içilen şarap bardaklarının sayısıyla beraber artıyordu. İyice coşan Roland Baba, ilk şampanya şişesinin tıpası patladığında çıkardığı gürültüyü ağzıyla taklit ettikten sonra:

“Bunu tabanca sesinden daha çok seviyorum” diye belirtti.

Giderek daha da sinirlenen Pierre, alaycı bir şekilde gülerek yanıtladı:

“Olabilir, ancak bu senin için daha tehlikeli.”

İçkisini yudumlamak üzere olan Roland, dolu kadehini masaya geri bırakıp sordu:

“Niye peki?”

Uzun zamandır sağlığından, halsizlikten, baş dönmesinden, sürekli ve açıklanamaz kırıklıklardan şikâyet ediyordu. Doktor devam etti:

“Çünkü tabanca kurşunu seni pekâlâ ıska geçebilir. Halbuki şarap bardağı mecburen midenden geçer.”

“Ya sonra?”

“Ve sonra mideni yakar, sinir sisteminin düzenini bozar, kan dolaşımını ağırlaştırır ve senin mizacındaki bütün erkekleri tehdit eden felci hazırlar.”

Eski kuyumcunun gitgide artan sarhoşluğu rüzgârda ki duman gibi dağılmışa benziyordu. Endişeli ve sabit gözlerle oğluna bakıyor, dalga geçip geçmediğini anlamaya uğraşıyordu.

Ama Beausire haykırdı:

“Ah! Şu baş belası hekimlerin hepsi aynı: Yemeyin, içmeyin, sevmeyin, çember yapıp dans etmeyin. Tüm bunlar cici sağlığınıza uf yapar. Hadi canım! Ben bunların hepsini yaptım, beyim, dünyanın her tarafında, yapabildiğim her yerde, yapabildiğimin en fazlasını yaptım ve şu an daha kötü durumda değilim.”

Pierre ters bir edayla cevap verdi:

“Her şeyden önce, siz, kaptan, babamdan daha kuvvetlisiniz. Hem sonra, bütün zevk düşkünleri son güne kadar sizin gibi konuşurlar ve ertesi gün ihtiyatlı doktora geri gelip: ‘Haklıymışsınız, doktor,’ demezler. Babamın kendi için en zararlı ve tehlikeli şeyleri yaptığını görünce uyarmam gayet doğal. Başka türlü davransam kötü evlat olurum.”

Bayan Roland da üzgün bir halde müdahale etti:

“Baksana, Pierre, neyin var senin? Bir kereden bir şey olmaz. Bugünün hem o hem de bizim için bayram olduğunu unutma. Babanın bütün keyfini kaçırarak ve hepimizi üzeceksin. Bu yaptığın hiç hoş değil!”

Pierre omuz silkerek mırıldandı:

“İstediyini yapsın, benden uyarması.”

Ama Roland Baba içmiyordu. Hafif ve sarhoş edici ruhu dipten gelip hızlıca yukarı çıkarak yüzeyde buharlaşan baloncuklar halinde uçuşan, açık renk ve ışıltılı şarapla dolu kadehine bakıyordu. Bu bakışta, ölü bir tavuk bulan, ama etrafta tuzak kokusu alan bir tilkinin güvensizliği mevcuttu.

Tereddüt içinde sordu:

“Çok dokunur mu, sence?”

Pierre’in vicdanı sızladı, huysuzluğuyla ötekileri üzdüğü için kendine kızdı.

“Hayır, bir kereye mahsus içebilirsin; ama fazla kaçırma ve alışkanlık haline getirme.”

Bunun üzerine Roland Baba kadehini havaya kaldırdı, fakat hâlâ ağzına götürüp götürmemekte kararsızdı. Onu acı içinde, korku ve iştahla seyreliyordu. Sonra kokladı, tattı, yüreği endişe, zaaf ve oburlukla dolu, tadını çıkara çıkara, küçük yudumlarla içti ve son damlayı yutar yutmaz pişmanlık duydu.

Pierre birden Bayan Rosémilly’le göz göze geldi. Genç kadın duru ve mavi, keskin görüşlü ve sert gözlerini ona dikmişti. Bu basit ve dik kafalı kadıncağızın bakışını canlandıran bariz ve öfkeli düşüncüyü tahmin etti, çünkü bakışı ona: “Kıskanıyorsun, sen. Utanç verici bir şey bu” diyordu.

Başını eğip yemeye devam etti.

Karnı aç değildi. Her şeyi kötü buluyordu. Çekip gitme arzusuyla, artık o insanlar arasında olmama, sohbetleri-

ni, şaka ve gülüşmelerini duymama isteğiyle yanıp tutuşuyordu.

Bununla birlikte, şarabın dumanlarının zihnini yenisinden bulandırmaya başladığı Roland Baba, oğlunun tavsiyelerini çoktan unutmuş, tabağının yanındaki hâlâ neredeyse dolu şampanya şişesine yan gözle tatlı tatlı bakıyordu. Yine azar işitme korkusundan ona dokunmaya cesaret edemiyor ve Pierre'in dikkatini çekmeksizin onu ne gibi bir hile ve beceriyle ele geçirebileceğini bulmaya çalışıyordu. Aklına çok basit bir kurnazlık geldi: Kayıtsızca şişeyi alıp dip tarafından tuttu ve kolunu masanın üzerinden uzatarak ilkin doktorun boş bardağını doldurdu, sonra da öbür kadehlere aynı şeyi yaptı ve sıra kendininkine geldiğinde çok yüksek sesle konuşmaya koyuldu. Öyle ki içine bir şey dökse bunu farkına varmadan yaptığının sanılacağı kesindi. Zaten kimse dikkat etmedi.

Pierre, düşünmeden, çok içiyordu. Sinirli ve sıkkın bir halde içindeki canlı ve saydam sıvıda devinen kabarcıkların görüldüğü ince ve uzun kristal kadehi ikide bir eline alıp bilinç dışı bir hareketle dudaklarına götürüyordu. Buharlaştan gazın küçük ve tatlı ısırığını dilinde hissetmek için gayet ağır bir şekilde ağzına akıtıyordu.

Yavaş yavaş vücudunu tatlı bir hararet kapladı. Sıcaklığın odağı olması kuvvetle muhtemel karın bölgesinden göğsüne çıkıp kol ve bacaklarını kaplıyor, beraberinde neşe getiren ılık ve iyiliksever bir dalga gibi bütün vücuduna yayılıyordu. Kendini daha iyi, daha az sabırsız hissediyordu; memnuniyetsizliği azalmıştı. Hatta kardeşiyle o akşam konuşma kararı bile tavsiyordu; bundan vazgeçmeye niyetlendiği için değil, hissettiği hazzı bu kadar çabuk bozmamak için.

Beausire kadeh kaldırmak üzere ayağa kalktı.

Topluluğu selamladıktan sonra:

“Çok zarif bayanlar ve baylar” dedi, “dostlarımızdan birinin başına gelen mutlu bir hadiseyi kutlamak için toplanmış bulunuyoruz. Eskiden talihin gözünün kör olduğu söylenirdi, bana kalırsa sadece miyop ya da muzip ve Le Havre Limanı’nda, *İnci*’nin kaptanı, mert yoldaşımız Roland’ın oğlunu ayırt etmesini sağlayan muhteşem bir denizci dürbünü satın almış.”

Masadan alkışlar ve yaşa, var ol nidaları yükseldi. Roland Baba cevap vermek için sandalyesinden kalktı.

Öksürerek boğazını temizledikten sonra:

“Teşekkürler, kaptan” diye kekeleydi, “hem kendi adıma hem de oğlum adına teşekkür ederim. Bu davranışınızı asla unutmayacağım. Arzularınıza içiyorum.”

Yüzü gözü yaşlara boğulmuştu ve diyecek başka bir şey bulamadığından geri oturdu.

Jean da gülerek söz aldı:

“Bugün burada bana karşı sevgilerini dokunaklı bir şekilde kanıtlayan sadık ve şahane dostlara (Bayan Rosémilly’e bakıyordu) teşekkür etmesi gereken benim” dedi. “Fakat minnetimi onlara kelimelerle pek gösteremem. Bunu yarın, hayatımın her anında, daima ispatlayacağım; zira dostluğumuz gelip geçici dostluklardan değil.”

Pek duyulan annesi:

“Aferin, evladım” diye mırıldandı.

O sırada Beausire:

“Hadi, Bayan Rosémilly, cinsi latif adına bir şeyler söyleyin” diye bağırırdı.

Genç kadın bardağını havaya kaldırdı ve nazik ama biraz mahzun bir sesle:

“Ben” dedi, “Bay Maréchal’in kutsal hatırasına içiyorum.”

Birkaç saniye, duayı takip eden saygı duruşu gibi bir sükûnet yaşandı ve iltifat yeteneği yüksek Beausire:

“Böyle incelikler sadece kadınlardan çıkar zaten” diye belirtti.

Sonra Roland Baba’ya dönerek:

“Şu Maréchal kimdi, sahi?” diye sordu. “Herhalde çok yakındınız, öyle değil mi?”

İhtiyar, sarhoşluğun etkisiyle ağlamaya başladı ve zor anlaşılan titrek bir sesle:

“Kardeşim gibiydi... bilirsiniz... artık bulunmayanlardan biri... hiç ayrılmazdık... her akşam bizde yemek yerdı... ve tiyatrodan bize küçük şenlikler ısmarlardı... bir tek şunu söyleyebilirim size... sadece şunu: Gerçek bir dosttu, gerçek bir dost... değil mi, Louise?” dedi.

“Evet, sadık bir dosttu” diye yanıtladı karısı yalnızca.

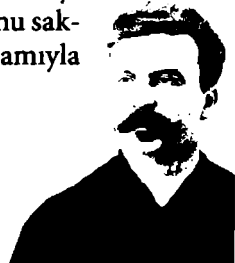
Pierre anne ve babasına bakıyordu, ama başka bir şey konuşulunca yeniden içmeye koyuldu.

Bilahare, o akşamın sonuna dair pek bir şey hatırlamadı. Kahve ve likör içilip şakalar yapılmış, bol bol gülmüştü. Sonra, gece yarısına doğru zihni bulanmış ve kafası ağırlaşmış vaziyette gidip yatmıştı. Ve ertesi sabah dokuza kadar kütük gibi uyumuştı.

dört

Sampanya ve şartröz likörüyle ıslatılmış bu uyku herhalde onu yumuşatmış ve sakinleştirmişti; çünkü gayet iyimser bir ruh haliyle uyandı. Giyinirken önceki günkü hassasiyetlerini değerlendiriyor, tartıp özetliyor, gerçek ve gizli sebepleri, hem dışsal hem de kişisel nedenleri tam ve net bir şekilde saptamaya çalışıyordu.

Aslında mesele, Roland kardeşlerden sadece birine bir yabancından miras kaldığını öğrenen birahane kızının aklına gelen kötü bir düşünceden ibaret olabilirdi, tam bir fahişe düşüncesi... Gerçi bu yaratıklar, ortada mantıklı bir gerekçenin gölgesi bile yokken bütün namuslu kadınlar hakkında hep böyle şüpheler duymazlar mıydı? Ağızlarını her açışlarında, ulaşılmaz buldukları tüm kadınları çekiştirip iftira ve hakaretlere boğmazlar mıydılar? Yanlarında namusu kuşku götürmez birinden bahsedildiği her sefer, hakarete uğramış gibi kızıp bağırırlardı: "Ha! Senin şu evli kadınlarının ne mal olduklarını iyi bilirim! Bizden daha çok âşıkları vardır; ancak bunu saklarlar, çünkü hepsi ikiyüzlüdür. Ah! Evet, tam anlamıyla malın gözüdürler!"

Başka her şart altında, iyilik, temiz kalplilik ve onur timsali zavallı anneciği hakkında bu türden imaları anlamayacağı, hatta mümkün bile görmeyeceği muhakkaktı. Fakat içinde kabaran şu kıskançlık mayası yüzünden ruhu allak bullak olmuştu. Tabiri caizse kardeşine halel getirebilecek her şeyi yakalamak için gayri ihtiyari fırsat kollayan aşırı heyecanlı ruhu, o bira satıcısına aklından geçirmediği iğrenç niyetler yakıştırmış bile olabilirdi. Yalnızca hayal gücünün, artık pek hükmedemediği, sürekli iradesinden kaçan hayal gücünün serbest, cüretkâr, maceraperest ve sinsî bir şekilde düşüncelerin sonsuz âlemine gitmesi ve bazen oradan içinde, ruhunun derinliklerindeki esrarengiz kıvrımlarda çalıntı mal gibi gizlediği, itiraf edilemez, utanç verici fikirler getirmesi de mümkündü. O korkunç şüpheyi sadece bu hayal gücü yaratmış, uydurmuş olabilirdi. Yüreğinin, kendi yüreğinin onun da bilmediği sırları elbette vardı. Yaralı kalbi, kıskandığı mirastan kardeşini mahrum bırakmanın bir yolunu o tiksinti verici kuşkuda bulmuş olamaz mıydı? Artık kendinden şüpheleniyor ve vicdanını sorgulayan dindarlar gibi zihninin tüm gizemlerini yokluyordu.

Bayan Rosémilly, zekâsı sınırlı olsa da tabii ki kadınlara özgü anlayış, sezgi ve hassasiyete sahipti. Oysa bu düşünce aklına gelmemişti; çünkü kusursuz bir samimiyetle müteveffa Maréchal'in aziz hatırasına içmişti. Aklının ucundan en ufak bir şüphe geçse bunu asla yapmazdı. Pierre artık kuşkulanmıyordu. Kardeşine kalan servetten duyduğu istemdişi hoşnutsuzluk ve elbette annesine beslediği ulvî sevgi; kutsal ve saygıdeğer, ama abartılı kuruntularını coşturmuştu.

Bu sonuca varınca iyi bir iş başarmış gibi sevindi ve saplantıları, aptalca iddiaları, basit düşünceleri ve baya-

ğılığıyla durmadan sinirini bozan babasından başlayarak herkese nazik davranmaya karar verdi.

Öğle yemeği zamanı, eve geç dönmedi. Neşesi ve nükteli sözleriyle bütün ailesini eğlendirdi.

Annesi hayranlıkla:

“Canın istediğinde gayet nüktedan ve eğlenceli olabil-
diğine kuşku yok, Pierre’ciğim” diyordu.

Ve doktor konuşuyor, uygun kelimeleri buluyor, dost-
larını ustaca taklit ederek herkesi güldürüyordu. Beausi-
re’i hedef aldı, biraz da Bayan Rosémilly’i, ama ona
ölçülü davranıyor, fazla kırıcı olmamaya özen gösteriyor-
du. Ve kardeşine bakarak: “Savunsana onu, sersem; iste-
diğin kadar zengin ol, canım istediğinde seni hep
gölgede bırakırım” diye düşünüyordu.

Kahve faslına geçtiklerinde:

“Bugün *İnci*’yi kullanacak mısınız?” diye sordu baba-
sına.

“Hayır, oğlum.”

“Ben alabilir miyim, Jean-Bart’la birlikte.”

“Elbette, istediğin kadar.”

Karşısına çıkan ilk tütüncüden iyi bir puro aldı ve
neşeli adımlarla limana doğru indi.

Deniz yelleriyle yıkanıp serinlemiş açık mavi, berrak
ve aydınlık göğü seyrediyordu.

Jean-Bart lakaplı gemici Papagris, sabah balığa çıkıl-
madığı takdirde her gün öğlen denize açılmaya hazır
tutmak zorunda olduğu kayığın dibinde uyukluyordu.

“İkimiz gidiyoruz, reis!” diye bağırdı Pierre.

Rıhtımın demir merdiveninden inip tekneye atladı.

“Rüzgâr nasıl?” dedi.

“Hep aynı, Bay Pierre, karadan esiyor. Açıkta iyi bir
meltem yakalarız.”

“Hadi öyleyse, baba, yola koyulalım.”

Mizana yelkenini açıp demir aldılar ve serbest kalan tekne, limanın sakin suyunda mendireğe doğru yavaşça süzölmeye koyuldu. Sokaklardan gelen zayıf hava esintisi yelkenin üst tarafına öyle yumuşak vuruyordu ki hiçbir şey hissedilmiyordu. *İnci* özgün bir dirimle, kayıklara mahsus canlılıkla hareket ediyor, içinde saklı esrarengiz bir güçle itiliyor gibiydi. Dümene geçen Pierre, ağzında puro, bacaklarını sıraya uzatmış, güneşin kör edici ışıkları yüzünden gözleri yarı kapalı, önünden geçtikleri dalgakıranın kocaman, katrana bulanmış kütüklerini seyrediyordu.

Ardına sığındıkları kuzey mendireğinin ucunu geçip açık denize çıktıklarında artık daha serin esen meltem, doktorun yüz ve ellerini biraz soğuk bir okşayış gibi yaladı, onu içmek için uzun bir iç çekişle açılan göğsüne doldu ve yuvarlaklaşan kahverengi yelkeni şişirip *İnci*’yi yana eğerek daha çevik kıldı.

Jean-Bart aniden, rüzgârla dolmuş üçgeni kanada benzeyen flok yelkenini açtı. Sonra, iki adımda kıça giderek palamarla direğine bağlanmış bocurum yelkenini çözdü.

O zaman, birden yan yatan ve artık son sürat ilerleyen teknenin böğründen kaynaşan ve kayıp giden tatlı ve canlı bir su hışırtısı duyuldu.

Teknenin başı, denizi saban demiri gibi yarıyor ve kabaran kıvrak, beyaz köpüklü dalgalar yükselip sürülen tarlaların kahverengi ve ağır toprağı gibi geri düşüyordu.

Karşılaşılan her dalgada –kısa ve sıktilar– bir sarsıntı *İnci*’yi flokun ucundan Pierre’in elinde titreşen dümene kadar sallıyordu. Rüzgâr birkaç saniye şiddetlendiğinde dalgalar bordayı kayığın içine dolacakmış gibi sıyrıp geçiyordu. Liverpool’dan kömür taşıyan bir buharlı gemi

demir atmış, suların yükselmesini bekliyordu. Onun arkasına dolanıp liman ağzındaki gemileri birbiri ardına gözden geçirdiler. Sonra, kıyının yayılışını seyretmek için biraz daha uzaklaştılar.

Pierre, üç saat boyunca sakin, memnun ve huzurlu bir halde parmaklarının tazyiki altında keyfine göre gidip gelen o tahta ve bezden müteşekkil şeyi hızlı ve uysal bir kanatlı hayvan gibi idare ederek çalkantılı sularda başıboş dolaştı.

At sırtında veya bir geminin güvertesindeymiş gibi hayallere dalıyor, güzel olacak geleceğini ve akıllıca yaşamının tatlılığını düşünüyordu. Hemen I. François Bulvarı'ndaki şu güzel daireye yerleşmek için yarından tezi yok kardeşinden üç aylığına bin beş yüz frank borç isteyecekti.

“Sis basıyor, Bay Pierre, geri dönmek lazım” dedi gemici birden.

Gözlerini kuzeye çeviren Pierre, gökyüzünü boğan, denizi kaplayan ve yukarıdan düşmüş bir bulut gibi hızla onlara doğru gelen gri, derin ve hafif bir gölge gördü.

Orsa etti ve rüzgârı arkasına alarak mendireğe doğru ilerledi. Tekneyi takip eden sis süratle yaklaşıyordu. *İnci*'ye yetişip fark edilmeyen yoğunluğuyla sarmaladığında doktorun kolları soğuktan ürperdi. Deniz sisinin duman ve küf karışımı acayip kokusunu, o rutubetli, buz gibi bulutun tadını almamak için ağzını kapattı. Kayık limandaki mutat yerine döndüğü sırada bütün şehir çoktan o ince, yağmadığı halde yağmur gibi ıslatan, sokak ve evlerin üzerinden akıp giden bir nehir gibi süzülen buhar tabakasına gömülmüştü.

El ve ayakları donmuş Pierre hemen eve döndü ve kendini yatağına atıp akşam yemeğine kadar kestirdi. Yemek odasında görüldüğü sırada annesi:

“Galeri harika olacak” diyordu Jean’a. “Çiçeklerle süsleriz. Göreceksin. Bakım ve budama gibi işlerle ben ilgilienirim. Parti verdiğinde peri masallarını andıracak.”

“Neden bahsediyorsunuz siz?” diye sordu doktor.

“Az evvel kardeşin için kiraladığım muhteşem bir daireden. Müstesna bir keşif, iki ayrı sokağa çıkışı olan bir ara kat. İki salonu, camlı bir galerisi ve bir delikanlı için gayet hoş, küçük, yuvarlak bir yemek odası var. “

Pierre’in beti benzi attı. Öfkeden kalbi sıkıştı.

“Nerede bu?” dedi.

“I. François Bulvarı’nda.”

Artık kuşkusu kalmamıştı. Oturdu. Öyle kızmıştı ki içinden: “Yuh artık! Bu kadarı da fazla! Her şey onun mu olacak yani?” diye haykırmak geliyordu.

Annesi neşe içinde konuşmaya devam ediyordu:

“Üstelik onu iki bin sekiz yüz franka tuttum. Üç bin istiyorlardı, fakat üç, altı ve dokuz yıllık sözleşme yaparak iki yüz frank indirim kopardım. Kardeşin için mükemmel bir mekân. Bir avukatın servet kazanmak için şık bir evi olması yeterli. Bu, müşteriyi çeker, ayartır, güven ve saygı uyandırır; böyle bir yerde oturan bir adamın sözlerini pahalıya satacağının anlaşılmasını sağlar.”

Bayan Roland birkaç saniye sustuktan sonra konuşmasını sürdürdü:

“Senin için de buna yakın bir şey bulmak lazım. Hiç paran olmadığına göre çok daha mütevazı, ama yine de yeterince hoş bir yer olmalı. Emin ol bu çok işine yarayacaktır.”

Pierre küçümseyici bir tonda cevap verdi:

“Ya! Ben çalışma ve bilim yoluyla başaracağım.”

Annesi ısrar etti:

“Tamam, ama seni temin ederim, güzel bir lojmanın çok faydası olur yine de.”

Yemeğin ortasına doğru doktor:

“Şu Maréchal’le nasıl tanışmıştınız?” diye sordu birdenbire.

Roland Baba başını kaldırıp anılarını yokladı:

“Dur, pek hatırlamıyorum artık. O kadar zaman geçti ki... Ha! Tamam, hatırladım. Onunla ilk tanışan annendi. Bir sipariş vermek için dükkâna gelmişti, öyle değil mi, Louise? Ve sonra sık sık gelmeye başlamıştı. Dostumuz olmadan önce müşteri olarak tanımıştık.”

Börülce yiyen ve onları şişe dizer gibi teker teker çatalının ucuna geçiren Pierre devam etti:

“Ne zaman gerçekleşti bu tanışma?”

Roland hafızasını yeniden yokladı, ama hiçbir şey anımsamayınca karısının kine başvurdu:

“Hangi yıld, söylesene, Louise, senin hafızan güçlüdür, unutmamışsındır. Elli beş miydi, elli altı mı? Düşün biraz, benden iyi bilmen lazım!”

Bayan Roland, bir müddet düşündükten sonra kendinden emin ve sakin bir sesle:

“Elli sekiz senesiydi, tombulum. O sırada Pierre üç yaşındaydı. Yanılmadığıma gayet eminim; zira o yıl çocuk kızıla yakalanmış, ateşi yükselmiş ve henüz çok az tanıdığımız Maréchal’in büyük yardımı dokunmuştu” diye belirtti.

“Doğru, doğru, takdire şayan bir tavır sergilemişti hatta! Annen yorgunluktan bitkin, bense dükkânla meşgul olduğumuzdan eczacıdan ilaçlarını almaya o giderdi. Hakikaten iyi kalpli bir adamdı. Ve sen iyileştiğinde ne kadar sevindiğini, seni nasıl sevip öptüğünü tahmin edemezsin. İşte, o zamandan itibaren yakın arkadaş olduk.”

Ani ve yırtıcı bir düşünce, delip parçalayan bir mermi gibi Pierre’in ruhuna saplandı: “İlk beni tanıdığına, benim

için onca özveride bulunduğuna göre, beni çok sevdiğine ve öpüp durduğuna göre, ebeveynlerimle yakın ilişkilerinin nedeni ben olduğuma göre, niye bütün servetini kardeşime bıraktı da bana hiçbir şey kalmadı?"

Başka soru sormadı, düşünceli olmaktan ziyade dalgın ve mahzun bir hali vardı. İçinde henüz netleşmemiş, yeni bir kaygı baş göstermişti, yeni bir derdin gizli tohumu.

Erkenden dışarı çıkıp yine sokaklarda dolaşmaya koyuldu. Yollar, geceyi ağır, donuk ve mide bulandırıcı kılan sise gömülmüştü. Sanki yeryüzüne bulaşıcı bir duman çökmüştü. Zaman zaman söndürüyormuş gibi görüldüğü gaz lambalarının üzerinden geçtiği fark ediliyordu. Sokaklardaki kaldırım taşları don olduğu akşamlardaki gibi kayganlaşıyordu. Evlerin karnından çıkan bütün kötü kokular, mahzenlerin, kuyuların, lağım çukurlarının, yoksul mutfakların pis kokuları, o avare sisin iğrenç kokusuna karışıyor gibiydi.

Bu soğukta dışarıda kalmayı hiç istemeyen Pierre eleri cebinde, sırtı kamburlaşmış vaziyette Marowsko'ya gitti.

Yaşlı eczacı, kendisi için yanan gaz lambasının altında yine uyukluyordu. Sadık bir köpek gibi sevdiği Pierre'i tanıyınca silkinerek uyuşukluğundan sıyrıldı ve gidip frenküzümü likörülle iki tane bardak getirdi.

"Ee?" diye sordu doktor, "likörünüzden ne haber?"

Polonyalı şehrin belli başlı kahvelerinden dördünün içkiyi piyasaya sürmeye nasıl razı olduklarını ve *Le Phare de la Côte* ve *Le Sémaphore havrais* gazetelerinin yazarların emrine amade birkaç ecza ürünü karşılığında nasıl reklamını yapacaklarını açıkladı.

Marowsko, uzun bir sessizliğin ardından Jean'ın miras kalan serveti resmen devralıp almadığını sordu. Sonra

aynı konuda iki üç muğlak soru daha yöneltti. Pierre'e yönelik ateşli sadakati bu tercihe isyan ediyordu. Pierre de adeta onun düşüncelerini duyuyor, tahmin ediyor, anlıyor, kaçırdığı gözlerinden, sesinin mütereddit tonundan, dudaklarının ucuna gelen, ama söylemediği, gayet ihtiyatlı, çekingen ve kurnaz biri olarak asla söylemeyeceği cümleleri okuyordu.

Artık kuşkusu yoktu, ihtiyar adam: "Annenize laf getirecek bu mirası kabul etmesine izin vermemeliydiniz" diye düşünüyordu. Hatta belki de Jean'ın Maréchal'in oğlu olduğunu sanıyordu. Kesinlikle öyle zannediyordu! Bu ihtimal o kadar mümkün, makul ve aşikârdı ki nasıl zannetmeyecekti? Kendisi, Pierre, evin oğlu bile üç günden beri kalbinin tüm inceliği ve var gücüyle mantığını kandırmak için mücadele etmiyor, bu korkunç şüpheyeye karşı savaşıyor muydu?

Birdenbire, yeniden yalnız kalıp düşünme, bu muhtemel ve korkunç meseleyi kendi kendine tartışma, endişe ve zayıflıktan uzak, cesurca değerlendirme ihtiyacı öyle buyurgan bir şekilde baş gösterdi ki likörünü bile bitirmeden kalktı, buna şaşırان eczacının elini sıktı ve yine sokağın sisine daldı.

"Maréchal niye bütün servetini Jean'a bıraktı ki?" diye düşünüyordu.

Halihazırda, buna kafa yormasına sebep olan şey kıskançlık, içinde saklı durduğunu bildiği ve üç gündür mücadele ettiği şu biraz aşağılık ve doğal haset değil, tüyler ürpertici bir olayın uyandırdığı dehşet, kendisinin dahi kardeşi Jean'ın o adamın oğlu olduğuna inanması korkusuydu!

Hayır, buna inanmıyordu, kendine o canice soruyu soramazdı bile! Mamafih, asılsız ve ziyadesiyle önemsiz

olsa da bu kuşkunun aklından tamamen ve ebediyen silinmesi lazımdı. Aydınlık ve kesinliğe ihtiyacı vardı, yüreğinde tam bir güven olması gerekiyordu; çünkü dünyada bir tek annesini seviyordu.

Ve gecenin içinde başıboş gezinirken zihin ve anılarında sonuçta asıl gerçeğin ortaya çıkacağı titiz bir soruşturma yürütecekti. Ondan sonra mesele kapanacak ve bunu bir daha asla düşünmeyecekti. Gidip uyuyacaktı.

Düşünmeye koyuldu: “Pekâlâ, ilkin hadiseleri inceledim; sonra onun hakkında, bana ve kardeşime yönelik tutumu hakkında bildiğim her şeyi gözden geçirir, bu tercihe yol açabilecek bütün sebepleri araştırırım... Jean eline mi doğmuş? –Evet, ama beni önceden tanıyormuş. –Şayet annemi içten içe, sessiz bir aşkla sevmişse beni yeğlemesi gerekirdi; zira ebeveynlerimle benim sayemde, kızıl hastalığına tutulmam vesilesiyle yakın dost olmuş. Yani mantıken beni seçmesi, bana daha derin bir şefkat beslemesi icap ederdi; meğerki büyüyüşüne şahit olurken kardeşime içgüdüsel bir çekim ve yakınlık duymuş olmasın.”

Bütün zihinsel ve entelektüel gücünü umutsuza zorlayarak Paris’te geçirdiği onca yıl boyunca yüreğine kayıtsız bir halde önünden geçmiş olan adamı hafızasında canlandırmaya, gözünün önüne getirmeye, anlamaya ve içine nüfuz etmeye uğraştı.

Ama yürüyüşün, adımlarının hafif hareketinin düşüncelerini biraz dağıttığını, kesinliklerini bozduğunu, gücünden düşürdüğünü, belleğini bulandırdığını hissetti.

Geçmiş ve bilinmeyen olaylara, hiçbir şeyi kaçırmaması gereken keskin bir bakış atmak için geniş ve boş bir yerde hareketsiz kalması lazımdı. Geçen geceki gibi mendireğe gidip oturmaya karar verdi.

Limana yaklaşırken açık denizden gelen acıklı ve tüyler ürpertici bir inilti işitti; boğa b  ğ  rmesine benziyordu, ama daha uzun ve kuvvetliydi. Bir siren çığlığı söz konusuydu, siste kaybolmuş gemilerin feryadı.

Bir an kendinden çıktığını sandığı bu tehlike haykırırırır, ruhu ve sinirlerinde öyle bir yankılandı ki bütün vücudu ürperdi, kalbi sıkıştı. Biraz ileriden, ona benzer başka bir ses daha inledi. Sonra, hemen yakında, limanın onlara cevap veren düdüğü yürek paralayıcı bir vaveyla kopardı.

Artık bir şey düşünmeyen Pierre o kasvetli, b  ğ  ren karanlığa girmekten memnun, uzun adımlarla mendireğe ulaştı.

Dalgakıranın ucuna oturduğu zaman gece limanı erişilebilir kılan, sisle gölgelenmiş elektrik lambalarını ya da güney mendireğindeki deniz fenerinin zaten zor ayırt edilen kırmızı ışığını görmemek için gözlerini yumdu. Sonra yana dönerek dirseklerini granite dayadı ve elleriyle yüzünü sakladı.

Bu kelimeyi ağızıyla telaffuz etmese de sanki ona seslenmek, ruhunu çağırmak, hayaletini kışkırtmak için “Mar  chal... Mar  chal” diye tekrarlıyordu. Ve birden, kapalı gözkapaklarının karanlığında, onu eskiden tanıdığı haliyle gördü. Sivri, beyaz bir sakalı haiz, g  r kaşları da bembeyaz, altmış yaşında bir adamdı. Ne uzun ne de kısaydı, nazik bir havası, gri ve güzel gözleri, alçakgönüllü tavırları, mert, temiz kalpli ve müşfik bir görünüşü vardı. Pierre ve Jean’a “sevgili   ocuklarıım” diye hitap ederdi, asla birini diğerine yeğler gibi görünmemişti ve yemeğe ikisini beraber davet ederdi.

Pierre, buharlaşmış bir izi süren köpek inat  ılığıyla, o, dünyadan g   m  ş adamın sözlerini, el kol hareketlerini,

tonlama ve bakışlarını araştırmaya koyuldu. Yavaş yavaş onu Tronchet Sokağı'ndaki dairesinde kardeşiyle ikisini sofrasında ağırladığı zamanki haliyle buluyordu.

Kuşkusuz çok uzun süredir "Bay Pierre", "Bay Jean" demeyi alışkanlık edinmiş iki yaşlı hizmetçisi vardı.

Maréchal, içeri giren delikanlılardan birine sağ, diğerine sol elini rastgele uzatırdı.

"Merhaba, çocuklarım" derdi, "ebeveynlerinizden haber alıyor musunuz? Bana hiç yazmıyorlar da..."

Sıradan şeyler hakkında tatlı ve samimi sohbetler ederlerdi. Bu adamın zekâsında olağanüstü hiçbir taraf yoktu; ama cana yakınlık, sevimlilik ve incelikten nasibini ziyadesiyle almıştı. Onlar için iyi bir dost olduğu muhakkaktı, çok güvenilir hissedildikleri için kafaya pek takılmayan şu sağlam arkadaşlardan biriydi.

Şimdi anılar Pierre'in zihnine akın ediyordu. Birçok kez, onu tasalı gören ve öğrenci mağduriyetini tahmin eden Maréchal, kendiliğinden para teklif etmiş ve sonra her ikisinin de unuttuğu, asla geri ödenmeyen birkaç yüz franklık borçlar vermişti. İhtiyaçlarını dert ettiğine göre bu adam onu her zaman sevmiş, onunla hep ilgilenmişti. Öyleyse... öyleyse neden tüm servetini Jean'a bırakmıştı? Hayır, asla küçüğe açıkça büyükten daha müşfik davranmamış, birini ötekinden ayırt etmemiş, görünüşte biri ya da diğerine karşı daha az sevecen olmamıştı. Öyleyse... öyleyse... her şeyi -ama her şeyi- Jean'a verip Pierre'e hiçbir şey bırakmaması için güçlü ve gizli bir sebebi mi vardı acaba?

Doktor bunları düşünüp yakın geçmişi kafasında yeniden yaşadıkça aralarına yerleşen bu farkı inanılmaz ve tuhaf buluyordu.

Ve göğsüne saplanan keskin bir acı, tarifi imkânsız bir sıkıntı kalbini huzursuz bir insan enkazı gibi attırıyordu.

Sanki zemberekleri kırılmıştı ve kan, onu gürültülü bir şekilde sarsarak, sel gibi, serbestçe akıyordu.

Kâbusta konuşur gibi kısık sesle mırıldandı: “Öğrenmem lazım, Tanrım, bilmeliyim.”

Şimdi hafızasında daha eskiyi, ebeveynlerinin Paris’te oturdukları daha eski zamanı araştırıyordu. Ama yüzler gözünün önüne gelmiyordu ki bu anılarını bulandırıyor-
du. Özellikle Maréchal’i sarı, kestane rengi ya da siyah saçlarla hatırlamaya uğraşıyor, ama beceremiyordu; adamın son görüntüsü, yaşlı yüzü, öbürlerini silmişti. Oysa vaktiyle daha zayıf olduğunu, ellerinin yumuşaklığını ve sık, çok sık çiçek getirdiğini anımsıyordu; çünkü babası durmadan:

“Yine mi çiçek?! İyi de çılgınlık bu, azizim, güller sizi batıracak” diye tekrarlıyordu.

“Bırakın canım, bundan zevk alıyorum” diye yanıtlıyordu.

Ve aniden aklına, gülümseyerek “Teşekkürler, dostum” diyen annesinin sesi geldi, o kadar netti ki o an işittiğini sandı. Demek ki bu iki kelimeyi gayet sık telaffuz etmişti, oğlunun belleğine kazınacak kadar sık!

Yani Maréchal, o zengin adam, saygıdeğer beyefendi, bir müşteri; o küçük esnafa, o mütevazı kuyumcunun karısına çiçek getiriyordu. Onu sevmiş miydi? Kadını sevmemiş olsa bu tüccarlarla nasıl dost olacaktı? Kültürlü, oldukça ince ruhlu bir adamdı. Birçok kez Pierre’e şiir ve şairlerden söz etmişti! Yazarları sanatçı olarak değil, heyecanlı kentsoylular olarak takdir ederdi. Doktor biraz aptalca bulduğu bu hassasiyetlere çoğu zaman gülümsemişti. Bugün o duygusal adamın, “şiir” sözcüğünün saçmalığı ifade ettiği, ziyadesiyle yalın, ruhsuz ve kaba babasıyla asla dost olamadığını anlıyordu.

Demek şu Maréchal, genç, özgür, zengin ve şefkate aç adam, bir gün, belki de güzel satıcıyı fark ederek rasgele bir dükkâna girmişti. Alışveriş yapmış, tekrar gelmiş, günden güne daha samimi bir şekilde sohbet etmiş ve sık sık bir şeyler alıp para ödeyerek o işyerinde oturma, genç kadına gülümseme ve kocanın elini sıkma hakkını elde etmişti.

Ve sonra... sonra... Ah! Tanrım... Ya sonra?...

Öbürünün doğumuna kadar ilk çocuğu, kuyumcununkini sevip okşamış, sonra da ölene dek kimseye bir şey belli etmemişti. Ardından, mezarı örtülüp vücudu çürüyünce, adı canlılar arasından silinip bütün varlığı ebediyen yok olunca artık sakınacak, korkacak ve saklayacak hiçbir şey kalmadığında tüm servetini ikinci çocuğa vermişti!... Niye? Bu adam akıllı biriydi... O çocuğun kendisinden olduğunun düşünülmesine yol açabileceğini, hatta neredeyse kesinlikle böyle olacağını anlamış ve öngörmüş olmalıydı. Sonuçta bir kadının şerefini lekelemiyor muydu? Jean onun oğlu olmasa bunu nasıl yapardı?

Ve ansızın kesin ve korkunç bir anı Pierre'in ruhunu delip geçti. Maréchal vaktiyle sarışındı, Jean gibi sarışın. Şimdi, eskiden Paris'teki salonlarının şöminesi üzerinde gördüğü, artık ortadan kaybolmuş ufak bir portreyi hatırlıyordu. Neredeydi acaba? Kayıp mıydı, yoksa saklı mıydı? Ah! Onu bir saniye eline alabilseydi keşke! Belki de annesi, aşk yadigârlarının kapatıldığı, bilinmeyen çekmecede muhafaza etmişti.

Bu düşüncenin verdiği acı öyle hırpalayıcı bir hal aldı ki bir inilti çıkardı, fazla şiddetli acıların yol açtığı şu, gırtlaktan kopan, kısa iniltilerden birini... Ve birden, sanki onu işitmiş, anlamış ve cevap veriyormuş gibi mendireğin

sireni hemen yakınından uludu. Gök gürültüsünden daha müthiş yankılanan bu doğaüstü canavar haykırışı, rüzgâr ve dalgaların seslerine hükmetmek için yaratılmış vahşi ve korkunç kükreyiş, sise gömülen, görülmez denizin karanlığına yayıldı.

O zaman, sisin arasından, kimi yakın kimi uzaktan gelen benzer çığlıklar, gecenin içinde yeniden yükseldiler. Önünü göremeyen kocaman yolcu vapurlarının çaldığı düdükler dehşet vericiydi.

Sonra yine her şey sustu.

Kâbusundan uyanan Pierre gözlerini açmıştı ve orada olduğuna şaşırmış bir halde etrafa bakınıyordu.

“Delilik bu” diye düşündü, “annemden şüpheleniyorum.” Yüreği bir sevgi, merhamet, pişmanlık, tapınma ve üzüntü selinde boğuldu. Annesinden, onca iyi tanıdığı annesinden nasıl kuşkulananabilmişti? Bu saf, temiz ve sadık kadının ruhu gibi yaşamı da sudan daha berrak değil miydi? Onu görüp tanıyınca bunun şüphe edilemez olduğuna kanaat getirmemek mümkün müydü? Üstelik kuşkulanan kendisiydi, sevgili oğlu! Ah! O an onu kollarının arasına alabilse nasıl sarılıp okşar, önünde diz çöküp af dilerdi!

Babasını aldatmış olabilir miydi? Babasını! Elbette ki mert, saygıdeğer ve iş hayatında dürüst bir adamdı; ama aklı hiçbir zaman dükkânının ufkunu aşmamıştı. Eskiden çok güzel olduğunu bildiği –ki bu hâlâ belli oluyordu–, doğuştan narin, müşfik ve duyarlı bir ruha sahip bu kadın, kendisinden o kadar değişik bir adamı nişanlı ve koca olarak nasıl kabul etmişti?

Bu sorunun cevabı belliydi aslında. Ebeveynlerin tanıttırdığı tuzu kuru delikanlıyla evlenen genç kızlar gibi yapmıştı. Hemen Montmartre Sokağı'ndaki dükkânları-

na yerleşmişlerdi. Yeni yuva kurma bilinci ve Paris'teki tüccar ailelerinin çoğunda aşkın, hatta sevginin yerini alan kutsal ve hassas ortak çıkar anlayışıyla tezgâhın başına geçen genç kadın, işyerlerinden kazanmayı umdukları servete ulaşmak için bütün ince ve kıvrak zekâsıyla çalışmaya koyulmuştu. Ve hayatı böyle akıp geçmişti; tekdüze, sakın, dürüst ve sevgisiz!...

Sevgisiz?... Bir kadının hiç sevmemesi mümkün müydü? Genç, güzel, Paris'te yaşayan, kitap okuyan, sah-nede tutkuları uğruna can veren aktrisleri alkışlayan bir kadın, yüreği bir kerecik bile etkilenmeksizin ergenlikten yaşlılığa gidebilir miydi? Pierre, bir başkası söz konusu olsa buna ihtimal vermezdi – annesinin hiç sevmediğine niye inansındı ki?

Elbet o da her kadın gibi sevmiş olabilirdi! Her ne kadar annesi olsa da niye bir başkasından farklı olacaktı ki?

Genç varlıkların yüreğini hoplatan bütün şiirsel yanılgılarla beraber annesi de genç olmuştu! Hep ticaretten bahseden kaba saba kocasının yanında dükkâna kapanıp hapsolmuş kadıncağız mehtabın, yolculukların, akşam karanlığında verilmiş öpücüklerin hayalini kurmuştu. Ve sonra bir gün hayatına bir adam kitaplardaki âşıklar gibi girip onlar gibi konuşmuştu.

Genç kadın onu sevmişti. Neden olmasın? Annesiydi, tamam; ama annesi mevzubahis diye bariz gerçeği reddedecek kadar kör ve budala mı olmak gerekiyordu?

Ona kendini vermiş miydi?... Elbette, çünkü adamın başka sevgilisi olmamıştı; elbette, çünkü artık yaşlanmış ve ondan uzaklaşmış kadına sadık kalmıştı; çünkü tüm servetini oğluna, oğullarına bırakmıştı!...

Pierre adeta birini öldürmek ister gibi öfkeden titreyerek ayağa kalktı! Uzanan kolu, kocaman açılmış eli,

vurmak, yaralamak, ezmek, boğmak istiyordu! Kimi? Herkesi, babasını, kardeşini, ölüyü, annesini!

Eve dönmek üzere ileri atıldı. Ne yapacaktı?

İşaret direğinin yanındaki küçük kulenin önünden geçerken sirenin tiz çığlığı suratında patladı. Öyle şaşırdı ki az kalsın düşüyordu. Granit korkuluğa kadar geriledi. Bu sarsıntıdan dağılan ve takati kalmayan doktor olduğu yere oturdu.

Düdüğe ilk yanıt, artık yükselmiş sulara liman girişine yönelen hemen yakındaki bir buharlı gemiden geldi.

O tarafa dönen Pierre, sisin donuklaştırdığı kırmızı gözünü fark etti. Sonra, limanın elektrik fenerlerinin puslu aydınlığında, iki dalgakıran arasında büyük, kara bir gölge belirdi. Arkasından, yaşlı bir emekli kaptan olan bekçinin boğuk sesi haykırdı:

“Geminin adı?”

Ve sisin içinden, güvertede dikilen kılavuz kaptanın sesi –onunki de boğuktu– cevap verdi:

“*Santa-Lucia*.”

“Ülkesi?”

“İtalya.”

“Limanı?”

“Napoli.”

Pierre bulanık gözleriyle Vezüv’ün ateşten sorgucunu görür gibi oldu; yanardağın eteklerindeki Sorrento ya da Castellamare portakal bahçelerinde ateşböcekleri uçuşuyordu! Bu tanıdık isimleri o kadar çok hayal etmişti ki adeta manzaralarını tanıyordu! Ah! Keşke hemen çekip gidebilseydi, herhangi bir yere... bir daha geri dönmemek, hiç yazmamak, kendinden asla haber vermemek üzere! Ama hayır, baba evine dönüp yatağına yatması gerekiyordu.

Ne ki eve gitmeyecek, günün doğmasını bekleyecekti. Canavar düdüklerinin sesi hoşuna gidiyordu. Ayağa kalkıp köprüde nöbet tutan bir zabıt gibi yürümeye koyuldu.

Birincinin peşinden kocaman ve esrarengiz bir gemi daha yaklaşıyordu: Hindistan'dan geri gelen bir İngiliz gemisi.

Kesif karanlıktan birbiri ardına çıkan başka birçok geminin geldiğini gördü. Sonra, sisin nemi dayanılmaz bir hal aldığından şehre doğru yola koyuldu. O kadar üşümüştü ki "grog" içmek için bir gemici kahvesine girdi. Biberli ve sıcak alkol, damağını ve boğazını yakınca içinde yeniden bir umut doğduğunu hissetti.

Yanılmış olabilir miydi? Kendi avare basiretsizliğini çok iyi biliyordu! Mutlaka yanılmıştı? Suçlu gösterilmek istendiğinde mahkûm edilmesi her zaman kolay bir masuma karşı iddianame hazırlar gibi kanıt toplamıştı. Uyuduktan sonra bambaşka düşünmesi kuvvetle muhtemeldi.

Eve dönüp yattı ve azimle kendini zorlayarak sonunda uykuya daldı.

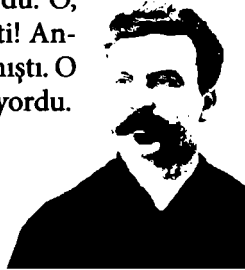
beş

Lakin doktorun vücudu tedirgin bir uykunun huzursuzluğunda ancak bir iki saat uyuştı. Kapalı ve sıcak odasının karanlığında uyandığı vakit, daha düşünceleri bile yeniden canlanmadan, uyuymadan önceki kederimizin içimizde bıraktığı ruh sıkıntısını, o acı verici baskıyı hissetti. Görünüşe göre darbesine sadece önceki gün maruz kaldığımız bir felaket, dinlenmediğimiz sırada bedenimize işliyor ve onu hastalık ateşi gibi yorup bitkin düşürüyordu. Birdenbire anıları canlandı ve doğrulup yatağına oturdu.

Sirenler haykırırken mendirekte yüreğine işkence etmiş bütün akıl yürütmelerini birer birer ve yavaş yavaş tekrarladı. Düşündükçe kuşkusu azalıyordu. Mantiğı tarafından, insanı kendine çekip boğan bir el gibi dayanılmaz kesinliğe doğru sürüklendiğini hissediyordu.

Susamış, hararet basmıştı. Kalbi hızla atıyordu. Penceresini açıp nefes almak için ayağa kalktı. O sırada duvarın ardından hafif bir gürültü geldi.

Jean huzur içinde uyuyor ve yavaşça horluyordu. O, uyuyordu! Hiçbir şey sezmemiş, tahmin etmemişti! Anelerini tanıyan bir adam tüm servetini ona bırakmıştı. O da parayı alıyor, üstelik bunu doğru ve doğal buluyordu.

Ağabeyinin acı ve kederden zor nefes aldığını bilmeden, zengin ve hoşnut bir halde uyuyordu. Ve Pierre'in içinde bu kaygısız ve memnun horultucuya karşı bir öfke kabarıyordu.

Önceki gün olsa gidip kapısını çalar, içeri girer ve yatağının yanına oturarak ani uyanışının şaşkınlığı içinde: "Jean, yarın annemizi zan altında bırakıp şerefini lekeleyebilecek bu mirası kabul etmemelisin" derdi.

Ama bugün artık konuşamaz, Jean'a aynı babanın oğlu olduklarına hiç inanmadığını söyleyemezdi. Halihazırda, keşfettiği utancı kendine saklaması, içine gömmesi, fark ettiği lekeyi herkesten gizlemesi gerekiyordu. Hiç kimse, kardeşi bile öğrenmemeliydi, özellikle de kardeşi.

Kamuoyuna yönelik boş saygı pek umurunda değildi artık. Onun, yalnızca Pierre'in, annesinin masumiyetini bilmesi şartıyla herkes kendisini suçlasa da aldırmazdı! Her günü annesinin yanında yaşamaya ve ona baktıkça kardeşini bir yabancıнын okşamalarından doğurduğunu düşünmeye nasıl katlanabilirdi?

Oysa annesi öyle sakin ve huzurluydu, kendinden o kadar emin görünüyordu ki! Onun gibi temiz ruhlu, saf kalpli bir kadının tutkuya kapılarak düşmesi ve bilahare hiç pişmanlık göstermemesi, vicdan azabı çekmemesi mümkün müydü?

Ah! Pişmanlıklar! Pişmanlıklar ilk zamanlar ona eziyet etmiş, ama sonra her şey gibi onlar da silinmiş olmalıydı. Elbet kabahati için ağlamış ve yavaş yavaş, onu neredeyse tamamen unutmuştu. Bütün kadınlar, ağızlarını ve tüm bedenlerini öpücüklerine terk ettikleri erkeği birkaç sene sonra zor tanımalarına yol açan olağanüstü bir unutma yeteneğine sahip değiller miydi? Öpücükler şimşek gibi çakıyor, aşk fırtına gibi geçiyor, sonra hayat gökyüzü gibi

yeniden sakinleşip eskisi gibi devam ediyordu. Bir bulutu kim hatırlardı ki?

Pierre artık odasında duramıyordu! O ev, babasının evi onu eziyordu. Çatının başının üstünde ağırlık yaptığını, duvarların kendisini boğduğunu hissediyordu. Çok susadığı için mumunu yakıp mutfaktaki süzgeçten bir bardak soğuk su içmeye gitti.

İki kat aşağı indi. Dolu sürahiyle tekrar yukarı çıkarken hava cereyanına açık merdivenin bir basamağına gecelikte oturup bardak kullanmadan, nefes nefese kalmış bir koşucu gibi uzun yudumlar içti. Kımıldamayı kesince, evin sessizliğine şaşırdı. Sonra, teker teker, en ufak gürültüyü bile ayırt etmeye başladı. İlkin, tik takları ona her saniye biraz daha kuvvetleniyormuş gibi gelen yemek odasındaki duvar saatini duydu. Sonra yine bir horultu işitti: Kesik kesik, zahmetli ve ağır bir ihtiyar horlaması. Hiç kuşkusuz, babasından geliyordu. Aynı evde horlayan bu iki adamın, baba ve oğulun aslında birbirlerinin hiçbir şeyi olmadıklarını düşününce sinirlendi. Bu düşünce içinden daha yeni fışkırmıştı sanki. Onları birleştiren en ufak bir bağ yoktu, ama bunu bilmiyorlardı! Birbirleriyle şefkatle konuşuyor, kucaklaşıyor, adeta damarlarında aynı kan akıyormuş gibi aynı şeylere birlikte sevinip duygulanıyorlardı. Oysa dünyanın iki ayrı ucunda doğmuş iki kişi birbirlerine bu baba oğuldan daha yabancı olamazlardı. Birbirlerini sevdiklerini sanıyorlardı, çünkü aralarında bir yalan büyümüştü. O baba ve oğul sevgisini yaratan, ifşa edilmesi imkânsız ve Pierreden, yani gerçek oğuldan başka hiç kimsenin asla bilmeyeceği bir yalandı bu.

Ama ya yanılıyorsa? Bunu nereden bilecekti? Ah! Keşke Jean ve babası arasında hafif de olsa bir benzerlik bulunabilseydi, dededen toruna bütün bir soyun doğrudan

doğruya aynı öpücükten indiğini gösteren şu gizemli benzerliklerden biri. Bir hekim olarak bunu anlaması için çok az şey gerekiyordu: çenenin şekli, burnun eğriliği, gözler arasındaki açıklık, diş veya kılların yapısı, hatta bir el hareketi, bir alışkanlık, varoluş tarzı, kalıtımsal bir zevk, deneyimli bir göz için gayet ayırt edici herhangi bir özellik...

Hatırlamaya çalışıyor, ama hiçbir ortak nokta bulamıyordu, hiç. Mamafih eskiden o belli belirsiz emareleri araştırmak için herhangi bir sebep bulunmadığından alıcı gözüyle bakmamış, doğru düzgün incelememişti.

Odasına dönmek üzere ayağa kalktı ve düşünmeye devam ederek merdiveni ağır adımlarla çıkmaya koyuldu. Kardeşinin kapısının önünden geçerken aniden durup kapıyı açmak için elini uzattı. İçinde, hemen Jean'ı görmeye, uykusunda yakalayıp yaşamın tüm gerginliğinden sıyrılmış dingin suratını, gevşek yüz hatlarını dinlenirken uzun uzun seyretmeye yönelik buyurgan bir arzu baş göstermişti. Böylece, fizyonomisinin uyuyan sırrına vakıf olabilirdi ve kayda değer bazı benzerlikler mevcutsa gözünden kaçmazdı.

Fakat ya Jean uyanırsa o zaman ne diyecekti? Bu ziyareti nasıl açıklayacaktı?

Parmakları kilitte kasılmış vaziyette dikilip kalmış, bir neden, bir bahane arıyordu.

Ansızın, bir hafta evvel diş ağrısını dindirmek için kardeşine ufak bir şişe afyonruhu verdiğini anımsadı. Bu gece de kendisinin ağrısı tutmuş ve uyuşturucusunu istemeye gelmiş olabilirdi. Sonunda sessiz adımlarla bir hırsız gibi içeri girdi.

Jean, ağzı aralık, derin ve yabani bir uyku çekiyordu. Sarı saç ve sakalı beyaz çarşafı altına bir leke bırakıyordu. Uyanmadı, ama horlamayı kesti.

Pierre, üzerine eğilmiş, doyumsuz gözlerle onu süzüyordu. Hayır, bu genç adam Roland'a benzemiyordu. Maréchal'in ortadan kaybolan küçük portresi ikinci kez aklına geldi. Resmi bulması gerekiyordu! Belki de onu görünce hiç kuşkusu kalmayacaktı.

Herhalde onun varlığından veya gözkapakları arasından sızan mum ışığından rahatsız olan kardeşi yatakta kımıldadı. O zaman doktor, ayaklarının ucuna basarak kapıya doğru geriledi. Kapıyı ardından usulca kapatıp odasına döndü, fakat yatmadı.

Sabahın gelişi zaman aldı. Yemek odasındaki derin ve kalın tınılı saat art arda çalıyordu. O küçük alet sanki bir katedral çanı yutmuştu. Çıkardığı sesler boş merdivenden yukarı çıkıyor, duvar ve kapıları geçiyor ve odaların dibinde uyuyanların tembel kulaklarında ölüyordu. Pierre yatağıyla penceresi arasında bir aşağı bir yukarı yürümeye koyulmuştu. Ne yapacaktı? Kendini, o günü ailesiyle geçiremeyecek kadar sarsılmış hissediyordu. Düşünüp sakinleşmek, devam etmesi gereken gündelik hayat için güçlenmek amacıyla yine yalnız kalmak istiyordu, en azından yarına kadar.

Tamam! Trouville'e gidecekti, kumsala akın eden kalabalığı görmeye. Bu onu oyalar, kafasını dağıtır, keşfettiği korkunç şeye hazırlanacak zamanı ona kazandırır.

Şafak söker sökmez yıkanıp giyindi. Sis dağılmıştı; hava güzel, çok güzeldi. Trouville vapuru limandan ancak saat dokuzda ayrılacağından yola çıkmadan önce annesini öpmesi gerektiğini düşündü.

Her gün kalktığı zamanı bekledikten sonra aşağı indi. Kapısına dokunduğu esnada kalbi öyle hızlı atıyordu ki durup soluklandı. Tokmaktaki eli gevşek ve titrekti, neredeyse aleti çevirip içeri girmekten bile acizdi. Kapıya vurdu. Annesinin sesi duyuldu:

“Kim o?”

“Benim, Pierre.”

“Ne istiyorsun?”

“Sana veda etmek, çünkü bugünü arkadaşlarla Trouville’de geçireceğim.”

“Ama ben hâlâ yataktayım.”

“İyi, öyleyse, rahatsız olma. Akşam eve döndüğümde operim seni.”

Doktor onu görmeden, daha şimdiden midelerini kaldıran sahte öpücüğü yanağına kondurmadan çekip gidebilmeyi ümit etti. Fakat annesi:

“Bir dakika, açıyorum. Ama geri yatmamı bekle” diye yanıtladı.

Pierre kadının çıplak ayaklarının parkede çıkardığı sesleri, sonra da kayan kilidin gürültüsünü işitti. Bayan Roland bağırdı:

“Gir.”

Doktor odaya girdi. Annesi yatağında oturuyor, yanındaki Roland’sa başında takkeyle duvara dönmüş, uymakta diretliyordu. Kolunu kopartırcasına sarsmadıkça hiçbir şey onu uyandıramazdı. Balığa çıkacakları günler, gemici Papagris’nin kararlaştırılan saatte kaldırdığı hizmetçi kız gelip efendisini bu karşı konulmaz uykudan çekip çıkarırdı.

Pierre, o tarafa yürürken annesine bakıyordu. Birden onu daha önce hiç görmemiş olduğu hissine kapıldı.

Ona doğru uzanan Bayan Roland’ı iki yanağından öptükten sonra alçak bir iskemleye oturdu.

“Bu gezintiye dün akşam mı karar verdin?”

“Evet, dün akşam.”

“Akşam yemeğine dönecek misin?”

“Henüz bilmiyorum. Her halükarda, beni beklemeyin.”

Doktor onu şaşkın bir merakla inceliyordu. Kendi annesiydi bu kadın! Çocukluktan, gözünün ayırt edebildiği günden beri gördüğü bu yüz, bu tebessüm, o kadar iyi ve yakından tanıdığı bu ses birdenbire ona yeni ve bugüne dek olduğundan değişik gelmeye başlamıştı. Şimdi anlıyordu, annesini severken ona hiç bakmamıştı. Oysa gerçekten oydu ve yüzünün ufak ayrıntılarının hiçbirine yabancı değildi; fakat o küçük ayrıntıları ilk defa net bir şekilde fark ediyordu. O sevgili yüzü didik didik eden endişeli dikkati onu farklı, daha evvel hiç farkına varmadığı bir çehreyle gösteriyordu.

Gitmek üzere ayağa kalktı. Sonra aniden, önceki günden beri içini kemiren karşı konulmaz öğrenme isteğine boyun eğdi:

“Baksana, vaktiyle Paris’teki salonumuzda Maréchal’in ufak bir portresi olduğunu hatırlar gibiyim.”

Bayan Roland bir iki saniye tereddüt etti ya da en azından Pierre’e öyle geldi.

“Tabii ya” dedi annesi.

“Ne oldu, peki, o portre?”

Yaşlı kadın yine daha çabuk cevap verebilirdi:

“Portre... dur, bakayım... tam bilmiyorum... Belki de yazı masamdadır.”

“Bulursan çok sevinirim.”

“Olur, ararım. Ne yapacaksın ki onu?”

“Ha! Kendim için istemiyorum. Jean’a vermenin gayet doğal olacağını düşündüm. Kardeşimin de hoşuna gidecektir.”

“Doğru, haklısın, iyi düşünmüşsün. Kalkar kalkmaz ararım.”

Ve Pierre çıkıp gitti.

Esintisiz, masmavi bir gündü. Sokaktaki insanlar, işlerine giden tüccarlar, bürolarına giden memurlar, dük-

kânlarına giden genç kızlar keyifli görünüyorlardı. Açık havanın neşe kattığı bazıları şarkı mırıldanıyorlardı.

Yolcular Trouville vapuruna binmeye başlamışlardı bile. Pierre en arkada, ahşap bir sıraya oturdu.

Kendi kendine:

“Portreyle ilgili sorumdan kaygılandım mı, yoksa sadece şaşırdım mı?” diye soruyordu. “Onu kayıp mı etti, yoksa sakladı mı? Nerede olduğunu biliyor mu, bilmiyor mu? Sakladıysa bunu neden yaptı?”

Çıkarımdan çıkarıma hep aynı yolu izleyen zihni şu sonuca vardı:

Portre, bir dost ya da âşığın portresi, kadının, yani annenin herkesten önce ve ilk olarak o resmin oğluna benzediğini fark ettiği güne kadar salonun başköşesinde kalmıştı. Kuşkusuz bu benzerliği uzun süredir gözlüyordu ve giderek benzemeye başladığını görüp günün birinde herkesin bunu fark edebileceğini anlayınca bir akşam o küçük ve korkunç resmi ortadan kaldırmış, imha etmeye gönlü razı olmadığı için de saklamıştı.

Pierre şimdi portrenin Paris’ten ayrılmalarından çok uzun zaman evvel ortadan kaybolduğunu gayet iyi hatırlıyordu! Çıkmaya başlayan sakalı Jean’ı birdenbire çerçevenin içinden gülümseyen genç ve sarışın adama benzettiği vakit portrenin yok olduğunu sanıyordu.

Yola koyulan vapurun devinimi düşüncelerini bulandırdı ve dağıttı. Bunun üzerine doktor ayağa kalkıp denize baktı.

Küçük yolcu gemisi, mendirekler arasından çıkıp sola döndü ve sallana sallana, sabah sisinde zor fark edilen uzak kıyıya doğru soluk soluğa yol aldı. Karşıda, çarşaf gibi denizde kıvıldamadan duran ağır bir balıkçı teknesinin kırmızı yelkeni sudan çıkmış büyük bir kayayı an-

dırıyordu. Rouen'dan inen Seine Nehri, iki komşu karayı birbirinden ayıran geniş bir deniz kolu gibiydi.

Bir saate kalmadan Trouville Limanı'na vardılar ve denize girmenin tam zamanı olduğundan Pierre plaja gitti.

Plaj uzaktan, parlak çiçeklerle dolu uzun bir bahçeye benziyordu. Dalgakırandan Roches Noires'a kadar uzanan kocaman, sarı kumulda rengârenk şemsiyeler, çeşit çeşit şapkalar, her renkten tuvalet, kabinler karşısında gruplar dalgalar boyunca sıralar halinde ya da oraya buraya dağılmış vaziyette, hakikaten uçsuz bucaksız bir çayırdaki muazzam çiçek demetlerini andırıyordu. Açık havada birbirine karışan seslerin anlaşılmasız, yakın ya da uzak gürültüsü, haykırışlar, denize sokulan çocukların çığlıkları, kadınların berrak kahkahaları, belli belirsiz esen melteme karışan ve onunla birlikte solunan kesintisiz ve yumuşak bir uğultu yaratıyordu.

Pierre o insanlar arasında yüz fersah açıkta bir geminin güvertesinden denize atılmış birinden daha yitlik, daha ayrı, daha yalnız ve acı verici düşüncelerinde boğulmuş bir halde yürüyordu. Onlara hafifçe sürtünüp geçiyor, dinlemese de birkaç cümle duyuyor ve etrafına bakmamasına rağmen erkeklerin kadınlarla konuştuklarını, kadınların da erkeklere gülümsediklerini görüyordu.

Fakat ansızın, sanki uykudan uyanıyormuş gibi onları açıkça ayırt etti ve içinde onlara karşı bir nefret uyandı; zira mutlu ve hoşnut görünüyorlardı.

Şimdi, yeni düşüncelere kapılmış vaziyette, gruplara hafifçe sürtünüp çevrelerinden dolaşarak ilerliyordu. Kumu çiçek demetleri gibi kaplayan bütün o rengârenk tuvaletler, güzel kumaşlar, göz alıcı şemsiyeler, sıkılmış bellerin sahte zarafeti, şirin ayakkabılardan zirzop şapkalara kadar tüm o dâhice moda icatları, hareket, ses ve

tebessümlerin çekiciliği, sonunda bütün plaja yayılmış fındırdeşmeler ona aniden kadın ahlaksızlığının göz alabildiğine çiçek açması gibi görünmeye başlamıştı. Bu süslü kadınların hepsi hoş gitmek, baştan çıkarmak ve birilerini ayartmak istiyorlardı. Erkekler için güzelleşmişlerdi, artık fethetmeleri gerekmeyen eşleri hariç bütün erkekler için. O günkü ve yarınki âşıkları için, rastlanan, fark edilen, belki de beklenen yabancı için güzelleşmişlerdi.

Ve yanlarına oturup kadınlarla göz göze, burun buruna konuşan adamlar onları çağırıyor, arzuluyor, çok yakın ve yakalaması kolay görünse de çevik ve kaypak bir av gibi kovalıyorlardı. Velhasıl bu uçsuz bucaksız kumsal, kimilerinin kendini sattığı, kimilerininse karşılıksız verdiği bir aşk pazarından başka bir şey değildi. Bazı kadınlar okşayışlarının pazarlığını yaparken diğerleri sadece vaatlerde bulunuyorlardı. Hepsinin aklından aynı şey geçiyordu: Daha önce de verilmiş, satılmış, başka erkeklerle vaat edilmiş vücutlarını sunmak ve arzu ettirmek. Bütün dünyada hep aynı şeyin geçerli olduğunu düşündü.

Annesi de başkaları gibi yapmıştı, işte o kadar! Başkaları gibi? Hayır! İstisnalar vardı, hem de çok, pek çok! Etrafında gördüğü zengin kadınlar, çılgınlar, aşk arayanlar neticede kibar ve sosyetik, hatta tarifeli çapkınlığa dahildiler; çünkü sürüyle aylağın dolaştığı plajlarda geneleve kapanmış dürüst kadınlara rastlanmıyordu.

Deniz, kıyıdaki ilk insan sıralarını yavaş yavaş şehre doğru sürerek yükseliyordu. Grupların hızla ayağa fırlayıp koltuklarını da alarak ince bir köpük danteliyle süslenmiş halde yaklaşan sarı dalgadan kaçıştıkları görülüyordu. Bir at tarafından çekilen seyyar soyunma kabinleri de geriliyordu. Plajın kenarında bir uçtan diğerrine uzanan ahşap gezinti yolunda ters yönde yan yana

ilerleyen ve birbirine karışan iki zıt akıntı meydana getiren şık kalabalıktan müteşekkil, yoğun, yavaş ve kesintisiz bir devinim vardı artık. Bu itiş kakıştan sıkılan ve sinirlenen Pierre, kumsaldan kaçıp şehre daldı ve öğle yemeği yemek üzere tarlaların başlangıcındaki basit bir meyhanede durdu.

Kahvesini içtikten sonra kapının önünde iki sandalyeye uzandı ve o gece pek uyumamış olduğundan ıhlamur ağacının gölgesinde biraz kestirdi.

Birkaç saatlik istirahati müteakip silkinip kendine gelince gemiye yetişmek için geri dönme vaktinin geldiğini fark etti ve uyukladığı sırada üzerine çökmüş ani tutulma nedeniyle güç bela yola koyuldu. Artık eve dönmek ve annesinin Maréchal'ın portresini bulup bulmadığını öğrenmek istiyordu. Bundan ilk olarak annesi mi söz edecek, yoksa kendisinin mi yeniden sorması gerekecekti? Şayet annesi tekrar sorulmasını bekliyorsa mutlaka o portreyi göstermemesinin gizli bir nedeni olmalıydı.

Lakin odasına girdiğinde akşam yemeği için aşağı inip inmekte tereddüt etti. Fazla acı çekiyordu. Kabaran yüreğinin yatışması için henüz yeterince zaman geçmemişti. Yine de kararını verdi ve tam sofraya oturulduğu esnada yemek salonunda görüldü.

Yüzlerde neşeli bir ifade vardı.

“Söyleyin bakalım” dedi Roland, “alışveriş nasıl gidiyor? Ben, her şey yerli yerine konmadan hiçbir şey görmek istemiyorum.”

Karısı yanıt verdi:

“Gayet iyi gidiyor. Ancak, bir hata yapmamak için uzun uzadıya düşünmek gerekiyor. Mobilya meselesi bizi çok uğraştırıyor.”

Bütün günü Jean'la beraber mobilya ve mefruşat dükânlarını gezmekle geçirmişti. Göze çarpsın diye zengin,

biraz cafcacflı kumaşlar istiyordu. Oğluysa tersine sade ve seçkin şeyler arzu ediyordu. O yüzden önerilen her numune karşısında her biri kendi savlarını tekrarlıyordu. Yaşlı kadın müşterinin, davacının etkilenmeye ihtiyacı olduğunu, bekleme odasına girdiğinde zenginlik heyecanını hissetmesi gerektiğini ileri sürüyordu.

Yalnızca kibar ve varlıklı müşterileri çekmek isteyen Jean'sa aksine, mütevazı ve ince zevkiyle zarif insanların gönlünü fethetmeyi arzuluyordu.

Ve bütün gün süren tartışma çorba servisinden itibaren tekrar başladı.

Roland'ın bir fikri yoktu.

"Ben hiçbir şey duymak istemiyorum" diye yineliyordu, "işler bitince gelip görürüm."

Bayan Roland büyük oğlunun sağduyusuna başvurdu: "Ya sen, Pierre, sen ne düşünüyorsun?"

Pierre'in sinirleri o kadar bozuktu ki içinden bir küfürle cevap vermek geldi. Ama öfkeden titreyen soğuk bir ses tonuyla:

"Ha! Ben mi? Jean'la tamamen hemfikirim. Zevk söz konusu olduğunda bir tek sadeliği severim, tıpkı karakter mevzubahisse dürüstlüğü tercih ettiğim gibi" dedi.

Annesi konuşmayı sürdürdü:

"İnce zevklerin pek takdir görmediği bir tüccar kentinde oturduğumuzu unutma."

"Ne önemi var?" diye yanıtladı Pierre. "Ahmaklara uymak için bir neden mi bu yani? Hemşerilerim aptal veya düzenbaz diye benim de onlar gibi mi olmam lazım? Bir kadın komşularının sevgilileri olduğu için kabahat işlemez."

Jean gülmeye başladı:

"Bir ahlakçının özdeyişlerinden alınmışa benzeyen mukayeseler yapıyorsun."

Pierre karşılık vermedi. Annesi ve kardeşi yeniden kumaş ve koltuklardan bahsetmeye koyuldular.

Doktor sabah Trouville'e gitmeden evvel annesini süzdüğü gibi bakıyordu onlara, gözlem yapan bir yabancı gibi... Sanki gerçekten bir anda yabancı bir aileye girmişti.

Özellikle babası hem gözünü hem de zihnini şaşırtıyordu. O şişman, gevşek, halinden memnun ve aptal adam babasıydı, öz babası! Yok, hayır, Jean ona zerre kadar benzemiyordu.

Ailesi! İki günden beri, meçhul ve kötücül bir el, bir ölünün eli, bu dört varlığı birbirine tutturan tüm bağları tek tek çekip kopartmıştı. Her şey bitmiş, parçalanmıştı. Bundan böyle annesi yoktu, zira oğul yüreğinin ihtiyaç duyduğu mutlak, müşfik ve içten saygıyı duyamayacağı için artık onu sevmeydi; kardeşi yoktu, çünkü o kardeş bir yabancıнын oğluydu; geriye sadece babası kalmıştı, bir türlü sevmeyişi o şişman adam.

Ve birdenbire:

"Sahi, anne, şu portreyi buldun mu?" diye sordu.

Yaşlı kadının gözleri hayretle açıldı:

"Hangi portreyi?"

"Maréchal'in portresini."

"Hayır... Yani evet... Daha bulamadım, ama yerini biliyorum galiba."

"Neymiş o?" diye sordu Roland.

"Maréchal'in eskiden Paris'teki salonumuzda duran küçük bir resmi" diye cevap verdi Pierre. "Ona sahip olmanın Jean'ı hoşnut edeceğini düşündüm."

Roland bağırdı:

"Tabii ya, gayet iyi hatırlıyorum. Hatta geçen haftanın sonuna doğru yine gördüm onu. Annen evraklarını düzenlerken yazı masasından çıkarmıştı. Perşembe ya da

cuma günüydü. Anımsıyor musun, Louise? Ben tıraş olurken çekmecedен çıkarıp yarısını yaktığın bir tomar mektupla beraber yanındaki sandalyeye koymuştun. O portreyle Jean'a miras kalmasından ancak iki üç gün önce ilgilenmen ne garip, değil mi? Önsezilere inansam öyle olduğunu söylerdim!"

Bayan Roland sakın bir şekilde yanıt verdi:

"Evet, evet, nerede olduğunu biliyorum, birazdan gidip getiririm."

Demek ki yalan söylemişti! Daha bu sabah, o resme ne olduğunu soran oğluna: "Tam bilmiyorum... Belki de yazı masamdadır" diye cevap verirken yalan söylemişti.

Birkaç gün evvel onu görmüş, dokunmuş ve eline alıp inceledikten sonra mektuplarla, Maréchal'in mektuplarıyla beraber yeniden o gizli çekmeceye saklamıştı.

Pierre yalan söyleyen annesine bakıyordu. Kandırılmış, kutsal sevgisi çalınmış bir oğlun kızgın öfkesi ve uzun körlüğünün ardından en nihayet utanç verici bir ihanetin farkına varan bir adamın kıskançlığıyla bakıyordu. O kadının çocuğu değil kocası olsa bileklerinden, omuz ya da saçlarından yakalayıp yere savurur, döver, dayaktan pestilini çıkarırdı! Ama şimdi hiçbir şey söyleyemiyor, yapamıyor, gösteremiyor, açığa vuramıyordu. Neticede oğluydu, öç alacağı bir şey yoktu, aldatılan kendisi değildi.

Ama hayır, annesi sevgisine, kutsal saygısına ihanet etmişti. Bütün annelerin çocuklarına borçlu oldukları gibi Pierre nezdinde kusursuz olmak zorundaydı. Kapıldığı hiddet neredeyse nefret düzeyine varıyorsa bunun sebebi annesini babasından ziyade kendisine karşı suçlu görmesiydi.

Erkek ve kadının aşkı, hisleri zayıflayan tarafın ancak vefasızlıkla suçlanabileceği gönüllü bir anlaymaydı; fakat

kadın anne olduğunda sorumluluğu büyürdü, çünkü doğa ona bir soy emanet ediyordu. Buna dayanamadığı takdirde aşağılık, rezil bir alçağa dönüşürdü.

“Bence mahzuru yok” dedi birden Roland, bacaklarını her akşam kuş üzümü likörünü yudumlarken yaptığı gibi uzatarak. “İnsanın ufak bir serveti varsa hiçbir iş yapmadan yaşamak kötü değil aslında. Herhalde Jean bize harika ziyafetler çeker artık. Arada bir midem bozulsa da umurumda olmaz, inanın.”

Sonra karısına dönerek:

“Yemeğini bitirdiğine göre gidip şu portreyi getirir misin, canım? Onu yeniden görmek benim de hoşuma gider.”

Bayan Roland masadan kalktı, bir mum aldı ve çıktı. Sonra, her ne kadar üç dakika bile sürmemiş olsa da Pierre’e uzun gelen bir yokluğu müteakip, gülümseyerek geri döndü. Elinde, halkasından tuttuğu, altın yaldızlı, eski tip bir çerçeve vardı.

“İşte” dedi, “neredeyse hemen buldum.”

Elini ilk uzatan doktor olmuştu. Portreyi alıp biraz uzakta tutarak inceledi. Sonra, annesinin kendisini izlediğini hissederek karşılaştırma yapmak üzere gözlerini ağır ağır kardeşine çevirdi. Hiddetine kapıldığından: “Bak hele, Jean’a benziyor bu” dememek için kendini zor tuttu. Bu korkunç lafları söylemeye cüret edemese de canlı yüzü resimdekiyle karşılaştırma tarzı düşüncesini belli etti.

Ortak özellikler taşıdıkları muhakkaktı, aynı sakal, aynı alın, ama “işte baba, işte oğul” demeye yetecek kadar kesin bir belirti de yoktu. Daha ziyade bir aile havası, aynı kandan ileri gelen bir fizyonomi yakınlığı söz konusuydu. Gerçi Pierre için yüzlerdeki benzerlikten daha mühimi, annesinin ayağa kalkıp sırtını dönmesi ve fazla yavaş

hareketlerle şekerlikle likörü dolaba kaldırıyormuş gibi yapmasıydı.

Oğlunun her şeyi bildiğini, en azından şüphelendiğini anlamıştı!

“Bana versene şunu” dedi Roland.

Pierre’in uzattığı resmi daha iyi görmek için mumu yaklaştırdı. Sonra, duygusal bir sesle mırıldandı:

“Zavallı delikanlı! Onunla tanıştığımızda böyle olduğunu düşünüyorum da... Tanrım, zaman ne kadar hızlı akıyor! O sıralar hakikaten yakışıklı adamdı, çok hoş bir havası vardı, öyle değil mi, Louise?”

Karısı cevap vermeyince devam etti:

“Çok da düzgün bir karaktere sahipti! Asla hırçın görmedim. İşte, her şey bitti, ondan geriye hiçbir şey kalmadı... Jean’a bıraktığı mirastan başka... Velhasıl, sonuna kadar iyi ve sadık bir dost olduğuna yemin edilebilir. Ölürlen bile bizi unutmadı.”

Portreyi almak için elini uzatma sırası Jean’a gelmişti. Birkaç saniye baktıktan sonra:

“Ben bu halini hiç tanımıyorum. Sadece beyaz saçlı halini hatırlıyorum” dedi mahzun bir edayla.

Ve resmi annesine iade etti. Yaşlı kadın ona çabuk kaçırdığı, endişeli görünen, hızlı bir bakış attı. Sonra, doğal bir sesle:

“Mirasçısı olduğuna göre bu artık senin, sevgili Jean’cığım. Yeni dairene götürürüz” dedi.

Ve o sırada salona geçildiğinden resmi eskiden olduğu gibi şöminenin üzerindeki sarkaçlı saatin yanına koydu.

Roland piposunu dolduruyordu. Pierre ve Jean birer sigara yaktilar. Genelde biri odada bir aşağı bir yukarı yürüyerek diğeriye koltuğa gömölüp bacak bacak üstüne atarak içerlerdi. Baba hep bir sandalyeye ata biner gibi oturup uzaktan şömineye tükürürdü.

Bayan Roland, üzerinde lamba bulunan sehpanın yanındaki alçak bir koltukta nakış işler, örgü örür ya da çamaşırlara işaret koyardı.

O akşam, Jean'ın odası için bir kanaviçeye başlıyordu. Bu, başlangıcı çok büyük dikkat isteyen, zor ve karmaşık bir işti. Gelgelelim, ilmekleri sayan gözleri ara sıra kalkıp hızlı ve kaçamak bir şekilde ölünün sarkaçlı saate dayalı küçük portresine kayıyordu. Ve dar salonu elleri arkasında, ağzında sigarayla dört beş adımda kateden doktor her seferinde annesiyle göz göze geliyordu.

Sanki birbirlerini gözlüyorlardı, aralarında bir çekişme başlamış gibiydi ve Pierre'in kalbi acı verici, dayanılmaz bir huzursuzlukla sıkışıyordu. Bir yandan azap duyarken bir yandan da "Huylandığımı anladıysa şu an ıstırap çekiyor olmalı!" diye düşünerek mutlu oluyordu. Ve ocağa doğru her dönüşünde zihnine bir fikri sabitin dadandığını iyice belli etmek için bir birkaç saniye durup Maréchal'in kumral yüzünü seyrediyordu. Ve o küçük, avuç içi kadar portre, o ev ve aileye apansız girmiş kötücül ve ürkütücü bir canlı varlığa benziyordu.

Birden sokak kapısının zili çınladı. Her daim pek sakin olan Bayan Roland'ın yerinden sıçraması, doktora, annesinin sinirlerinin ne kadar bozuk olduğunu gösterdi.

"Bayan Rosémilly olmalı" dedi yaşlı kadın.

Ve endişeli gözleri bir kez daha şömineye döndü.

Pierre onun korku ve telaşını anladı ya da anladığını sandı. Kadınların gözleri keskin, zekâları kıvrak ve zihinleri şüpheciydi. Birazdan içeri girecek olan kadın bu meçhul portreyi fark ettiğinde resimdeki yüzle Jean'ın arasındaki benzerliği belki de ilk bakışta keşfederdi. O zaman her şeyi anlar ve öğrenmiş olurdu! Utancın sebep olduğu ani ve iğrenç bir korkuya kapılan Pierre, tam kapı

açıldığı sırada arkasına dönüp çerçeveyi aldı ve babasıyla kardeşine göstermeden saatin altına kaydırıldı.

Bakışları tekrar kesiştiğinde annesinin gözleri ona değişik geldi, huzursuz ve bezgin gibiydiler.

“Merhaba” dedi Bayan Rosémilly, “sizinle bir fincan çay içmeye geldim.”

Ama herkes genç kadının hatırını sormak için çevresinde dört dönerken Pierre açık kalan kapıdan çıkıp yok oldu.

Gittiği anlaşıldığında hepsi şaşırdı. Genç dulun incinmesinden kaygılanan Jean, hoşnutsuz bir edayla: “Ne yabancı adam!” diye mırıldandı.

“Onun kusuruna bakmayın” diye yanıtladı Bayan Roland, “bugün biraz hasta, Trouville gezisi de yormuş galiba.”

“Olsun” diye söze girdi Roland, “bir vahşi gibi çekip gitmenin âlemi yok.”

Bayan Rosémilly ortamı düzeltmek istedi:

“Yok canım, İngiliz usulü ayrıldı; yüksek sosyete, erken çekip gidenler hep böyle kaçarlar.”

“Ya!” diye yanıtladı Jean. “Sosyete öyle olabilir, ama insan ailesine İngiliz usulü davranmaz. Hem kardeşim bir süredir başka bir şey yapmaz oldu.”

altı

Roland'larda bir iki hafta herhangi bir vukuat olmadı. Baba balık tutuyor, Jean annesinin yardımıyla dairesine yerleşiyor, Pierre'se yüzünden düşen bin parça, ancak yemek saatlerinde ortaya çıkıyordu.

Bir akşam babası:

"Niye cenazedeymiş gibi surat asıyorsun?" diye sordu.

"Günlerdir böylesin!"

"Hayatın yükü acayip ağır geliyor" diye yanıtladı doktor.

Hiçbir şey anlamayan yaşlı adam üzgün bir edayla devam etti:

"Bu kadarı hakikaten fazla. Şu miras meselesi çıktı çıkı kalı herkes mutsuz görünüyor. Sanki başımıza bir kaza geldi ya da birinin yasını tutuyoruz!"

"Sahiden de birinin yasını tutuyorum" dedi Pierre.

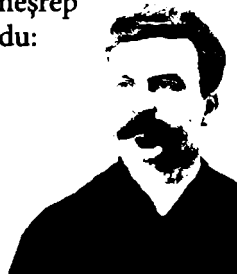
"Sen mi? Kimin peki?"

"Ah! Çok sevdiğim birinin, sen tanımazsın."

Bir aşk macerasının, oğlunun kur yaptığı hafifmeşrep bir kızın mevzubahis olduğunu sanan Roland sordu:

"Bir kadın mı söz konusu?"

"Evet, bir kadın."

“Öldü mü?”

“Hayır, daha beter, onu kaybettim.”

“Ya!”

İhtiyar, karısının önünde yapılan bu beklenmedik itirafa ve oğlunun tuhaf ses tonuna şaşırılmış olsa da üzerinde durmadı; zira bu gibi şeylerin üçüncü şahısları ilgilendirmediğini düşünüyordu.

Bayan Roland bir şey duymamış gibiydi, sapsarı yüzüyle hastaya benziyordu. Daha önce de birçok kez onu koltuktan düşecekmiş gibi otururken bulan ve nefes alamıyormuş gibi soluduğunu işiterek şaşırın kocası:

“Doğrusu sen de iyi görünmüyorsun, Louise; Jean’ın evini yerleştirirken kendini fazla yoruyorsun herhalde!” demişti. “Delikanlının acelesi yok, nasıl olsa zengin artık.”

Bayan Roland cevap vermeden kafa sallıyordu.

O gün yüzü öyle solgundu ki yine Roland’ın dikkatini çekti.

“Vay canına” dedi, “hiç iyi değilsin, zavallı sevgilim, tedavi olman gerek.”

Sonra oğluna döndü:

“Annenin hasta olduğunu görüyorsun. Muayene ettin mi bari?”

“Hayır” diye cevap verdi Pierre, “bir şeyi olduğunu fark etmemiştim.”

O zaman Roland kızdı:

“Yuh! Bunu görmemek için kör olmak lazım! Annenin rahatsızlığını bile fark etmiyorsan doktorluğun neye yarar? Kadıncağızın haline baksana! Hayır, gebersek farkına varmayacak bu doktor!”

Bayan Roland’ın soluğu tıkanı, o kadar sararmıştı ki kocası bağırды:

“Eyvah, kadına fenalık geliyor!”

“Yok... yok... bir şey değil... geçer... bir şeyim yok.”

Pierre ona yaklaştı ve gözlerini dikip:

“Neyin var, bir bakalım” dedi.

Annesi kısık ve telaşlı bir sesle tekrarlıyordu:

“Yok bir şey... emin ol, yok.”

Roland sirke getirmeye gitmişti; geri döndü ve şişeyi oğluna uzatarak:

“Al... Sıkıntısını azalt bari. Nabzına baktın mı, en azından?” diye sordu.

Pierre nabzını ölçmek için eğilince Bayan Roland elini öyle sert çekti ki yanındaki sandalyeye çarptı.

“Hadi ama” dedi doktor soğuk bir sesle, “madem hastasın, bırak da muayene edeyim.”

Bunun üzerine yaşlı kadın kolunu kaldırıp ona uzattı. Teni ateş gibi yanıyor, düzensiz nabızı küt küt atıyordu.

“Durum bir hayli ciddi aslında. Sakinleştirici alman gerekecek. Bir reçete yazayım sana.”

Pierre, kâğıdına eğilmiş ilaç yazarken aceleci iç çekişler, nefes darlığı, kısa ve tutuk solumalardan mürekkep hafif bir gürültü işitmesiyle aniden döndü.

Annesi, elleriyle yüzünü kapamış ağlıyordu.

Roland çığına dönmüştü:

“Louise, Louise, neyin var? Ne oluyor, söylesene!” diyordu.

Yaşlı kadın cevap vermiyordu, korkunç ve derin bir kedere boğulmuş gibiydi.

Kocasını ellerini tutup yüzünden çekmek istedi. Kadın direndi.

“Hayır, hayır, hayır” diye tekrarlıyordu.

Roland oğluna döndü:

“Nesi var acaba? Onu hiç böyle görmedim.”

“Mühim değil” dedi Pierre, “ufak bir sinir krizi.”

Sanki onu böyle işkence çekerken görmek içini ferahlatıyor, acısı hıncını hafifletiyor ve annesinin utanç bor-

cunu azaltıyordu. Yaşlı kadını, çıkardığı işten hoşnut bir yargıç gibi süzüyordu.

Ama Bayan Roland birdenbire ayağa kalkıp öngörülmesi ve durdurulması imkânsız ani bir hamleyle kapıya doğru atıldı. Koşa koşa gidip odasına kapandı.

Roland ve doktor baş başa kaldılar.

“Sen bu işten bir şey anladın mı?” diye sordu biri.

“Evet” diye yanıtladı öteki, “annemin yaşında sık baş gösteren, önemsiz bir sinir rahatsızlığından ileri geliyor. Bunun gibi birçok bunalım daha geçirmesi mümkün.”

Gerçekten de hemen her gün başka krizler yaşadı. Sanki Pierre, annesinin tuhaf ve meçhul hastalığının sırrına vakıftı ve tek sözüyle krizi tetikleyebiliyordu. Yüz ifadesinde huzur anlarını gözlüyor ve işkenceci kurnazlıklarıyla bir an yatışan acıyı tek bir kelimeyle yeniden uyandırıyordu.

Kendisi de onun kadar ıstırap çekiyordu! Artık onu sevmediği, ona saygı duymadığı ve eziyet ettiği için korkunç azap çekiyordu. O kadın ve anne yüreğinde kendi açtığı kanlı yarayı iyice deştigi, onun ne denli sefil ve umutsuz bir halde olduğunu hissettiği vakit, yalnız başına şehre gidiyordu. Duyduğu merhamet ve pişmanlık öyle acı veriyor, onu evlat aşağılamasıyla ezdiğine o kadar üzülmüyordu ki içinden kendini denize atıp boğulmak, her şeye son vermek geliyordu.

Ah! Şimdi ne çok bağışlamak isterdi onu! Ama bu elinde değildi, çünkü bir türlü unutamıyordu. Keşke ona acı vermemeyi başarabilseydi, ama kendisi de azap çekmeye devam ettiğinden bunu da beceremiyordu. Yemek vakti eve bir sürü duygusal kararlar geliyor, fakat annesinin eskiden o kadar dürüst ve içten, şimdiyse kaçamak, ürkek ve şaşkın bakan gözlerini görür görmez dilinin ucuna gelen kalles cümleyi tutamayıp istem dışı saldırıyordu.

Yalnız ikisinin bildiği şu iğrenç sır onu annesine karşı kışkırtıyordu. Artık damarlarında dolaşan ve onda kuduz bir köpek gibi ısırma isteği uyandıran bir zehir...

Annesini durmadan yaralamasının önünde hiçbir engel kalmamıştı; zira Jean artık neredeyse tamamen yeni dairesinde yaşıyor, eve ancak akşamları yemek ve yatmak için geliyordu.

Kardeşinin, kıskançlığa yorduğu kaba ve acı sözlerini sık sık fark ediyordu. Ona haddini bildirmeye, er ya da geç bir ders vermeye ant içiyordu; zira bu ardı arkası kesilmeyen olaylar yüzünden aile yaşantısı gayet can sıkıcı bir hal alıyordu. Ama artık ayrı yaşadığı için bu kabalıklara daha az üzülüyor ve sükûnet aşkı onu sabırlı olmaya itiyordu. Zaten para başını döndürmüştü; doğrudan çıkarının olmadığı şeylerle pek ilgilenmiyordu. Küçük ve yeni kaygılarla dolu zihni, bir ceketin kesimi, fötr şapkanın biçimi, kartvizitler için uygun büyüklük gibi dertlerle meşguldü. Ve ısrarla evinin her ayrıntısından, çamaşırları sıkıştırmak için odasındaki dolaba konan raflardan, girişe yerleştirilen portmantodan, mekâna gizlice giren herkesten haberdar olmak için takılan elektrikli zillerden bahsediyordu.

Yeni evine taşınması vesilesiyle Saint-Jouin'e bir kır gezintisi yapılması ve akşam yemeğinden sonra onun evinde çay içilmesi kararlaştırılmıştı. Roland denizden gitmek istiyordu; fakat aradaki mesafe ve rüzgâr ters estiği takdirde deniz yoluyla varılacak yerin belirsizliği yüzünden karar ertelendi ve gezi için büyük bir araba tutuldu.

Öğle yemeğine yetişmek için saat ona doğru yola çıktı. Tozlu anayol, engebeli ovalar ve ağaçlarla kuşatılmış çiftliklerin sonsuz bir parka benzettiği Normandiya kırsalında uzanıp gidiyordu. Tekerleklerin gürültüsünden

sağırlaşmış Roland ailesi, Bayan Rosémilly ve Kaptan Beausire tırıs giden iki kocaman atın çektiği arabada toz bulutu içinde gözlerini yummuş susuyorlardı.

Hasat zamanıydı. Koyu yeşil yoncalar ve çiğ yeşil pancarların yanında, sararmış buğdaylar kırsalı altın rengi bir ışıkla aydınlatıyordu. Üzerlerine yağın güneş ışığını içmiş gibiydiler. Bazı yerlerde ekinler biçilmeye başlanmıştı ve tırpanların saldırısına uğrayan tarlalarda, sallana sallana kanat biçimindeki kocaman bıçaklarını toprak seviyesinde gezdiren adamlar göze çarpıyordu.

İki saatlik yolculuğun sonunda araba soldaki bir yola saptı; kaderine terk edilip yarı yarıya çürümüş, gri ve melankolik bir enkazdan ibaret kalmış olsa da hâlâ dönmeyi sürdüren, türünün son örneği, eski bir yel değirmeninin yakınından geçtikten sonra güzel bir avluya girdi ve zarif bir evin, yörenin meşhur hanının önünde durdu.

Güzel Alphonsine diye anılan patroniçe, gülümseyerek kapıya çıktı ve arabanın fazla yüksek basamağı karşısında tereddüt eden iki hanıma elini uzattı.

Elma ağaçlarıyla gölgelenmiş otların kenarında Étre-tat'dan gelmiş Parisli yabancılar, tentenin altında şimdiden yemeğe oturmuşlardı. Evin içinden sesler, kahkahalar ve çatal bıçak gürültüleri işitiliyordu.

Bütün salonlar dolu olduğundan bir odada yemek zorunda kaldılar. Roland birden duvarda asılı karides ağlarını fark etti.

"Bak sen!" diye bağırdı. "Teke mi avlanıyor burada?"

"Evet" diye cevap verdi Beausire, "hatta burası bütün kıyının en çok karides avlanan yeridir."

"Vay canına! Yemekten sonra biz de gidelim mi?"

Tesadüf eseri deniz de saat üçte çekiliyordu ve herkesin öğleden sonrayı kayalıklarda karides arayarak geçirmesine karar verildi.

Ayaklarını suya soktuklarında kanın beyinlerine hücum etmesinden kaçınmak için az yediler. Zaten iştahlarını, önceden sipariş ettikleri ve saat altıda geri döndükleri zaman hazır bulacakları muhteşem akşam yemeğine saklamak istiyorlardı.

Roland sabırsızlıktan yerinde duramıyordu. Bu avda kullanılan ve çayırarda kelebek yakalamak için kullanılanlara çok benzeyen özel aletler satın almak istiyordu.

Kepçe adı verilen bu aletler uzun bir sapın ucundaki ahşap çembere bağlı küçük ağ torbalarıydı. Daima gülümseyen Alphonsine onlara ödünç kepçeler verdi. Sonra, elbiseleri ıslanmasın diye kadınların uygun bir kıyafet uydurmalarına yardımcı oldu. Eteklikler, kalın yün çoraplar ve bez ayakkabılar verdi. Erkekler çoraplarını çıkarıp köyün kunduracısından terlik ve sabo aldılar.

Ardından, kepçe omuzda, küfe sırtta, yola koyuldular. Bayan Rosémilly o kılıkta pek hoştu, umulmadık bir cüretkâr köylü güzeli olmuştu.

Alphonsine'in ödünç verdiği ve kayalıklarda korkusuzca hoplayıp zıplayabilmesi için şuh bir şekilde yukarı sıyırıp dikiş yerinden tutturduğu eteklik ayak bileklerini ve baldırlarının alt kısmını açıkta bırakıyordu. Ufak tefek, çevik ve güçlü kadınlara mahsus sıkı baldırları vardı. Rahat hareket edebilmek için belini gevşek bırakmış ve başını örtmek için kocaman, sarı, kenarları aşırı geniş bir hasır bahçıvan şapkası bulmuştu. Şapkanın bir yanını kalkık gösteren ilginç dalı genç dula yiğit bir silahşor havası veriyordu.

Jean mirasa konu konalı her gün kendine onunla evlenip evlenmemeyi soruyordu. Onu her görüşünde, karısı yapmaya karar veriyor, ama sonra yalnız kalır kalmaz düşünmek için daha vakti olduğuna kanaat getiriyordu. Halihazırda kadından daha zengindi; çünkü Bayan

Rosémilly'in sadece on iki bin frank geliri vardı, ama bu para muhtelif taşınmazlardan geliyordu. Çiftliklere ve Le Havre limanına bakan arazilere sahipti ve bunlar bilahare çok değerlenebilirdi. Yani servetleri aşağı yukarı dengeli ve genç duldan çok hoşlandığı kesindi.

O gün önünde yürüyüşünü seyrederken: "Hadi artık, bir karar vermeliyim. Ondan iyisini bulamam ya" diye düşünüyordu.

Köyden falezden inen küçük, eğimli bir vadiyi takip ettiler. Vadinin ucundaki falez denize seksen metre yüksekten bakıyordu. Uzakta, sağda solda alçalan yeşil kıyıların çerçevelediği, güneşin altında gümüş mavisi bir renk almış, üçgen biçiminde, büyük bir su birikintisi görünüyordu. Açıkta, zor ayırt edilen ve böceği andıran bir yelkenli vardı. Işıl ışıl gökyüzü suyla öyle karışmıştı ki birinin nerede son bulup diğerinin başladığı anlaşılmıyordu. Üç adamın önü sıra ilerleyen iki kadının korseleri içine sıkışmış endamları bu duru ufukta karaltı halinde seçiliyordu.

Jean, gözlerini dört açmış, Bayan Rosémilly'in incecik ayak bileklerinin, zarif bacaklarının, kıvrak kalçalarının ve kocaman, kışkırtıcı şapkasının önünden kaçıp gidişini seyreliyordu. Ve bu kaçış arzularını kamçılayıp onu çekingen ve utangaçların birdenbire aldıkları nihai kararlara itiyordu. Kıyılardaki karaçalı, yonca ve ot kokularının birbirine karıştığı ılık hava, çıplak kayaların deniz kokusu hafifçe başını döndürerek onu daha da tahrik ediyordu. Her adımda, her saniyede, genç kıvrık silüetine attığı her bakışta kararı daha da netleşiyordu. Artık tereddüt etmemeye, ona kendisini sevdiğini ve evlenmek istediğini söylemeye karar veriyordu. Baş başa kalmalarını kolaylaştıran bu karides avı pek işine yarayacaktı. Üstelik ayakları berrak suyla dolu bir çukurda, yosunların

altına kaçışan karideslerin uzun sakallarını seyrederken aşktan söz etmek için güzel bir mekân, hoş bir ortam sunacaktı.

Vadinin ucuna, uçurumun kenarına vardıklarında falez boyunca inen ufak bir patika fark ettiler. Altlarında, denizle dağın eteği arasında, aşağı yukarı yamacın ortasında şaşırtıcı bir karışıklık göze çarpıyordu. Çökmüş, devrilmiş muazzam kayalar, eski heyelanlar sırasında oluşmuş, güneye doğru göz alabildiğine uzanan bir nevi otlu ve engebeli düzlükte birbiri üstüne yığılmıştı. Söylendiğine göre yanardağ sarsıntılarından meydana gelmiş bu uzun ot ve çalı şeridine yuvarlanmış kayalar, vaktiyle falezin beyaz ve sonsuz surlarının hükmettiği Okyanusa bakan büyük bir kayıp kentin yıkıntılarını andırıyordu.

“İşte bu güzel” dedi Bayan Rosémilly, durarak.

Jean ona yetişmişti ve kalbi küt küt atarak kayalara oyulmuş daracık merdivenden inmesine yardımcı olmak için elini uzattı.

Onlar önden giderlerken Beausire, kısa bacakları üstünde gerilip boşluktan başı dönen Bayan Roland’a kolunu sundu.

Roland ve Pierre en arkadan geliyorlardı. Doktorun babasını sürüklemesi gerekti. Yaşlı adam baş dönmesinden o kadar rahatsızdı ki kendini basamaklardan popo üstü kaymaya bırakıyordu.

En başta paldır küldür aşağı inen gençler hızlı gidiyorlardı. Aniden, vadinin ortasına doğru bir mola yeri teşkil eden ahşap bir bankın yanında, falezdeki ufak bir delikten fışkıran berrak bir su akıntısı fark ettiler. İlk, kendi kendine kazmış olduğu, küvet büyüklüğünde bir havuza yayılıyor, sonra taş çatlasa iki ayak yüksekten şelale gibi dökülerek tere otlarından bir halıyla kaplı patika boyunca ilerliyor ve çöküntülerin yığıldığı yüksek

düzlükte, böğürtlen ve çalılıkların arasında gözden kayboluyordu.

“Ah! Ne kadar susadım!” diye bağırdı Bayan Rosémilly.

İyi de nasıl içecekti? Avucuna almaya çalıştığı su parmaklarının arasından kaçıyor. Jean’ın aklına bir fikir geldi: Yola bir taş koydu ve genç kadın üzerinde diz çöküp artık aynı seviyede bulunan dudaklarını doğrudan kaynağa dayayarak kana kana içti.

Başını kaldırdığında teninde, saçlarında, kirpiklerinde ve korsesinde binlerce damlacık parlıyordu. Jean eğilip:

“Ne kadar da güzelsiniz!” diye fısıldadı.

Bayan Rosémilly çocuk azarlarken takınılan ses tonuyla cevap verdi:

“Susar mısınız, lütfen?”

Bunlar birbirlerine söyledikleri ilk flört sözleriydi.

“Hadi” dedi Jean şaşkın bir halde, “diğerleri bize yetişmeden kaçalım.”

Sahiden de artık hemen yakınlarında, ellerinden tutarak Bayan Roland’a destek olmak için geri geri inen Kapitan Beausire’in sırtını görüyordu. Daha yukarıda, biraz ileride Roland, dirsek ve ayakları üstünde sürünerek kaplumbağa hızıyla popo üstü kaymaya devam ediyor, Pierre’se önden giderek babasının hareketlerini kolluyordu.

Nispeten daha az sarp patika, eskiden dağdan düşmüş kocaman kayaların etrafından dolanan bir tür eğimli yola dönüşüyordu. Bayan Rosémilly ve Jean koşmaya koyuldular ve çok geçmeden çakılığa vardılar. Sonra orayı da geçip kayalara ulaştılar. Aralarında sayısız su birikintisinin parladığı kayalar deniz otlarıyla kaplı uzun ve düz bir yüzey halinde uzanıyordu. Geri çekilmiş deniz karşıda, epey uzakta, o parlak ve koyu yeşil yosunlarla dolu, yapışkan düzlüğün ardındaydı.

Jean, çekinmeden suya girebilmek için pantolon paçalarını baldır üstüne, giysi kollarını da dirseklerine kadar sıvadıktan sonra “İleri!” diye haykırarak karşısına çıkan ilk birikintiye tereddütsüz atladı.

Biraz evvel o da suya girmeye karar vermiş olmasına rağmen daha temkinli davranan genç kadın, yapış yapış bitkilerde ayağı kaydığı için dar havuzun çevresinde ürkek adımlarla dönüyordu.

“Bir şey görüyor musunuz?” diyordu.

“Evet, suda yansıyan yüzünüzü görüyorum.”

“Sırf onu görüyorsanız sizin için iyi bir av olmayacak demektir.”

Genç adam yumuşak bir sesle mırıldandı:

“Ah! Bütün avlar içinde en çok tercih ettiğim bu olur yine de.”

Bayan Rosémilly gülüyordu:

“Deneyin öyleyse. Ağınızın arasından nasıl geçtiğini görürsünüz.”

“Oysa... istesenez...”

“Sadece teke yakaladığınızı görmek istiyorum... şimdilik.”

“Çok fenasınız. Daha ileri gidelim, burada hiçbir şey yok.”

Kaygan kayalıklarda yürüebilmesi için genç dula elini uzattı.

Kadın biraz çekingen bir şekilde dayanıyordu. Aniden aşkı depreşen Jean'ın içinde ona yönelik güçlü bir arzu ve iştah kabardı; sanki ruhunda filizlenen maraz çiçek açmak için o günü beklemişti.

Çok geçmeden daha derin bir yarığın yanına vardılar. Görünmez bir çatlaktan titrek bir şekilde uzaktaki denize doğru akan suyun altında pembe saçları andıran, uzun, ince ve tuhaf renkli otlar yüzer gibi dalgalanıyordu.

“Bakın, bakın, bir tane gördüm, büyük, koskocaman bir tane, işte, şurada!” diye bağırdı Bayan Rosémilly.

Jean da gördü ve beline kadar ıslanmak pahasına korkusuzca çukura indi.

Ama hayvan, uzun bıyıklarını oynatarak ağı karşısında yavaş yavaş geriliyordu. Delikanlı, onu yakalayacağından emin, yosunlara doğru sürüyordu. Karides, kendini köşeye sıkışmış hissedince ani bir hamleyle kepçenin üstünden süzülüp kaynağı geçti ve gözden kayboldu.

Heyecanla bu avı seyreden genç kadın kendini tutamadı:

“Ah! Beceriksiz!” diye haykırdı.

Gururu incinen Jean tepkisel bir hareketle kepçesini suyun otlarla dolu dibine daldırıp çekti. Ağı yeniden yüzeye çıkardığında içinde, görünmez yuvalarından rasgele yakalanmış üç büyük ve saydam teke gördü.

Muzaffer bir edayla onları, ince kafalarının ucundaki sivri ve tırtıklı boynuzdan korktuğu için eline almaya cesaret edemeyen Bayan Rosémilly'e sundu.

Mamafih genç kadın sonunda kararını verip ince uzun sakallarının ucunu iki parmağı arasına kıştırarak birer birer küfesine attı ve canlı kalmalarını sağlamak için biraz yosunla takviye etti. Sonra daha az çukur bir su birikintisi bularak kararsız adımlarla içine girdi. Ayaklarını saran soğuk nefesini kesmiş olsa da kendi başına avlanmaya koyuldu. Mahir ve kurnazdı, gereken avcılık yetisi ve el çabukluğuna sahipti. Neredeyse kepçeyi her daldırışında yürüttüğü takibin kıvrak yavaşlığına şaşırıp aldanan hayvanları yakalıyordu.

Jean artık hiçbir şey bulamıyor, ama onu adım adım izliyor, ona hafifçe dokunuyor, üzerine eğiliyor, kendi beceriksizliğinden büyük bir umutsuzluğa düşmüş gibi görünüyor ve işi öğrenmek istiyordu.

“Ah! Bana da gösterin” diyordu, “bana da gösterin!”

Dipteki kara bitkilerin berrak bir aynaya çevirdiği duru suda yüzleri yan yana yansiyordu. Jean aşağıdan kendisine bakan o komşu yüze gülümsüyor ve arada bir parmaklarının ucuyla üstüne düşüyormuşa benzeyen bir öpücük atıyordu.

“Ah! Ne kadar can sıkıcısınız!” diyordu genç kadın. “Aynı anda asla iki iş birden yapmamak lazım, dostum.”

“Ben sadece tek bir şey yapıyorum. Sizi seviyorum” diye cevap verdi delikanlı.

Bayan Rosémilly doğruldu ve ciddi bir ses tonuyla:

“Daha neler, on dakikadır ne oluyor size? Aklınızı mı kaçırdınız?” dedi.

“Hayır, aklımı kaçırmadım. Sizi seviyorum ve en nihayet bunu size söylemeye cesaret edebiliyorum.”

Halihazırda, ıslak elleriyle kepçelerine dayanmış vaziyette, baldırlarına kadar gelen tuzlu suda dikiliyor ve birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı.

Genç kadın memnuniyetsiz ama cilveli bir tonda devam etti:

“Şu anda bana bundan söz etmeniz ne patavatsızlık! Konuşmak için başka bir günü bekleyip karides avımın keyfini kaçırmasanız olmaz mıydı?”

“Kusuruma bakmayın, ama daha fazla susamazdım. Sizi uzun zamandır seviyorum. Bugün başımı öyle döndürdünüz ki aklımı yitirdim” diye mırıldandı Jean

Bunun üzerine genç dul birdenbire, eğlenceyi bir yana bırakıp iş konuşmaya razı olmaya karar verir gibi oldu.

“Şu kayaya oturalım” dedi, “rahatça konuşabiliriz.”

Yüksekçe bir kayaya tırmandılar ve güneşin altında yan yana yerleşip ayaklarını aşağı sarkıttıklarında kadın sözüne devam etti:

“Sevgili dostum, artık çocuk değilsiniz, ben de genç bir kız değilim. İkimiz de neyin bahis konusu olduğunu gayet iyi biliyoruz ve hareketlerimizin bütün sonuçlarını tartabiliriz. Bugün bana aşkınızı ilan ettiğinize göre doğal olarak benimle evlenmek istediğinizi farz ediyorum.”

Jean durumun bu kadar net bir izahını beklemiyordu.

“Elbette” diye yanıtladı safça.

“Bu konuyu anne ve babanızla konuştunuz mu?”

“Hayır, ilkin kabul edip etmeyeceğinizi öğrenmek istedim.”

Bayan Rosémilly hâlâ ıslak elini uzattı ve genç adam tutmak için hamle yaptığında:

“Ben kabul ederim” dedi. “İyi ve dürüst biri olduğunuzu düşünüyorum. Ama asla ebeveynlerinizi gücendirmek istemeyeceğimi unutmayın.”

“Ah! Annemin bunu öngörmediğini mi sanıyorsunuz? Evlenmemizi arzu etmese sizi şu an sevdiği gibi sever miydi, sizce?”

“Doğru, kafam karıştı biraz.”

Sustular. Aslında Jean, tam tersine, onun bu kadar az etkilenmiş ve bu denli mantıklı olmasına şaşıyordu. Ki-barca nazlanmalar, evet manasına gelen reddedişler, su şırıltıları içinde avla karışık cilveli bir aşk komedisi bekliyordu! Ve mesele bitmişti, yirmi kelimedede başı bağlanmıştı, kendini evli hissediyordu. Aralarında mutabakat sağlandığı için artık birbirlerine söyleyecekleri bir şey kalmamıştı. Her şey öyle çabuk olup bitmişti ki şimdi ikisi de biraz şaşkın, hatta mahcuptular. Ne konuşabiliyor ne de avlanabiliyorlardı. Ne yapacaklarını bilmiyorlardı.

Onları bu durumdan Roland’ın sesi kurtardı:

“Bu taraftan, çocuklar, buraya gelin! Gelin de Beausi-re’i görün. Adam denizi boşaltıyor.”

Sahiden de kaptan muhteşem bir av yürütüyordu. Beline kadar ıslanmış, birikintiden birikintiye zıplıyor, bir bakışta en iyi yerleri saptıyor, kepçesinin ağır ve şaşmaz devinimiyle yosunların altında saklı her oyuğu arayıp tarıyordu.

Ve küfesine atmak üzere sert bir el hareketiyle yakaladığı kocaman, gri sarı ve şeffaf tekeler avucunun içinde kımıl kımıl oynuyorlardı.

Bayan Rosémilly, şaşkın ve hayran, kaptanın peşine takılıp elinden geldiğince onu taklit etti. Kendini dalgalanan otların altındaki hayvanları toplamaya öyle kaptırmıştı ki neredeyse verdiği sözü ve dalgın bir halde peşinen gelen Jean'ı bile unutmuştu.

Roland aniden bağırdı:

“Bak sen, Bayan Roland da geliyor.”

Yaşlı kadın ilkin Pierre'le kıyıda kalmıştı, zira ikisinin de canı kayalarda koşturup su birikintilerinde gezinerek eğlenmeyi çekmiyordu. Mamafih baş başa kalmakta da tereddüt ediyorlardı. Bayan Roland ondan, oğluysa hem annesinden hem de kendinden, bir türlü hâkim olamadığı acımasızlığından korkuyordu.

Sonunda çakılların üstünde yan yana oturdular.

Güneşin deniz havasıyla yatışan sıcaklığı altında gümüşü harelerle süslü, masmavi sulardan müteşekkil engin ve güzel ufuk karşısında ikisi birden aynı şeyi düşünüyorlardı: “Kim bilir eskiden ne hoştu burası!”

Tersleneceğini iyi bilen yaşlı kadın Pierre'le, elinde olmadan bunu sert bir şekilde yapacağını bilen Pierre'se annesiyle konuşmaya cesaret edemiyordu.

Genç adam bastonunun ucuyla yassı ve yuvarlak çakıl taşlarını dürtüyor, karıştırıyor, vuruyordu. Bayan Roland, gözleri dalgın, parmakları arasına aldığı üç dört minik taşı yavaş ve otomatik hareketlerle bir elinden diğerine

aktarıp duruyordu. Sonra, önünde amaçsızca gezinen mütereddit bakışı, yosunların ortasında, Bayan Rosémily'le beraber avlanan Jean'a takıldı. Annelik içgüdüleriyle her günkü gibi konuşmadıklarını belli belirsiz anlayarak onları izlemeye, davranışlarını dikkatle gözlemeye koyuldu. Suda kendilerine bakarken yan yana eğildiklerine, kalplerini sorgularken karşı karşıya dikildiklerine, sonra da kayaya tırmanıp oturarak aralarında söz kestiklerine şahit oldu.

Siluetleri gayet net ayırt ediliyor, ufkun ortasında yalnız gibi görünüyordlardı Gök, deniz ve kayalıklardan oluşan o geniş alanda büyük ve simgesel bir hal alıyorlardı.

Pierre de onları seyrediyordu ve ansızın ağzından kuru bir kahkaha çıktı.

Bayan Roland ona doğru dönmeksizin:

"Neyin var senin?" diye sordu.

Genç adam hâlâ kıs kıs gülüyordu:

"Kendimi yetiştiriyorum. Boynuzlu olmaya nasıl hazırlanıldığını öğreniyorum."

Bu laftan şoke olan, anladığını sandığı şeyin çileden çıkardığı kadın hiddet ve isyanla yerinden hopladı.

"Kimden bahsediyorsun?"

"Jean'dan elbette! Onları böyle görmek pek gülünç!"

Bayan Roland heyecandan titreyen, alçak bir sesle mırıldandı:

"Ah, Pierre, ne kadar acımasızsın! Bu kadın tam bir dürüstlük örneği. Kardeşin daha iyisini bulamaz."

Doktor kasti ve sarsıntılı bir gülüşle makaraları koy-verdi:

"Ha! Ha! Ha! Dürüstlük örneği! Bütün kadınlar dürüstlük abidesi zaten... Tüm kocalar da boynuzlu. Ha! Ha! Ha!"

Annesi herhangi bir cevap vermeden ayağa kalkıp hızla çakıllı yokuşu indi ve kayma, otların altında saklı çukurlara düşüp kol ya da bacağını kırma tehlikesine rağmen neredeyse koşa koşa, görmeden su birikintilerine gire çıka, dümdüz ileri öbür oğluna doğru gitti.

Onun yaklaştığını fark eden Jean:

“Ne oldu, anne? Kararını verdin mi nihayet?” diye bağırdı.

Yaşlı kadın, yanıt vermeksizin, onu kolundan yakaladı. “Kurtar beni, savun beni” demek istiyor gibiydi.

Onun allak bullak halini görünce çok şaşırان delikanlı:

“Ne kadar da solgunsun! Neyin var?” diye sordu.

Annesi lafı geveledi:

“Az kalsın düşüyordum, kayalar ödümü patlattı.”

Bunun üzerine Jean ona kılavuzluk ederek destek oldu ve heveslendirmek için ava dair açıklamalarda bulundu. Ama Bayan Roland oğlunu pek dinlemediği, genç adamsa birine açılmaya yönelik şiddetli bir ihtiyaç hissettiği için onu daha uzağa sürükleyerek fısıldadı:

“Bil bakalım, ne yaptım?”

“Nereden bileyim?”

“Tahmin yürüt.”

“Aklıma bir şey gelmiyor.”

“Pekâlâ. Bayan Rosémilly’e kendisiyle evlenmek istediğimi söyledim.”

Annesi hiçbir cevap vermedi. Kulakları uğulduyordu, kafası o derece karışık ki söylenenleri güç bela anlıyordu.

“Evlenmek mi?” diye tekrarladı.

“Evet, iyi yapmış mıyım? Çekici bir kadın, öyle değil mi?”

“Evet... çekici... iyi yapmışsın.”

“Onaylıyor musun yani?”

“Evet... onaylıyorum.”

“Ne tuhaf konuşuyorsun. Seni duyan memnun olmadığını sanır.”

“Daha neler... Tabii ki memnun oldum.”

“Gerçekten mi?”

“Gerçekten.”

Ve Bayan Roland bunu kanıtlamak için oğluna sımsıkı sarılıp yüzünün ortasına koca bir anne öpücüğü kondurdu.

Yaşaran gözlerini sildikten sonra karşıda yassı çakıllarla kaplı kıyıda bir ceset gibi yüzükoyun uzanmış yatan bir vücut fark etti. Bu, umarsız düşüncelere dalmış olan öbür oğlu Pierre'di.

O zaman küçük Jean'ını daha da uzağa, dalgaların hemen yakınına götürdü ve şu yürekten istediği evlilik konusunu uzun uzun konuştular.

Yükselen deniz onları avlananların yanına kovaladı ve sonra hep birlikte kıyıya döndüler. Uyuma taklidi yapan Pierre uyandırıldı ve bol miktarda şarabın tüketildiği akşam yemeği çok uzun sürdü.

yedi

Geri dönerlerken arabada Jean hariç bütün erkekler uyukladı. Beausire ve Roland beş dakikada bir yandaki omuzlardan birine yıkılıyor, bir sarsıntıyla itilince doğrulup horlamayı kesiyor ve gözlerini açarak: “Ne güzel hava” diye mırıldandıktan hemen sonra öbür tarafa devriliyorlardı.

Le Havre’a girdikleri sırada öyle derin bir uyuşukluğa gömülmüşlerdi ki silkinip ayrılmakta ziyadesiyle zorlandılar. Hatta Beausire, Jean’ın çay içmeye gittikleri evine çıkmayı bile reddetti. Onu kendi kapısına bırakmak zorunda kaldılar.

Genç avukat yeni konutunda ilk defa yatacağı ve tam da o akşam nişanlısına pek yakında yerleşeceği daireyi göstereceği için birdenbire içini büyük, biraz çocukça bir sevinç kaplamıştı.

Yangın korkusundan hizmetkârları geç vakte kadar bekletmeyi sevmeyen Bayan Roland su ısıtıp çayı bizzat servis edeceğini bildirdiğinden hizmetçi kız gitmişti.

Evin ne kadar güzel olduğu görüldüğünde sürpriz tam olsun diye henüz kendisi, oğlu ve işçiler dışında hiç kimse içeri girmemişti.

Holde Jean, misafirlerinden orada beklemelerini rica etti. Lamba ve mumları yakmak istiyordu. Bayan Rosémilly'i, babasını ve kardeşini bir müddet karanlıkta bıraktıktan sonra çift kanatlı kapıyı sonuna kadar açarak "Gelin!" diye bağırdı. Palmiye, kauçuk ve çiçeklerin arasına gizlenmiş renkli camlar ve bir avizenin aydınlattığı camlı galeri ilk bakışta tiyatro dekorunu andırıyordu. Bir saniye şaşkınlık yaşandı. Bunca lükse hayran olan Roland, büyük finallerdeki gibi el çırpma isteğine kapılarak "Vay canına!" diye mırıldandı.

Ardından, koltuklar gibi altın sırmalı bir kumaşla kaplı küçük, birinci salona geçildi. Soluk somon kırmızısı, çok sade döşenmiş büyük istişare salonu gayet ferahtı.

Jean üstü kitap dolu bürosunun arkasındaki koltuğa oturdu ve ciddi, biraz zorlama bir sesle:

"Evet, hanımefendi, kanun metinleri gayet açık ve size bildirmiş olduğum muvafakat uyarınca daha önce konuştuğumuz davanın üç aya kalmadan hayırlı bir sonuca varacağından kesinlikle eminim" dedi.

Gözü, Bayan Roland'a bakarak gülümsemeye koyulan Bayan Rosémilly'deydi. Annesi genç kadının elini tutup sıktı.

Jean, neşe içinde bir kolej talebesi gibi zıplayarak haykırdı.

"Ses ne güzel çıkıyor, değil mi? Bu salon savunma yapmak için mükemmel olurdu."

Nutuk çeker gibi konuşmaya başladı:

"Sayın jüri üyeleri, sizden talep ettiğimiz beraat kararının nedeninin her türlü acıya duyduğumuz şu doğal iyilik hissi ya da sadece insanlık olması gerekseydi merhametinize, baba ve insan olarak yüreğinize seslenirdik; ama bizim bir hukukumuz var ve huzurunuzda tartışacağımız yegâne mesele hukuk olacaktır..."

Pierre şansı yaver gitse kendininki olabilecek bu konutu inceliyor ve kesinlikle fazla saf ve aptal bulduğu kardeşinin çocukluklarına ifrit oluyordu.

Bayan Roland sağda bir kapıyı açtı.

“İşte, yatak odası” dedi.

Onu süslemek için tüm analık şefkatini kullanmıştı.

Duvar kaplaması, eski Normandiya bezi taklidi Rouen kretonundandı. XV. Louis tarzı bir resim –gaga gagaya vermiş iki güvercinden müteşekkil bir madalyon içinde bir çoban kızı– duvar ve perdelere, yatak ve koltuklara son derece güzel, kibar ve kırsal bir hava katıyordu.

“Ah, ne kadar hoş!” dedi o odaya girince biraz ciddileşen Bayan Rosémilly.

“Beğendiniz mi?” diye sordu Jean.

“Hem de çok.”

“Bunun beni ne kadar sevindirdiğini bir bilseniz.”

Güven ve sevgiyle bir saniye birbirlerinin gözlerinin içine baktılar.

Mamafih genç kadın gelin odası olacak bu mekânda kendini biraz mahcup hissediyor, azıcık utanıyordu. İçeri girdiğinde, yatağın çok geniş olduğunu fark etmişti, kuşkusuz oğlunun yakında gerçekleşmesi muhtemel evliliğini öngören ve arzu eden Bayan Roland tarafından seçilmiş tam bir karı-koca yatağıydı. Öte yandan bu anne özeni hoşuna gidiyor, adeta ailede beklendiğini ifade ediyordu.

Sonra, salona döndüklerinde Jean birden soldaki kapıyı açtı ve üç pencere, Japon fenerleriyle süslenmiş yuvarlak yemek odası görüldü. Ana oğul burada bütün hayal güçlerini konuşurmuşlardı. Bambu mobilyalarla, vazo ve heykellerle, altın pullar işlenmiş ipeklerle, sahte incileri su damlalarını andıran saydam storlarla, kumaşları duvara tutturmak için çakılan yelpazelerle dekore

edilmiş bu salonun, örtüleri, kılıçları ve maskeleriyle, hakiki tüylerden yapılmış turnalarıyla, bir sürü ufak por-selen, ahşap, kâğıt, fildişi, sedef ve bronz biblosuyla, acemi ellerin ve daha çok zevk, incelik ve sanat eğitimi gerektiren şeylerden anlamayan gözlerin eseri, fiyakalı ve özen-ti bir tarafı vardı. Bununla beraber, en beğenilen yer burasıydı. Yalnızca Pierre'in, kardeşinin kendini incinmiş hissetmesine yol açan biraz acı bir ironiyle karışık çekin-celeri oldu.

Masada meyve ve pastalar piramit gibi yükseliyordu.

Pek aç değillerdi; yemekten ziyade meyveleri emip kurabiyeleri kemirdiler. Bir saat sonra Bayan Rosémilly gitmek için müsaade istedi.

Roland Baba'nın hemen onunla yola koyulup kapısına kadar refakat etmesine karar verildi. Bu arada Bayan Roland, hizmetçinin yokluğunda anne gözüyle evi kola-çan edecek, oğlunun hiçbir eksiğinin bulunmadığından emin olacaktı.

"Geri gelip seni almam lazım mı?" diye sordu Roland.

Yaşlı kadın kısa bir duraksamayı müteakip cevap verdi:

"Yok, hayır, tombulum, sen yat. Pierre beni getirir."

Onlar gider gitmez mumları söndürdü, şeker, pasta ve likörleri bir dolaba kilitleyip anahtarını Jean'a verdi, sonra yatak odasına geçerek yatağın örtüsünü biraz açtı ve sü-rahinin taze suyla dolu, pencereninse sıkıca kapalı olup olmadığını kontrol etti.

Pierre ve Jean ufak salonda kalmışlardı. Biri zevki hakkında yapılan eleştiri yüzünden dargın, diğeriye kar-deşini o evde görmekten ötürü gitgide daha kızgındı.

İkisi de oturmuş konuşmadan sigara içiyorlardı. Pier-re aniden ayağa kalktı:

"Hayret!" dedi. "Dul kadının bu akşam bitkin bir hali vardı, gezintiler ona pek yaramıyor galiba."

Jean, yüreğinden yaralanan mülayimlere mahsus şu ani ve şiddetli öfkelerden birine kapıldığını hissetti.

O kadar heyecanlanmıştı ki soluğu kesiliyordu.

“Bundan böyle Bayan Rosémilly’den bahsederken ‘dul kadın’ demeyeceksin!” diye kekeledi.

Pierre, yüksekten bakan bir edayla ona doğru döndü:

“Sanırım bana emir veriyorsun. Delirdin mi yoksa?”

Jean hemen ayağa dikildi:

“Delirmedim, ama bana yönelik tavırlarından gına geldi.”

Pierre alaycı alaycı güldü:

“Sana yönelik, ha? Bayan Rosémilly neyin oluyor, peki?”

“Yakında karım olacak.”

Pierre daha kuvvetli güldü:

“Ha! Ha! Çok iyi. Niye artık ona ‘dul kadın’ dememem gerektiğini şimdi anlıyorum. Lakin bana evlenme haberini veriş tarzın tuhaf oldu.”

“Dalga geçmeyi kes... Anlıyor musun? Buna müsaade edemem.”

Sevdiği ve eş olarak seçtiği kadınla alay edilmesinin çileden çıkardığı Jean, beti benzi atmış vaziyette, sesi titreyerek ona yaklaşmıştı.

Fakat ansızın Pierre de hiddetlendi. İçinde biriken bütün aciz öfkeler, ezik hınçlar, bir süredir bastırdığı isyanlar ve sessizce yaşadığı ümitsizlik başına vurarak onu bir kalp krizi geçiriyormuşçasına sersemletti.

“Bu ne cüret?... Benimle böyle konuşmaya nasıl cesaret ediyorsun?... Ben de sana susmanı emrediyorum, anlıyor musun, emrediyorum!”

Bunca şiddet karşısında afallayan Jean birkaç saniye sustu, öfkenin insanı sürüklediği zihin karışıklığı içinde

kardeşini kalbinden yaralayabilecek şeyi, cümleyi, kelimeyi aradı.

Daha iyi vurmak için kendine hâkim olmaya, daha keskin kılmak için konuşmasını yavaşlatmaya gayret etti:

“Beni kıskandığının uzun zamandır farkındayım, canımı acıttığını anladığın için ‘dul kadın’ demeye başladığın günden beri.”

Pierre kardeşinin iyi bildiği tiz ve aşağılayıcı kahkahalarından birini patlattı:

“Ha! Ha! Aman Tanrım! Seni kıskanıyorum, ha? Ben? Neyini kıskanacağım peki? Yüzünü mü, yoksa zekânı mı?...”

Ama Jean o ruhun yarasına dokunduğunu hissetti:

“Evet, beni kıskanıyorsun, hem de çocukluktan beri. Ve o kadının beni yeğlediğini, seni istemediğini anladın anlayalı zıvanadan çıktın.”

Bu varsayıma çok kızan Pierre kekeliyordu:

“Ben... ben... seni kıskanıyorum, ha? Üstelik şu avanak, gerizekâli kadın, o besili kaz yüzünden, öyle mi?...”

Darbelerinin işe yaradığını gören Jean devam etti:

“Ya *İnci*’de benden hızlı kürek çekmeye yeltendiğin güne ne demeli? Ya onun gözüne girmek için ettiğin onca laf? Kıskançlıktan geberiyorsun, işte! Ve bana servet kalınca hepten kudurdun; benden nefret ettin ve bunu her şekilde belli ederek herkesi üzdün. Seni boğan öfkeyi etrafa saçmadığın bir saat bile yok.”

Pierre sinirden yumruklarını sıktı. Kardeşinin üstüne atılıp boğazına yapışmak için dayanılmaz bir istek duyuyordu.

“Of! Sus artık, şu servetten bahsedip durma bari!”

Jean ona bağırarak karşı çıktı:

“İyi de her tarafından kıskançlık akıyor. Anneme, babama veya bana ettiğin her sözde patlak veriyor. Beni

küçümsüyormuş gibi yapıyorsun, çünkü kıskanıyorsun! Herkesle kavga arıyorsun, çünkü kıskançsın. Ve artık zengin olduğum için kendini hiç tutamıyorsun, kinle doldun; sanki onun hatasıymış gibi anneme eziyet ediyorsun!”

Pierre şömineye kadar gerilemişti. Ağzı yarı açıktı, gözleri büyümüştü, insana cinayet işleten şu öfke nöbetlerinden birini geçiriyordu.

Nefes nefese, daha kısık bir sesle tekrarladı:

“Sus artık, sus diyorum sana!”

“Hayır. Uzun zamandır sana ne düşündüğümü tam olarak söylemek istiyordum. Şimdi bu fırsatı verdin, şansına küs. Bir kadını seviyorum! Bunu bildiğin halde karşımda onunla alay ederek sabrımı zorluyorsun; beter ol. Engerek dişlerini kıracağım senin! Bana saygı göstermeyi öğreneceksin.”

“Sana mı saygı göstereceğim?”

“Evet, bana!”

“Sana ha? Hırslı yüzünden hepimizin şerefini lekeleyen birine?”

“Ne dedin? Bir daha söylesene... tekrar et, bakayım...”

“Başka bir adamın oğlu zannediliyorken bir diğerinin serveti kabul edilmez diyorum.”

Bu cümleden bir şey anlamayan ve sezer gibi olduğu ima karşısında korkuya kapılan Jean kımıldamadan duruyordu.

“Nasıl? Ne diyorsun? Bir daha söyle.”

“Herkesin fısıldaştığı, kulaktan kulağa yayılan şeyi söylüyorum: Sana servetini bırakan adamın oğlu olduğunu. Düzgün bir delikanlı annesinin namusuna dokunan parayı kabul etmez.”

“Pierre... Pierre... Pierre... Böyle mi düşünüyorsun? Bu utanç verici lafları sen mi ediyorsun?”

“Evet... Ben ediyorum. Bir aydır üzüntüden geberdiğimi, gecelerimi uykusuz, gündüzlerimi bir hayvan gibi saklanarak geçirdiğimi hiç mi fark etmedin? Utanç ve acıdan aklım başımdan gitti. Öyle ıstırap çekiyorum ki ne söylediklerimin farkındayım ne de yaptıklarımın. Ne olacağım konusunda da hiçbir fikrim yok, zira ilk başta sadece tahmin ettiğim şeyi artık biliyorum.”

“Pierre... Sus... Annem yan odada! Bizi duyabileceğini... belki de zaten duyduğunu düşün.”

Ama içini boşaltması gereken doktor her şeyi anlattı; kuşkularını, akıl yürütmelerini, içsel mücadelesini, kesin kanaatini ve bir kez daha ortadan kaybolan portre meselesini...

Kısa, neredeyse kopuk ve sanrılı cümlelerle kesik kesik konuşuyordu.

Artık Jean'ı ve bitişik odadaki annesini unutmuşa benziyor, kimse onu dinlemiyormuş gibi konuşuyordu, çünkü konuşması gerekiyordu, çünkü çok acı çekmiş, fazlasıyla ezilmiş ve yarasını kapatmıştı. Derdi bir ur gibi büyümüş-tü ve şimdi o ur patlayıp herkese bulaşıyordu. Pierre neredeyse hep yaptığı gibi bir aşağı bir yukarı yürümeye koyulmuştu. Gözlerini yere dikmiş, boğazında düğüm-lenen hıçkırıklar ve kendine yönelik nefret kabarışlarıyla umutsuz bir hezeyan içinde el kol hareketleri yaparak konuşuyordu. Sanki hem kendi hem de ailesinin zavallılığını itiraf ediyor, acısını sözlerinin uçtuğu görünmez ve sağır havaya savuruyordu.

Çok şaşırان ve birden kardeşinin kör enerjisine neredeyse kanan Jean, arkasından annesinin onları duyduğunu tahmin ettiği kapıya yaslanmıştı.

Bayan Roland odadan çıkamıyordu; bunun için salon-dan geçmesi lazımdı. Geri gelmediğine göre cesaret edememişti.

Pierre ansızın ayağını yere vurarak bağırdı:

“Bunları söylemekle eşeklik ettim!”

Ve başı açık vaziyette merdivene doğru atıldı.

Gürültüyle kapanan büyük sokak kapısının sesi, Jean'ı, içine yuvarlandığı derin mahmurluktan çıkardı. Ona saatlerden daha uzun gelen birkaç saniye geçmiş ve ruhu budalaca bir sersemlik içinde uyuşmuştu. Biraz sonra düşünmek ve harekete geçmek gerekeceğini elbet hissediyor, fakat korku, zayıflık ve yüreksizlikten artık ne bir şey anlamak ne öğrenmek ne de hatırlamak istediğinden, bekliyordu. İşleri hep ertesi güne erteleyerek uygun zamanı kollayanlar cinsindendi ve derhal bir karar vermek icap ettiğinde içgüdüsel olarak biraz daha vakit kazanmaya çalışırdı.

Lakin Pierre'in bağıırıp çağırımlarından sonra etrafını saran derin sessizlik, duvar ve mobilyalara çöken o ani sükût, altı mum ve iki lambadan yayılan parlak ışıktaki onu ansızın öyle bir korkuttu ki o da kaçmak istedi.

Bunun üzerine, zihni ve yüreğini toparlayıp düşünmeye uğraştı.

Hayatında hiç zorlukla karşılaşmamıştı. Kendini akan su gibi gidişata bırakanlardandı. Ceza görmemek için derslerine özen göstermiş ve hukuk eğitimini başarıyla tamamlamıştı; çünkü sakın bir yaşantısı vardı. Dünyadaki her şey ona doğal görünüyor, başka türlü dikkatini çekmiyordu. Mizaç itibarıyla düzeni, bilgeliği ve huzuru severdi, ruhunda dolambaçlı işlere yer yoktu ve bu felaket karşısında, suya düşen, daha önce hiç yüzmemiş biri gibi kalakalmıştı.

Evvela inanmamayı denedi. Ağabeyi kışkançlık ve nefret yüzünden yalan söylemiş olamaz mıydı?

Bununla birlikte, umutsuzluktan o da yolunu şaşırmış olmasa nasıl annesi hakkında böyle bir şey söyleyecek

kadar sefil olabilirdi? Üstelik Pierre'in bazı sözleri, ıstırap yüklü çığlıkları, ses tonu hâlâ kulaklarında çınlıyor, içine işleyip sinirlerini bozan el kol hareketleri gözünün önünden gitmiyordu. Bunlar acı verici olduğu kadar dayanılmaz, kesinlik kadar şüphe götürmez şeylerdi.

Jean herhangi bir hareket yapamayacak, istek duyamayacak kadar ezik durumdaydı. İçindeki sıkıntı giderek daha çekilmez bir hal alıyordu. Annesinin kapının ardında olduğunu, her şeyi işittiğini ve beklediğini hissediyordu.

Ne yapıyordu acaba? O tahtanın arkasında birinin mevcudiyetini açığa vuran ne bir devinim vardı ne titreme ne bir nefes ne de iç çekiş. Kaçmış olabilir miydi? Ama nereden? Şayet kaçtıysa... pencereden sokağa atlamış demektir!

Yerinden öyle hızlı ve buyurgan bir sıçrayışla fırladı ki kapıyı kırar gibi açarak odaya daldı.

İçerisi boşa benziyordu. Komodinin üzerindeki tek bir mum aydınlatıyordu.

Jean pencereye doğru atıldı: Kapalıydı. Panjurlar da örtülmüştü. Geri dönüp endişeli bakışıyla karanlık köşeleri taradı ve yatak perdelerinin çekilmiş olduğunu fark etti. Hemen koşup açtı. Annesi yatağa uzanmış, yüzünü yastığa gömmüş ve konuşulanları duymamak için elleyle yastığın iki yanını başına çekmişti.

İlkin onun boğulduğunu sandı. Sonra omuzlarından yakalayıp ters çevirdi. Yaşlı kadın yüzünü gizleyen, bağırılmamak için ısırdığı yastığı bırakmıyordu.

Ama o kasılmış bedenle, gergin kollarla temas Jean'a annesinin çektiği tarifi imkânsız işkencenin sarsıntısını ilettili. Kadının, oğlu onu görmesin, onunla konuşmasın diye içi kuştüyü dolu bezi parmakları ve dişleriyle ağzında, göz ve kulaklarında tutmasını sağlayan güç ve enerji,

yarattığı sarsıntıyla ne dereceye kadar ıstırap çekilebileceğini gösterdi. Genç adamın temiz yüreği merhametle parçalandı. O bir yargıç değildi, bağışlayıcı bir yargıç bile değildi; bir sürü zaafı olan bir adam ve sevgi dolu bir oğuldu. Ağabeyinin kendisine söylediklerinin hepsini unuttu, ne üzerinde durdu ne de kafa yordu. Sadece, iki eliyle annesinin hareketsiz bedenine dokundu ve yastığı yüzünden çekip alamayınca elbisesini öperek haykırdı:

“Anne, anneciğim, zavallı anneciğim, bana bak!”

Bütün organları neredeyse hissedilemez bir ürpertiyle gergin bir tel gibi titremese öldüğü sanılabilirdi.

“Anne, anneciğim, beni dinle. Bu doğru değil. Gerçek olmadığını kesin biliyorum” diye tekrarlıyordu.

Bayan Roland kasıldı, soluğu tıkanı, sonra birden, yüzü yastığa gömülü vaziyette hıçkırıklarla ağlamaya başladı. O zaman tüm sinirleri gevşedi, gerilen kasları yumuşadı, aralanan parmakları yastığın bezini bıraktı ve yüzü ortaya çıktı.

Benzi solmuş, bembeyaz kesilmişti ve kapalı gözkapaklarından su damlalarının süzüldüğü görülüyordu. Jean annesinin boynuna sarılıp gözyaşlarından ıslanan büyük ve üzgün buselerle gözlerini yavaş yavaş öptü.

“Anne, sevgili anneciğim, bunun doğru olmadığını iyi biliyorum” diyordu sürekli. “Ağlama, biliyorum, gerçek değil bunlar!”

Yaşlı kadın yatakta doğrulup oturdu, ona baktı ve bazı durumlarda insanın kendini öldürmesi için gereken şu cesaret dolu gayretlerden birini göstererek:

“Hayır, evladım, gerçek” dedi.

Ve karşılıklı sustular. Yine birkaç saniye soluğu kesildi, nefes almak için boynunu uzatarak kafasını arkaya devirdi. Sonra yeniden kendini toplayıp konuşmaya devam etti:

“Hepsi doğru, evladım. Niye yalan söyleyeyim? Bunlar gerçek. Yalan söylesem bana inanmazdın.”

Bayan Roland delirmiş gibiydi. Dehşete kapılan Jean yatağın yanına diz çöktü.

“Sus, anne, sus” diye mırıldandı.

Yaşlı kadın müthiş bir kararlılık ve enerjiyle ayağa kalkmıştı:

“Sana söyleyecek hiçbir şeyim kalmadı, evladım, elveda.”
Ve kapıya doğru yürüdü.

Delikanlı onu kucaklayarak bağırdı:

“Ne yapıyorsun, anne, nereye gidiyorsun?”

“Bilmiyorum... Ben biliyor muyum sanki? Madem artık yalnızım... yapacak bir şeyim de yok.”

Jean'ın kollarından kurtulmak için çırpınıyor, ama oğlu bırakmıyor ve aynı sözcüğü tekrarlayıp duruyordu:

“Anne... anne... anne...”

Annesi bedenini sıkın kollardan sıyrılmaya uğraşırken:

“Hayır, hayır, annen değilim artık, hiçbir şeyin değilim, kimsenin hiçbir şeyi değilim, hiç! Artık ne annen var ne de baban, zavallı evladım... elveda.”

Jean birden, gitmesine izin verirse onu bir daha asla göremeyeceğini anladı. Annesini havaya kaldırıp bir kol-tuğa taşıdı, zorla oturttu ve önünde diz çöküp kollarını boynuna zincir gibi dolayarak:

“Buradan dışarı çıkmayacaksın, anne; seni seviyor ve alıkoyuyorum. Sana her zaman göz kulak olacağım, sen benimsin” dedi.

Bayan Roland kederli bir sesle mırıldandı:

“Olmaz, zavallı yavrum, bu mümkün değil. Bu akşam ağlıyorsun, ama yarın beni kapıya koyarsın. Sen de affetmezsin beni.”

Genç adam öyle büyük ve içten bir sevgi tezahürüyle
“Ya! Ben mi? Ben mi? Ne kadar az tanımışsın beni meğer!”

diye öyle bir haykırdı ki annesi çığlık atarak elleriyle saçlarından yakalayıp şiddetle kendine çekti ve yüzünü öpücüklerle boğdu.

Sonra oğluyla yanak yanağa, kımıldamadan durup sakalının altından teninin sıcaklığını hissederken, kulağına fısıldadı:

“Hayır, sevgili Jean’ım. Yarın beni affetmeyeceksin. Öyle olacağını sanıyor ve yanıyorsun. Bu akşam affettin ve bu bağışlama hayatımı kurtardı; ama artık beni görmemen lazım.”

Delikanlı ona sarılarak:

“Böyle konuşma, anne!” diye tekrarlıyordu.

“Hayır, yavrum, çekip gitmem gerekiyor. Nereye gideceğimi, ne yapacağımı, ne diyeceğimi bilmiyorum, ama öyle gerekiyor. Artık ne yüzüne bakmaya cesaret edebilirim ne de seni kucaklamaya, anlıyor musun?”

Bunun üzerine Jean annesinin kulağına eğilerek:

“Sevgili anneciğim, kalacaksın, çünkü ben öyle istiyorum, çünkü sana ihtiyacım var” dedi alçak sesle. “Ve bana itaat edeceğine söz vereceksin, hemen.”

“Hayır, evladım.”

“Ah! Anne, kalman lazım, anlıyor musun, öyle gerekiyor.”

“Hayır, hayır, evladım, bu imkânsız. Bu hepimizi cehenneme mahkûm etmek olur. Bir aydan beri bunun ne büyük bir işkence olduğunu biliyorum. Şu an yüreğin sızlıyor, fakat duygusallığın geçince, bana Pierre’in baktığı gibi baktığında, sana söylediklerimi hatırladığın zaman her şey değişecektir! Ah!... sevgili Jean’ım... unutmama ki ben senin annenim!...”

“Beni bırakmanı istemiyorum, anne, senden başka kimsem yok.”

“İyi de oğlum, düşünsene, ikimiz de kızarıp bozarmadan, ben gözlerimi kaçırmadan, birbirimize bakamayız bile artık, utançtan ölürüm.”

“Bu doğru değil, anne.”

“Hayır, hayır, doğru! Ah! Her şeyi anladım, zavallı ağabeyinin verdiği her mücadeleyi, ilk günden itibaren hepsini. Şimdi evde onun ayak seslerini duyduğumda kalbim yerinden çıkacakmış gibi atıyor, sesini işittiğim vakit, bayılacak gibi oluyorum. Geriye bir tek sen kalmıştın! Ama artık sen de yoksun. Ah! Sevgili Jean’ım, ikiniz arasında yaşayabileceğimi mi sanıyorsun?”

“Evet, anne. Seni öyle çok seveceğim ki tüm bunları unutacaksın.”

“Ya! Sanki bu mümkünmüş gibi!”

“Evet, mümkün.”

“Ağabeyinle senin aranızda nasıl unutmamı istiyorsun? Siz unutacak mısınız ki?”

“Ben unuturum, yemin ederim!”

“Günün her saati aklına gelecektir.”

“Hayır, yemin ederim. Hem sonra, dinle: Şayet gider sen ben de orduya yazılıp kendimi öldürtürüm.”

Bu çocukça tehdidin altüst ettiği Bayan Roland, oğluna sarılıp tutkulu bir sevgiyle okşadı. Jean sözüne devam etti:

“Seni sandığından fazla seviyorum, çok daha fazla. Hadi, mantıklı ol biraz. Hiç olmazsa bir hafta kalmayı dene. Bir hafta için söz verir misin, lütfen? Bunu esirgeyemezsin benden.”

Yaşlı kadın ellerini Jean’ın omuzlarına koydu ve kol mesafesinde tutarak:

“Duygusallaşmayıp sakın olmaya gayret edelim, evladım... İlkin bırak da konuşayım. Bir aydır ağabeyinden işittiğim şeyleri bir kez bile senin ağzından duyarsam,

gözlerinden okuduklarımı bir kere bile seninkilerde görürsem, tek bir laf ya da bakıştan onun gibi sana da iğrenç geldiğimi hissedersen... bir saat sonra, anlıyor musun, bir saat sonra... ebediyen çekip giderim.”

“Anne, sana yemin ederim...”

“Konuşmama izin ver... Bir aydır, bir insanın çekebileceği bütün acıları çektim. Ağabeyinin, öbür oğlumun benden kuşkulandığını, gerçeği dakikası dakikasına tahmin ettiğini anladığım andan itibaren hayatımın her anı anlatılması imkânsız bir eziyet haline geldi.”

Sesi öyle acılıydı ki ıstırapı Jean’a da bulaşarak gözlelerini yaşlarla doldurdu.

Genç adam ona sarılıp öpmek istedi, fakat Bayan Roland geri itti:

“Bırak beni... dinle... anlaman için sana söyleyecek çok şeyim var daha... ama anlamayacaksın... şöyle ki... kalacak olursam... şey gerekir... Hayır, yapamam!”

“Söyle, anne, söyle.”

“Pekâlâ! Tamam. En azından seni kandırmamış olurum... Seninle kalmamı istiyorsun, öyle mi? Bunun için, görüşebilmemiz, konuşmaya, bütün gün evde yüz yüze gelmeye devam edebilmemiz için, zira arkasında ağabeyini bulma korkusundan artık kapıları açmaya bile cesaret edemiyorum, bunun için gereken sadece beni affetmen değil –hiçbir şey insanın canını bir bağışlamadan çok acıtmaz–, yaptığım şey yüzünden bana kızmaman da lazım... Bundan utanmadan ve beni aşağılamadan kendi kendine Roland’ın oğlu olmadığını söylemek için kendini herkesten oldukça farklı ve güçlü hissetmelisin!... Ben yeterince ıstırap çektim... hatta fazla çektim, artık dayanamıyorum, hayır, dayanamıyorum! Hem bu yeni bir şey değil, uzun zamandır böyle... Ama sen bunu asla anlamazsın! Hâlâ birlikte yaşayabilmemiz ve birbirimize sa-

rılabilmemiz için şunu bilmen gerek, sevgili Jean'ım: Ben babanın metresinden ziyade karısıydım, asıl karısı; kalbimin derinliklerinde bundan utanmıyorum, hiçbir şeyden pişman değilim, her ne kadar ölmüş olsa da onu hâlâ seviyorum, daima seveceğim, ondan başkasını sevmedim, o benim bütün hayatım, bütün neşe, umut ve teselli kaynağım, her şeyimdi, çok uzun bir süre benim için her şey oydu! Dinle, yavrum: Şu an beni duyan Tanrı şahidimdir, onunla tanışmasam hayatımda güzel bir şey olmazdı, hiçbir şey, ne bir şefkat ne de yumuşaklık. İnsanın yaşlandığı için üzülmesine sebep olan şu güzel anlardan hiçbirini yaşamazdım, hiçbirini! Her şeyi ona borçluyum! Dünyada ondan ve ikinizden, ağabeyin ve senden başka kimsem olmadı. Sızsiz dünya boş, gece gibi karanlık ve boş olurdu. Hiçbir şeyi sevmez, bilmez, arzu etmezdim. Lakin gözyaşı da dökmezdim, zira çok ağladım, sevgili Jean'ım. Ah, evet! Buraya geldiğimizden beri ağlıyorum. Kendimi ona tamamen, ruhen ve bedenlen, seve seve ve sonsuza dek vermiştim. On yıldan fazla bir zaman karısıydım, tıpkı onun, bizi birbirimiz için yaratan Tanrı'nın huzurunda kocam olması gibi. Ve sonra, bana olan sevgisinin azaldığını anladım. Hâlâ iyi ve nazik davranıyordu, fakat artık onun gözünde eskiden olduğum yere sahip değildim. Olay bitmişti! Ah! Ne çok ağladım, bir bilsen!... Hayat ne kadar berbat ve aldatıcı!... Hiçbir şey sürmüyor... Ve buraya geldik; onu bir daha asla görmedim, hiç gelmedi... Her mektubunda söz veriyordu!... Hâlâ onu bekliyordum!... Ama bir daha görmedim!... Ve işte, ölüp gitti!... Mamafih seni unutmadığına göre bizi hâlâ seviyormuş. Ben de son nefesime kadar onu seveceğim, ondan asla vazgeçmeyeceğim. Seni de seviyorum, çünkü onun oğlusun ve karşında ondan utanacak değilim. Anlıyor musun? Bunu yapamam! Kalmamı istiyorsan onun oğlu

olduğunu kabul etmen, arada sırada ondan söz etmemiz, onu biraz sevmen ve birbirimize baktığımızda onu düşünmemiz gerekir. Bunu istemezsen, elinden gelmezse elveda, yavrum, o zaman birlikte kalmamız imkânsız olur! Ne yapacağım senin kararına bağlı.”

Jean yumuşak bir sesle cevap verdi:

“Kal, anne.”

Yaşlı kadın oğlunu kollarının arasına alıp sıktı ve yeniden ağlamaya başladı. Sonra, yanak yanağa, konuşmayı sürdürdü:

“Peki, ya Pierre? Onu ne yapacağız?”

“Bir çaresini buluruz” diye mırıldandı Jean. “Onun yanında yaşayamazsın artık.”

Büyük oğlunu hatırlayan Bayan Roland azap içinde kasıldı:

“Yok, bunu yapamam artık, hayır! Hayır!” dedi.

Ve Jean’ın boynuna atılarak ruhu kederle dolu haykırdı:

“Kurtar beni ondan, yavrum, kurtar, bir şeyler yap, ne bileyim... bul işte bir şey... kurtar beni!”

“Tamam, anne, bakacağım.”

“Hemen bulman gerek... Hemen... Beni bırakma! Çok korkuyorum ondan... çok!”

“Tamam, bulacağım. Söz veriyorum.”

“Ah! Ama çabuk ol, çabuk! Onu görünce içimde neler oluyor, bilemezsin.”

Sonra kulağına:

“Beni burada, kendi evinde tut.”

Jean biraz duraksayıp düşündü ve olumlu sağduyusuyla bu düzenlemenin tehlikeli olacağına kanaat getirdi.

Ama uzun süre kafa yorması, tartışması, annesinin kapıldığı telaş ve dehşete kesin uslamlamalarla karşı koyması icap etti.

“Sırf bu akşam” diyordu yaşlı kadın, “sadece bu gecelik. Yarın Roland’a hastalandığımı söylersin.”

“Bu mümkün değil, çünkü Pierre eve döndü. Hadi, cesur ol. Yarından tezi yok, her şeyi halledeceğim, söz. Sabah dokuzda orada olurum. Hadi, şapkanı tak da eve götürüyüm seni.”

“İstediğin gibi olsun” dedi kadın, çocuksu, ürkek ve minnettar bir teslimiyetle.

Kalkmaya çalıştı; fakat yaşadığı sarsıntı fazla kuvvetli olmuştu, henüz ayakta duramıyordu.

Bunun üzerine Jean ona şekerli su içirip amonyak koklattı ve şakaklarını sirkeyle ovdu. Yaşlı kadın, doğum yapmış gibi perişan ama rahatlamış bir halde kendini koyvermişti.

Nihayet yürüyebildi ve oğlunun kolunu tuttu. Belediye sarayının önünden geçerlerken saat üçü vuruyordu.

Evlerinin kapısı önünde delikanlı ona sarılıp öptü:

“Hoşça kal, anne, metin ol.”

Bayan Roland sessiz merdiveni kaçamak adımlarla çıkarak odasına girdi ve çabucak soyunup eski zinalarının yeniden kavuşulmuş heyecanıyla, horlamakta olan Roland’ın yanına süzüldü.

Evde yalnız kalan Pierre uyumuyordu ve onun geldiğini duymuştu.

sekiz

Dairesine geri dönen Jean bir divana çöktü, zira ağabeyinde kovalanan bir hayvan gibi koşup kaçma isteği uyandıran üzüntü ve tasalar, sakin mizacında farklı bir etki yaratarak onu bitap düşürüyordu. Kendini, hareket edemeyecek, yatağına gidemeyecek kadar cansız, ruhen ve bedenen bitkin, ezilmiş ve perişan hissediyordu. Pierre gibi evlat sevgisinin saflığı, mağrur yüreklerin kılıfı olan gizli onuru zedelenmemiş, ama aynı zamanda en kıymetli çıkarlarını tehdit eden kaderin bir darbesiyle yıkılmıştı.

Ruhu nihayet huzur bulduğunda, akli çalkalanıp karıştırıldıktan sonra durulan bir su gibi aydınlığa kavuştuğunda biraz evvel kendisine ifşa edilen durumu düşündü. Doğumunun sırrını bambaşka bir şekilde öğrenmiş olsa mutlaka çok kızar ve derin bir üzüntüye kapılırdı; fakat ağabeyiyle atışmasından sonra sinirlerini altüst eden o kaba ve hoyrat ifşaatın ardından annesinin itirafının içler acısı duyarlılığı onu isyan edecek enerjiden yoksun bırakmıştı. Hassasiyetinin uğradığı şok bütün önyargıları, genel geçer ahlakın tüm kutsal alınganlıklarını karşı konulmaz bir merhamete sürükleyecek kadar kuvvetli olmuştu. Zaten fazla dirençli bir adam değildi.

Kimseyle çatışmayı sevmezdi, hele kendisiyle hiç. O yüzden kaderine boyun eğdi ve hemen, içgüdüsel bir eğilimle, doğuştan gelen bir huzur arayışı, tatlı ve sakin hayat sevdasıyla, etrafında baş gösterecek ve aynı sebepten ötürü ucu kendisine de dokunacak aksaklıklardan endişelenmeye başladı. Bunların kaçınılmazlığını seziyordu ve bertaraf etmek için insanüstü bir enerji ve gayret göstermeye karar verdi. Güçlüğün derhal, yarından tezi yok halledilmesi gerekiyordu; çünkü bazen, bir şeyi uzun süre istemekten aciz zayıfların bütün gücünü oluşturan şu acil çözümlere yönelik zorlayıcı ihtiyaca da kapılıyordu. Huzuru kaçmış ailelerdeki mahrem sorunları, karmaşık durumları inceleyip çözmeye alışık avukat kafası, ağabeyinin ruh halinin çok geçmeden doğuracağı sonuçları derhal kestirdi. Gayrı ihtiyari, muhtemel gelişmeleri adeta ahla-ki bir felaketi müteakip müşterilerinin gelecekteki ilişkilerini düzenler gibi neredeyse profesyonel bir bakış açısıyla ele alıyordu. Kuşkusuz Pierre'le sürekli bir ilişki yürütmesi imkânsızlaşıyordu. Kendi evinde kalarak bundan kaçınabilirdi, ama annelerinin büyük oğluyla aynı çatı altında yaşamaya devam etmesi de kabul edilemezdi.

Yastıkların üzerinde kımıldamadan uzanıp uzun uzun düşündü, hayalinde muhtelif kombinasyonlar canlandırdı, fakat tatmin edici bir çare bulamayınca hepsini bir kenara itti.

Lakin birden aklına bir fikir geldi: Dürüst bir adam ona miras kalan şu serveti elinde tutar mıydı?

İlkin kendi kendine: "Hayır" dedi. Ve parayı yoksullara bağışlamaya karar verdi. Bu zor olacaktı, ama önemi yoktu. Mobilyalarını satar ve işe yeni başlayan herkes gibi çalışırdı. Bu acı verici ama erkekçe karar cesaretini kamçılardı; ayağa kalktı ve gidip alnını cama dayadı. Eskiden fakirdi ve yeniden öyle olacaktı. Ucunda ölüm yoktu ya!

Gözleri yolun karşısında, sokağın diğer tarafında yanan gaz lambasındaydı. Kaldırımından geç kalmış bir kadın geçerken birden aklına Bayan Rosémilly geldi ve içimizde zalim bir düşünceden doğan derin heyecanların sarsıntısını yüreğinde duyumsadı. Zihninde, kararının bütün umut kırıcı sonuçları aynı anda tezahür etti. O kadınla evlenmekten, mutluluktan, her şeyden vazgeçmesi gerekecekti. Artık ona söz vermiş olduğuna göre böyle davranabilir miydi? Genç kadın onu zengin bilerek kabul etmişti. Zavalıcılık şimdi de kabul edebilirdi; ama ondan bunu istemeye, bu fedakârlığı dayatmaya hakkı var mıydı? O parayı emaneten muhafaza edip daha sonra muhtaçlara geri vermesi daha iyi olmaz mıydı?

Bencilliğin dürüstlük maskeleri taktığı ruhunda belli başlı tüm çıkarlar birbiriyle itişiyor, çarpışıyordu. İlk baştaki kuruntular yerlerini yaratıcı uslamlamalara bırakıyor, sonra tekrar ortaya çıkıyor, bilahare yeniden siliniyordu.

Geri dönüp yerine oturdu. Tereddütlerini saptamak ve doğuştan gelen dürüstlüğüne kandırmak için kesin bir neden, yüce bir bahane arıyordu. Aynı soruyu kendine daha şimdiden yirmi kere sormuştu: “O adamın oğlu olduğuma göre – ki bunu biliyor ve kabul ediyorum, mirasını da kabul etmem doğal değil mi?” Ama bu argüman derin vicdan tarafından fısıldanan “hayır” itirazına mani olamıyordu.

Birden şöyle düşündü: “Mademki babam olduğunu zannettiğim kişinin oğlu değilim, artık ondan hiçbir şey kabul edemem, ne sağken ne de ölümünden sonra. Bu yakışık almadığı gibi adil de olmaz. Ağabeyimi soymak olur.”

Bu yeni bakış tarzı vicdanını rahatlatarak ona iyi geldiğinden yine pencereye gitti.

“Evet” diyordu kendi kendine, “babasının oğlu olmadığımı göre ailemin mirasını reddedip tamamını Pierre’e bırakmam lazım. Doğrusu bu. Peki, bu durumda kendi babamın parasını almam da doğru değil mi?”

Roland’ın servetinden yararlanamayacağına kanaat getirip bütünüyle bırakmaya karar verince Maréchal’in-
kini elde tutmaya razı oldu; zira her ikisini de reddettiği takdirde tam bir dilenci durumuna düşerdi.

Bu hassas sorun hallolduktan sonra Pierre’in ailedeki mevcudiyeti meselesine döndü. Onu nasıl uzaklaştırabilirdi? Pratik bir çözüm bulmaktan umudunu kesmek üzereyken limana giriş yapan bir buharlı geminin düdüğü ona yanıt vererek bir tavsiyede bulunur gibi oldu.

O zaman giysileriyle yatağına uzanıp sabaha kadar düşlere daldı.

Saat dokuza doğru projesinin uygulanabilirliğinden emin olmak için dışarı çıktı. Birkaç ziyaret ve görüşmeden sonra ebeveynlerinin evine gitti. Annesi odasına kapanmış, onu bekliyordu.

“Sen gelmesen asla aşağı inmeye cesaret edemezdim” dedi.

Tam o sırada, merdivende bağırان Roland’ın sesi işitildi:

“Lanet olsun, bugün yemek yenmeyecek mi yoksa?”

Cevap veren olmayınca yaygarayı bastı:

“Lanet olsun, Joséphine! Ne yapıyorsunuz?”

Bodrumun derinliklerinden hizmetçi kızın sesi duyuldu:

“Buradayım, efendim, ne gerekiyor?”

“Hanımefendi nerede?”

“Yukarıda, Bay Jean’la beraber.”

Roland başını üst kata doğru kaldırarak haykırdı:

“Louise?”

Bayan Roland kapıyı aralayıp cevap verdi.

“Ne var, canım?”

“Lanet olsun, yemek yemiyor muyuz?”

“Hemen geliyoruz, canım.”

Ve peşinde Jean’la aşağı indi.

Roland, delikanlıyı görünce:

“Vay, demek sen geldin! Daha şimdiden sıkıldın mı evinde?” diye bağırdı.

“Hayır, baba, ama bu sabah annemle konuşacağım şeyler vardı.”

Jean ilerleyip elini uzattı ve ihtiyarın babacan kavrayışını parmaklarında hissedince geri dönüş umudu barındırmayan ayrılık ve vedalaşmaların tuhaf ve beklenmedik heyecanıyla gerildi.

Bayan Roland:

“Pierre gelmedi mi?” diye sordu.

Kocası omuz silkti:

“Hayır, ama mühim değil, hep geç kalıyor zaten. Onsuz başlayalım.”

Yaşlı kadın Jean’a doğru döndü:

“Gidip onu çağırmalısın, evladım; yemeğe beklenmeyince inciniyor.”

“Peki, anne, çağırayım.”

Ve genç adam odadan çıktı.

Kavgaya giden ürkek birinin ateşli azmiyle merdiveni tırmandı.

Kapıya vurunca:

“Girin” diye yanıtladı Pierre.

Jean içeri girdi.

Öteki, masasına eğilmiş bir şeyler yazıyordu.

“Günaydın” dedi avukat.

Pierre ayağa kalktı:

“Günaydın.”

Ve aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi el sıkıştılar.

“Yemeğe inmiyor musun?”

“Şey... yapacak çok işim var da...”

Büyük kardeşin sesi titriyor, endişeli gözleri küçüğe ne yapacağını soruyordu.

“Seni bekliyoruz.”

“Ya! Annemiz de aşağıda mı?...”

“Evet, hatta beni buraya o yolladı.”

“Ya! İniyorum öyleyse.”

Yemek odasının kapısında içeri ilk giren olmakta tereddüt etti, sonra kapıyı hızla çekip açtı ve masada karşılıklı oturan anne ve babasını gördü.

İlkin, yüzüne bakmaksızın, tek kelime etmeden, annesinin yanına gidip eğildi ve eskisi gibi yanaklarından öpmek yerine bir süredir yaptığı gibi o öpsün diye alnını uzattı. Annesinin ağzını yaklaştırdığını tahmin etti, fakat dudaklarını teninde hissetmedi ve bu göstermelik muhabbetin ardından kalbi küt küt atarak doğruldu.

Kendi kendine: “Benim gidişimden sonra ne konuşular acaba?” diye soruyordu.

Jean şefkatle “anne”, “sevgili anneciğim” diye tekrarlayıp duruyor, ona ilgi gösteriyor, yiyecek içecek servisi yapıyordu. O zaman Pierre akşam beraberce ağladıklarını anladı, ancak düşüncelerine nüfuz edemedi! Jean annesinin suçlu olduğuna mı inanıyordu, yoksa ağabeyini sefil mi buluyordu?

Ve o korkunç şeyi söylediği için kendine yönelttiği bütün suçlamalar yeniden saldırıya geçip boğazını sıktılar ve ağzını tıkayarak yemesine ve konuşmasına mani oldular.

Şimdi, artık kendisinin olmayan bu evi, aralarında sadece belli belirsiz bağlar kalan bu insanları terk edip kaçmak için dayanılmaz bir ihtiyaca kapılmıştı. Artık her

şeyin bittiğini, yanlarında daha fazla kalamayacağını, bunu istemese de sadece varlığıyla bile onlara işkence edeceğini, onların da durmadan kendisine tahammül ötesi bir eziyet çektireceklerini hissettiği için derhal çekip gitmek isterdi, nereye olursa olsun.

Jean konuşuyor, Roland'la sohbet ediyordu. Onları dinlemeyen Pierre'in bir şey duyduğu yoktu. Bununla beraber, kardeşinin sesinde bir niyet sezer gibi oldu ve sözlerin anlamına dikkat kesildi.

Jean: "Söylendiğine göre filolarının en güzel gemisi olacakmış. Altı bin beş yüz tonlatodan bahsediliyor. İlk yolculuğunu gelecek ay yapacakmış" diyordu.

Roland şaşırmıştı:

"Ne çabuk! Bu yaz denize çıkacak durumda olmaya-
cağını sanıyordum."

"Affedersiniz, ama ilk sefer sonbahardan evvel gerçekleşsin diye işler olabildiğince hızlandırılmış. Bu sabah Şirket bürosuna uğrayıp yöneticilerden biriyle görüştüm."

"Ha! Ha! Hangisiyle?"

"Yönetim Kurulu Başkanı'nın yakın dostu Bay Marchand'la."

"Bak sen! Onu tanıyor musun?"

"Evet. Hem ondan ufak bir ricam da olacaktı."

"Ya! Madem öyle, limana girer girmez, *Lorraine*'i bana ayrıntılarıyla gezdirirsin artık, değil mi?"

"Elbette, bu gayet kolay!"

Jean tereddüt ediyor, kullanacağı cümleleri araştırıyor, lafı belirsiz bir yere bağlamaya çalışıyor gibiydi. Devam etti:

"Sonuçta, bu kocaman transatlantiklerde gayet hoş bir yaşam sürdürülüyor. Ayların yarısından çoğu karada, New York ve Le Havre gibi iki harika kentte, geri kalanıysa denizde, hoş insanlarla geçiriliyor. Hatta gemideki

yolcular arasında pek tatlı ve daha sonrası için çok faydalı, evet, faydalı ahbaplıklar kurulabiliyor. Düşün ki kaptan, kömürden tasarruf ederek yılda yirmi beş bin frank ya da daha fazla kazanabiliyor...”

Roland bir “vay canına!” çekip hem paraya hem de kaptana derin saygısını ifade eden bir ıslık çaldı.

Jean konuşmayı sürdürdü:

“İ. Zabit on bine erişebilir. Doktorsa beş bin franklık sabit maaşın yanı sıra yatacak yer, beslenme, ısıtma, aydınlatma ve benzeri hizmetlerden yararlanır ki bu toplamda en az on bine denk gelir. Gayet güzel yani.”

Pierre bakışını çevirdiği kardeşiyle göz göze geldi ve aklından geçeni anladı.

Bunun üzerine, kısa bir duraksamayı müteakip:

“Transatlantiklerde doktorluk işi ayarlamak çok zor mudur?” diye sordu.

“Hem evet hem hayır. Her şey duruma ve himayeye bağlı.”

Uzun bir sessizlikten sonra, doktor yine sordu:

“*Lorraine* gelecek ay mı yola çıkıyordu?”

“Evet, ayın yedisinde.”

İkisi de sustular.

Pierre düşünüyordu. O gemide doktorluk yapabilse bunun bir çözüm olacağına şüphe yoktu. Gerisine bilahare bakar, belki de ayrılırdı. Bu arada ailesinden hiçbir şey istemeden hayatını kazanabilirdi. Evvelsi gün saatini satmak mecburiyetinde kalmıştı, zira artık annesine el açmıyordu! Oysa ondan aldığı para dışında hiçbir geliri, artık oturulabilir olmaktan çıkan o evdekinden başka yiyecek ekmeği, başka bir çatı altında uyuyacak bir başka yatağı yoktu. Biraz tereddüt ettikten sonra:

“Elimden gelse ben seve seve giderdim” dedi.

“Niye gelmesin ki elinden?” diye sordu Jean.

“Çünkü transatlantik şirketinde kimseyi tanımıyorum.”

Roland şaşırıp kalmıştı:

“Bütün o güzel başarı projelerin ne olacak peki?”

“Bazen her şeyin feda edilmesi, en güzel umutlardan vazgeçilmesi gerekir” diye mırıldandı Pierre. “Hem bu yalnızca bir başlangıç, daha sonra kendime bir yer açmak üzere birkaç bin frank toplamamın bir yolu.”

Babası hemen ikna oldu:

“Bak bu doğru. İki yılda kenara altı yedi bin frank koyabilirsin ve iyi kullandığın takdirde bu para çok işine yarar. Sen ne düşünüyorsun, Louise?”

Yaşlı kadın alçak, neredeyse anlaşılmasa bir sesle cevap verdi:

“Pierre’in haklı olduğunu düşünüyorum.”

“Tamam, bu konuyu iyi tanıdığım Bay Poulin’le konuşurum!” diye bağırıldı Roland. “Ticaret mahkemesinde hâkimdir ve Şirket’in davalarına bakar. Ayrıca Bay Lenient da var, başkan yardımcılarında biriyle sıkı fıkı olan bir armatör.”

“Bay Marchand’ı hemen bugün yoklamamı ister misin?” diye sordu Jean ağabeyine.

“Evet, isterim tabii.”

Pierre birkaç saniye düşündükten sonra devam etti:

“Belki de en iyi yol tıbbiyede bana büyük değer veren hocalarıma yazmak olur yine. O gemilere çoğu zaman vasat hekimler alınıyor. Mas-Roussel, Rémusot, Flanche ve Borriquel gibi profesörlerin yazacakları hararetli mektuplar işi bir saatte, şüpheli tavsiye mektuplarından daha kolay halledebilir.”

Jean bu fikri tamamen destekliyordu:

“Harika bir fikir, harika!”

Bu üzüntüye uzun zaman katlanamayacağını farkında, ağabeyinin başaracağından emin, neredeyse memnun ve içi rahatlamış bir halde gülümsüyordu.

“Hemen bugün yaz onlara” dedi.

“Birazdan yazarım, hatta derhal yazmaya gidiyorum. Bu sabah kahve içmeyeceğim, fazla sinirliyim.”

Kalkıp çıktı.

O zaman Jean annesine döndü:

“Sen ne yapacaksın, anne?”

“Bilmem... Hiç.”

“Benimle Bayan Rosémilly’e gelir misin?”

“Tabii... elbette...”

“Biliyorsun... bugün mutlaka gitmem lazım oraya.”

“Evet... evet... Doğru.”

“Niye bu kadar elzem ki?” diye sordu yanında konuşulanları asla anlamamaya zaten alışık olan Roland.

“Çünkü gideceğime söz verdim.”

“Ha! Pekâlâ. O zaman başka.”

Yaşlı adam piposunu doldurmaya koyulduğunda ana oğul şapkalarını almak üzere merdivenden yukarı çıkıyorlardı.

Sokakta Jean:

“Koluma girmek ister misin, anne?” diye sordu.

Bunu hiç teklif etmezdi, zira yan yana yürümeye alışkınlardı. Önerisini kabul eden Bayan Roland oğluna yaslandı.

Bir müddet konuşmadılar. Sonra delikanlı:

“Gördüğün gibi Pierre çekip gitmeye çoktan razı” dedi.

“Zavallı çocuk!” diye mırıldandı yaşlı kadın.

“Niye zavallıymış? *Lorraine*’de hiç de mutsuz olmaya-caktır.”

“Evet... biliyorum, ama o kadar çok şey geçiyor ki aklımdan.”

Başı yerde, adımlarını oğlununkilere uydurarak yürüyor ve düşünüyordu. Sonra uzun ve gizli bir düşünceyi sonuca bağlarken kullanılan şu garip sesle:

“Hayat ne kötü! Bir kez olsun biraz tat bulup kendimizi koyversek kabahat işlemiş oluyor ve daha sonra bedelini ağır ödüyoruz.”

Jean çok alçak bir sese:

“Artık bunlardan söz etme, anne” dedi.

“Mümkün mü hiç? Hep bunları düşünüyorum.”

“Unutacaksın.”

Yaşlı kadın yine sustu. Sonra, derin bir pişmanlıkla:

“Ah! Başka biriyle evlenseydim ne kadar mutlu olabilirdim!”

Şimdi kendi hata ve mutsuzluğunun bütün sorumluluğunu Roland’ın çirkinliğine, budalalığına, hantallığına, zekâsının ağırlığı ve kişiliğinin sıradanlığına yükleyerek kocasına kızıyordu. Onu aldatmasını, oğullarından birini umutsuzluğa itip diğerine bir anne yüreğini kanatabilecek en acı itirafta bulunmasını da buna, o adamın bayağılığına borçluydu.

“Genç bir kız için benimki gibi bir kocayla evlenmek ne korkunç bir şey” diye mırıldandı.

Jean karşılık vermiyordu. O güne kadar oğlu olduğunu zannettiği kişiyi düşünüyordu. Belki de babasının vasatlığına ilişkin uzun zamandır taşıdığı şu muğlak düşünce, ağabeyinin bitmek bilmez alayları, başkalarının küçümseyici kayıtsızlıkları, hizmetçinin bile Roland’ı dikkate almayışı, ruhunu annesinin korkunç itirafına hazırlamıştı. Bir başkasının oğlu olmaya şimdi daha kolay katlanıyordu. Önceki gün yaşadığı büyük duygusal sarsıntıyı müteakip, Bayan Roland’ın korktuğu isyan, infial ve öfke gibi bir tepki vermemesinin sebebi, çok uzun

zamandır o hantal mankafanın çocuğu olmaktan bilinçsizce çektiği acıydı.

Bayan Rosémilly'in evinin önüne varmışlardı.

Genç kadın Sainte-Adresse yolu üzerinde, kendine ait büyük bir binanın ikinci katında oturuyordu. Pencerelelerinden bütün Le Havre Limanı görünüyordu.

İçeri ilk giren Bayan Roland'ı görünce her zamanki gibi ellerini uzatmak yerine kollarını açıp ona sarıldı, zira oraya geliş amacını kestirebiliyordu.

Salonun ezilmiş kadife döşeme mobilyaları her daim kılıflıydı. Çiçekli kâğıtla kaplı duvarlarda ilk kocası olan kaptanın almış olduğu dört gravür asılıydı. Resimlerde denizcilikle ilgili duygusal sahneler tasvir edilmişti. Birincide, erkeğini alıp götüren yelkenli ufukta kaybolurken bir balıkçı karısının kıyıda mendil sallayışı görölüyordu. İkincide, aynı kadın aynı kıyıda diz çöküp kollarını bükmüş, kocasının uzakta, şimşeklerle dolu göğün altında inanılmaz dalgalarla çalkalanan bir denizde batmak üzere olan teknesini izliyordu.

Öbür iki resim toplumun daha yüksek bir sınıfında benzer sahneleri temsil ediyordu.

Genç, sarışın bir kadın, dirseklerini giden kocaman bir geminin küpeştesine dayamış, düş kuruyordu. Üzgün ve yaşlı gözlerle çoktan uzaklaşmış kıyıyı seyrediyordu.

Ardında kimi bırakmıştı acaba?

Sonra aynı genç kadın, Okyanusa bakan pencerenin önünde, bir koltukta baygın halde görünüyordu. Dizlelerinden halıya düşen bir de mektup vardı.

Demek adam ölmüştü, ne talihsizlik!

Konuklar genelde bu şeffaf ve şiirsel konulardaki bayağı hüzünden hoşlanıyor, duygulanıyorlardı. Araştırma ya da açıklamaya gerek kalmadan hemen anlıyorlar ve en seçkinlerinin derdi tam bilinmese de zavallı kadınlara

acıyorlardı. Ayrıca bu bilinmezliğin hayal âlemine de faydası oluyordu. Kadın nişanlısını yitirmiş olmalıydı! İnsanın gözü içeri girer girmez mutlaka bu dört mesaja takılıyor ve büyülenmiş gibi takılı kalıyordu. Bir süreliğine ayrılrsa dahi hep onlara geri dönüyor ve yine, kardeş gibi benzeyen bu iki kadına ait dört yüz ifadesine hayranlıkla bakıyordu. Moda gravürü gibi seçkin, özenli, net ve kusursuz resimlerden ve ıslıl ıslıl parlayan çerçevelerden, özellikle, geri kalan mobilyaların daha da vurguladığı bir temizlik ve dürüstlük hissi yayılıyordu.

Koltuklar, bazıları duvarın önüne, diğerleri tek ayaklı, yuvarlak masanın etrafına, değişmez bir düzen uyarınca yerleştirilmişti. Bembeyaz perdelerin kıvrımları öyle düz ve düzgündü ki insanın içinden biraz buruşturmak geliyordu. Üzerinde İmparatorluk tarzı, altın yaldızlı bir sarakaçlı saat bulunan diz çökmüş bir Atlas'ın taşıdığı, olgun bir saksı kavununu andıran küresel dünya haritasında tozun zerresi yoktu.

Kadınlar, otururlarken sandalyelerinin normal yerlerini biraz değiştirdiler.

“Bugün dışarı çıkmadınız mı?” diye sordu Bayan Roland.

“Hayır, doğrusunu isterseniz biraz yorgunum” diye cevap veren Bayan Rosémilly, teşekkür mahiyetinde, Jean ve annesine bir gün önceki gezinti ve karides avından ne çok keyif aldığından bahsetti.

“Bu sabah tekelerimi yedim, biliyor musunuz?” diyordu. “Nefisti. İsterseniz bir gün yine avlanınız...”

Genç adam sözünü kesti:

“İkinciye geçmeden önce birinciye bitirmeye ne dersiniz?”

“Nasıl yani? O zaten bitti gibime geliyor.”

“Ah! Hanımefendi, ben de Saint-Jouin kayalıklarında evime götürmek istediğim bir av yakaladım.”

Genç kadın naif ve muzip bir havaya büründü:

“Siz mi? Neymiş o? Ne tuttunuz?”

“Bir kadın! Ve annemle birlikte bu sabah fikir değiştirip değiştirmediğini sormaya geldik.”

Bayan Rosémilly gülümsemeye koyuldu:

“Hayır, beyefendi, ben asla fikir değiştirmem.”

Bu sefer kocaman elini uzatan Jean oldu ve genç kadın çevik ve kararlı bir hareketle kendininkini verince:

“Mümkün olan en kısa zamanda, öyle değil mi?” diye sordu.

“Ne zaman isterseniz.”

“Altı hafta sonra iyi mi?”

“Bilmem. Müstakbel kayınvalidem ne düşünüyor?”

Bayan Roland biraz mahzun bir tebessümle yanıt verdi:

“Ah! Ben hiçbir şey düşünmüyorum. Sadece Jean’ı kabul ettiğiniz için size teşekkür ederim, zira onu mutlu edeceksiniz.”

“Elimden geleni yapacağım, anne.”

İlk defa biraz duygulanan Bayan Rosémilly ayağa kalktı ve Bayan Roland’a sımsıkı sarılıp bir çocuk gibi uzun uzun öptü. Bu yeni sevgi gösterisi karşısında zavallı kadıncağızın yaralı yüreği kuvvetli bir heyecanla kabardı. Ne hissettiğini kendi de ifade edemezdi. Aynı anda hem hüznün verici hem de hoş bir duyguydu. Bir oğlunu, büyük oğlunu yitirmişti ve şimdi onun yerine bir kız, büyük bir kız geliyordu.

Koltuklarında karşı karşıya otururken el ele tutuştular ve öylece kalıp gülümseyerek birbirlerini seyretiler. Jean’ı neredeyse unutmuşlardı.

Sonra yakındaki evlilikle ilgili düşünülmesi gereken bir yığın şeyden söz ettiler. Her şey belirlenip karara bağ-

landığı sırada Bayan Rosémilly aniden bir ayrıntıyı hatırlamış gibi oldu:

“Bay Roland’a da danıştınız, değil mi?” diye sordu.

Ana oğulun yanaklarını birden aynı kırmızılık kapladı. Cevabı anne verdi:

“Ah! Hayır, buna lüzum yok!”

Sonra duraksadı ve bir açıklama gerektiğini hissederek devam etti:

“Biz her şeyi ona söylemeden yaparız. Kararımızı bildirmemiz kâfidir.”

Buna hiç şaşırmayan ve gayet doğal bulan Bayan Rosémilly gülümsüyordu; gözünde ihtiyar adamın pek bir önemi yoktu.

Bayan Roland yeniden sokakta oğluyla baş başa kaldığında:

“Senin evine gitmeye ne dersin?” diye sordu. “Dinlenmeye çok ihtiyacım var.”

Kendini korumasız, evsiz barksız hissediyor, kendi evine dönme düşüncesinden bile dehşete kapılıyordu.

Jean’ın evine gittiler.

Arkasından kapının kapandığını duyar duymaz derin bir oh çekti. Sanki bu kilit onu güvene almıştı. Sonra, az evvel söylediği gibi dinlenmek yerine dolapları açıp çamaşır istiflerini gözden geçirmeye, mendil ve çorapları saymaya başladı. Eski düzeni değiştirip ev kadını gözlerine daha hoş gelen, daha ahenkli düzenlemeler arıyordu. Ve çamaşırları, –iç çamaşırlar– yatak ve sofraya takımları olmak üzere üç ana sınıfa ayırarak havlu, don ve gömlekleri kendilerine özel raflara dizip her şeyi keyfince yerleştirdikten sonra gerileyip eserine hayranlıkla baktı.

“Jean, gel de bak, ne güzel oldu.”

Delikanlı annesinin gönlü olsun diye ayağa kalkıp baktı ve pek beğendi.

Tam geri oturmuştu ki Bayan Roland ayaklarının ucuna basarak arkadan koltuğuna yaklaştı ve sağ kolunu boynuna dolayıp öperken şöminenin üstüne, öbür elindeki, beyaz kâğıda sarılı, ufak bir nesneyi bıraktı.

“O ne?” diye sordu genç adam.

Annesi cevap vermeyince çerçevenin biçimini de tanıdığından meseleyi anladı:

“Ver!” dedi.

Ama onu duymazdan gelen yaşlı kadın dolaplarına geri döndü. Ayağa kalkan Jean o acı verici yadigârı hemen oradan alıp daireyi baştan sona katederek çalışma masasının çekmecesine sımsıkı kilitledi. Bunun üzerine Bayan Roland, parmaklarının ucuyla yaşaran gözlerini silerek biraz titrek bir sesle:

“Şimdi de yeni hizmetçinin mutfakını temiz tutup tutmadığına bakacağım. Hazır evde yokken her şeyi denetleyip anlayabilirim.”

dokuz

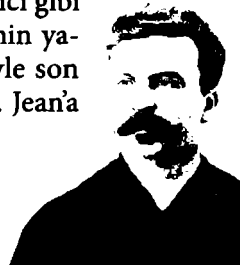
Profesör Mas-Roussel, Rémusot, Flanche ve Borriquel'in, öğrencileri Doktor Pierre Roland için övgü dolu ifadelerle yazdıkları tavsiye mektupları Bay Marchand tarafından transatlantik şirketinin yönetim kuruluna sunulmuş ve Ticaret Mahkemesi Hâkimi Poulin, büyük armatör Lenient ve Kaptan Beausire'in yakın dostu, Le Havre Belediye Başkan Yardımcısı Marival tarafından desteklenmişti.

Şans eseri, *Lorraine*'in doktoru henüz belirlenmemişti ve Pierre birkaç gün içinde göreve atandı.

İşe alındığını haber veren mektup, bir sabah, tuvaletten çıkmak üzereyken hizmetçi Joséphine tarafından kendisine teslim edildi.

Hissettiği ilk şey, cezasının hafifletildiği bildirilen idam mahkûmununkine benzer bir duygu oldu ve akabinde bu gidişi ve dalgalanan suda sürekli beşik gibi sallanarak geçecek, sakın ama her daim göçebe ve kaçamak hayatı düşününce üzüntüsünün hafiflediğini fark etti.

Artık baba evinde sessiz ve çekingen bir yabancı gibi yaşıyordu. Keşfettiği o utanç verici sırrı kardeşinin yanında ağzından kaçırıldığı akşamdan beri ailesiyle son bağlarını da koparmış olduğunu duyumsuyordu. Jean'a

bu meseleden bahsettiği için vicdan azabından içi içini yiyordu. Kendini iğrenç, kirlenmiş, zalim buluyordu. Bununla birlikte, konuştuğu için rahatlamıştı.

Artık ne annesi ne de kardeşiyle göz göze gelebiliyordu. İkisinin de gözleri, bundan kaçınmak için şaşırtıcı bir oynaklık ve karşılaşmaktan korkanlara özgü, düşmanca bir hinlik kazanmıştı. Kendine mütemadiyen: "Jean'a ne söylemiş olabilir?" diye soruyordu. "İtiraf mı etti, inkâr mı? Kardeşim ne sanıyor? Annem hakkında ne düşünüyor? Ya benim hakkımda?" Cevapları kestiremiyor ve bu durum onu çileden çıkarıyordu. Zaten sorularından kaçındığı Roland yanlarında olmadığına onlarla neredeyse hiç konuşmuyordu.

Atanmasını haber veren mektubu aldığı vakit, aynı gün ailesine gösterdi. Her şeye sevinmeye yönelik güçlü bir eğilimi olan babası el çırpı. Jean ciddi bir ses tonuyla, fakat ruhu neşeyle dolu karşılık verdi:

"Tüm kalbimle tebrik ediyorum, çünkü rakibinin çok olduğunu biliyorum. Bunu hocalarının mektuplarına borçlusun herhalde."

Annesi de başını eğerek mırıldandı:

"Başardığına çok sevindim."

Pierre yemekten sonra bir sürü konu hakkında bilgi almak amacıyla Şirket bürosuna gitti ve ertesi gün yola çıkması gereken *Picardie*'nin hekiminin adını sordu. Ondan, yeni hayatına ilişkin bütün ayrıntıları ve karşılaşılması muhtemel hususları öğrenmek istiyordu.

Doktor Pirette orada bulunduğundan gemiye gitti ve küçük bir kamarada, kardeşine benzeyen, sarı sakallı, genç bir adam tarafından karşılandı. Uzun uzun sohbet ettiler.

Muazzam geminin gürültülü derinliklerinden büyük, telaşlı ve kesintisiz bir şamata duyuluyordu. Ambarlara

yığılan malların düşme gürültüleri insan ve ayak seslerine, sandıkları yükleyen makinelerin hareketi lostromoların düdüklerine ve koca geminin bütün gövdesini hafif titreten buharın boğuk soluğuyla bocurgatlara sarılan ya da yerde sürüklenen zincirlerin uğultusuna karışıyordu.

Lakin Pierre meslektaşından ayrılıp sokağa geri döndüğünde içine yeni bir hüznün çöktü ve onu, denizleri aşarak dünyanın öbür ucundan gelip elle tutulması imkânsız yoğunluklarında uzak ve tehlikeli toprakların ölümcül soluğu gibi murdar ve esrarengiz bir şeyler taşıyan bulutlar gibi sarmaladı.

En üzgün zamanlarında bile böyle bir çirkef kuyusuna düştüğü hissine kapılmamıştı. Ne ki son kırılma da gerçekleşmiş, artık gözünde hiçbir şeyin önemi kalmamıştı. Kalbinden tüm sevgilerini kökten sökerken dahi birdenbire içine gömüldüğü bu kayıp köpek hüznünü hissetmemişti.

Bu, eziyet verici, manevi bir acı değil; sahipsiz bir hayvanın telaşı, artık sığınacak bir damı olmayan ve yağmurun, rüzgârın, fırtınanın, dünyadaki bütün mücbir güçlerin saldıracağı serseri bir varlığın maddi ıstırapıydı. O gemiye ayak basıp da dalgalar üstünde sallanan ufacık kamaraya girdiğinde daima sabit ve sakin yatakta uyumuş bir adam olarak bedeni gelecek günlerin güvensizliğine isyan etmişti. O beden şimdiye kadar kendini, rüzgâra direnen çatının altında, tutunduğu toprağa gömülü sefil duvarın ve ebedi istirahatini aynı yerde yapma garantisinin koruması altında hissetmişti. Halihazırda kapalı bir konutun sıcaklığında meydan okumaktan hoşlanılan her şey cehenneme ve sürekli bir acıya dönüşecekti.

Artık ayaklarının altında toprak değil; dalgalanıp duran, güröldeyen ve her şeyi yutan deniz olacaktı. Etrafta dolaşılacak, koşulacak, yollarında kaybolunacak bir

alan değil; ancak başka mahkûmlar arasındaki bir tutsak gibi yürümek için birkaç metre tahta bulunacaktı. Ne ağaçlar olacaktı ne bahçe ne de sokak ve evler... Sadece su ve bulutlar. Ayaklarının altında durmadan geminin sallantısını duyumsayacaktı. Fırtınalı günlerde, yere yuvarlanmamak için duvarlara dayanmak, kapılara asılmak, daracık kuşetin kenarlarına tutunmak gerekecekti. Sakin günlerdeyse uskurun hırıltılı sarsıntısını işitecek, kendisini taşıyan geminin kesintisiz, düzenli ve sinir bozucu bir kaçış halinde süzüldüğünü hissedecekti.

Onu bu serseri forsa yaşantısına sadece annesinin kendini bir adamın okşayışlarına teslim etmesi mahkûm etmişti.

Şimdi, yurdundan uzaklaşacakların derin hüznünden bitkin düşmüş vaziyette dümdüz ilerliyordu.

Artık yüreğinde, geçen yabancılara karşı şu kibirli küçümsemeyi, hor görücü nefreti değil; onlarla konuşmaya, Fransa'yı terk edeceğini söylemeye, dinlenip avutulmaya yönelik mahzun bir istek duyuyordu. Aslında içten içe, avuç açan bir fakirin utanç verici ihtiyacını hissediyordu: Gidişine üzülecek birini bulmaya yönelik güçlü ve utangaç bir ihtiyaç.

Aklına Marowsko geldi. Yalnızca bu ihtiyar Polonyalı onu gerçek ve dokunaklı bir coşku duyacak kadar seviyordu. Doktor hemen gidip onu görmeye karar verdi.

Dükkanına girdiğinde mermer bir havanda bazı tozlar dövmekte olan eczacı, hafifçe irkilerek elindeki işi bıraktı.

“Yüzünüzü gören cennetlik” dedi.

Genç adam, sebebini açıklamadan birçok teşebbüste bulunması gerektiğini belirtti ve oturup:

“Neyse! İşler nasıl?” diye sordu.

İşler iyi gitmiyordu. O işçi mahallesinde rekabet korkunç, hastalar az ve yoksuldu. Sadece ucuz ilaçlar satılabiliyordu. Doktorlar yüzde beş yüz kazandıran nadir ve karmaşık reçeteler yazmıyorlardı. Yaşlı adam sözünü:

“Üç ay daha böyle devam ederse dükkânı kapatmak gerekecek” diye bağladı. “Size güvenmesem çoktan ayak-kabı boyamaya başlardım, doktorcuğum.”

Pierre kalbinin sıkıştığını hissetti, ama öyle gerektiği için aniden son darbeyi indirmeye karar verdi:

“Ha! Ben... benim size hiçbir faydam dokunamayacak. Gelecek ayın başında Le Havre’den ayrılıyorum.”

Marowsko o kadar heyecanlandı ki gözlüğünü çıkardı: “Siz... siz... ne diyorsunuz?”

“Yakında buradan gideceğimi söylüyorum, zavallı dostum.”

Son umudunun da çöktüğünü gören ihtiyar apışıp kalmıştı. Ve ansızın, çok sevdiği, peşinden gittiği, onca güvendiği ve şimdi kendisini böyle yüzüstü bırakan adama isyan etti:

“Siz de bana ihanet etmeyeceksiniz, değil mi?”

Pierre’in yüreği öyle sızladı ki içinden ona sarılmak geldi:

“İhanet ettiğim yok. Burada kendime hiçbir iş ayarlayamadım ve bir transatlantikte doktorluk yapmaya karar verdim.”

“Ah, Bay Pierre, ah! Yaşamama yardım edeceğinize kesin söz vermişsiniz!”

“Ne yapmamı istiyorsunuz ki? Benim de yaşamam gerek. Beş param yok.”

Marowsko aynı şeyi tekrarlayıp duruyordu:

“Çok kötü, bu yaptığınız çok kötü. Çaresi yok, açlıktan ölüyorum artık. Benim yaşımda, her şey bitti demektir bu.

Çok fena. Peşinizden gelmiş zavallı bir ihtiyarı kaderine terk ediyorsunuz. Bu çok kötü.”

Pierre durumu açıklamak, itiraz etmek, gerekçelerini sıralamak, elinden başka bir şey gelmediğini kanıtlamak istiyor; ama bu kaçışa isyan eden Polonyalı onu dinlemiyordu. Sonunda, kuşkusuz siyasi olayları ima ederek:

“Siz, Fransızlar, verdiğiniz sözleri tutmuyorsunuz” dedi.

Bunun üzerine Pierre de kızıp ayağa kalktı ve biraz üst perdeden:

“Haksızlık ediyorsunuz, Marowsko Baba” dedi. “Bu yaptığımıza karar vermek için güçlü sebepler gerek. Anlamak zorundasınız. Görüşmek üzere. Umarım gelecek sefer sizi daha mantıklı bulurum” dedi ve çıkıp gitti.

“Neyse” diye düşünüyordu, “kimse benim için samimiyetle üzülmeyecek.”

Yeni ya da eski bütün tanıdıklarını aklından geçirdi ve hafızasında canlanan tüm o yüzler arasında birahane-
de annesinden şüphelenmesine yol açan kızınki öne çıktı.

Ona karşı içgüdüsel bir garez duyduğundan bir an duraksadı, sonra birdenbire kararını verip: “Neticede haklıymış” diye düşündü ve kızın sokağına yöneldi.

Tesadüf eseri birahane kalabalık ve dumana boğulmuştu. Şenlik olması münasebetiyle burjuva ve işçilerden oluşan müşteriler bağıra çağıra gülüp konuşuyorlardı. Patron bile bizzat masadan masaya koşturarak hizmet ediyor, boş bardakları toplayıp köpüklü birayla dolu halde geri getiriyordu.

Bar tezgâhının yakınında bir yer bulan Pierre, hizmetçinin kendisini görüp tanıyacağını umarak bekledi.

Ama kız, ona bir göz bile atmaksızın hafifçe yalpalarak eteklerini savura savura önünden geçip gidiyordu.

Sonunda bozuk parayla masaya vurdu. Kız hemen koşup geldi:

“Ne arzu edersiniz, beyefendi?”

Pierre’e bakmıyordu, zihni verdiği içkilerin karışık hesaplarıyla meşguldü.

“Pekâlâ!” dedi. “Demek arkadaşlar böyle karşılanıyor artık!”

Genç kız gözlerini ona dikti ve aceleci bir sesle:

“Ha! Siz miydiniz?” diye yanıtladı. “Nasılsınız? Maa-
lesef bugün vaktim yok. Bira mı istiyorsunuz?”

“Evet, bir bardak bira.”

Kız içkisini getirdiğinde Pierre atıldı:

“Sana veda etmeye geldim. Gidiyorum.”

Öteki kayıtsızca cevap verdi:

“Daha neler! Nereye gidiyorsunuz?”

“Amerika’ya.”

“Güzel bir yer olduğunu söylüyorlar.”

Ve başka bir şey söylemedi.

Bugün onunla konuşmak için hakikaten densiz olmak lazımdı. Mekân fazla kalabalıktı!

Pierre denize doğru yürüdü. Mendireğe vardığında babası ve Kaptan Beausire’le limana geri dönen *İnci*’yi gördü. Gemici Papagris kürek çekiyor ve iki adam, kıçta oturmuş, büyük bir keyifle pipolarını tütürüyorlardı. Geçerlerken onları seyreden doktor: “Gerizekâllılık ne mutluluk” diye düşündü.

Hoyrat bir uyuşukluğa gömülmek amacıyla dalgakı-
randaki banklardan birine oturdu.

Akşam eve döndüğünde annesi, yüzüne bakmaya ce-
saret edemedi:

“Yolculuk için sana bir sürü eşya gerekecek ve ben tam
olarak bilemiyorum. Bugün iç çamaşırı siparişi verdim

ve giysilerin için terziye uğradım. Ama başka bir ihtiyacın yok mu, ne bileyim, benim anlamadığım şeyler mesela?”

“Hayır, yok” demek üzere ağzını açtı, ama sonra en azından doğru düzgün giyinmeyi kabul etmesi gerektiğini düşünerek gayet sakın bir tonda yanıt verdi:

“Daha ben de bilmiyorum; Şirkete soracağım.”

Sordu ve temel eşyaların listesini çıkardı. Annesi listeyi elinden alırken uzun zamandır ilk defa yüzüne baktı. Gözlerinin derinliklerinde af dileyen, dayak yemiş zavalı köpeklerin son derece acıklı, yumuşak, mahzun, yalvaran ifadesi vardı.

1 Ekim’de Saint-Nazaire’den gelen *Lorraine*, aynı ayın 7’sinde New York’a hareket etmek üzere Le Havre Limanı’na girdi ve Pierre Roland’ın bundan böyle hayatını geçireceği küçük, yüzer kamarayı devralması gerekti.

Ertesi gün evden çıkarken merdivende kendisini bekleyen annesiyle karşılaştı. Yaşlı kadın zor duyulan bir sesle fısıldadı:

“Gemiye yerleşmene yardım etmemi istemez misin?”

“Hayır, teşekkürler, her şey tamam.”

“Odacığını görmeyi çok istiyorum” diye mırıldandı Bayan Roland.

“Zahmet etmeye değmez. Çok ufak ve çirkin.”

Genç adam solgun yüzüyle duvara dayanmış annesini şaşkın bir halde bırakarak geçip gitti.

Halbuki *Lorraine*’i daha o gün ziyaret eden Roland akşam yemeğinde o muhteşem gemiden başka bir şey konuşmadı ve karısının, oğullarının çalışacağı yeri merak etmemesine çok şaşırdı.

Sonraki günlerde Pierre ailesinin yanında pek kalmadı. Asabi, alıngan ve sertti, hoyrat sözleri herkese batıyor gibiydi. Ama yola çıkış arifesinde birdenbire değişti, çok

yumuşamış görünüyordu. İlk kez gemide yatmaya gitmeden önce ebeveynleriyle kucaklaştıkları sırada:

“Yarın gemiye gelip beni yolcu edecek misiniz?” diye sordu.

“Tabii, elbette geleceğiz” diye bağırdı Roland. “Öyle değil mi, Louise?”

“Kesinlikle” dedi yaşlı kadın, alçak sesle.

Pierre devam etti:

“Saat tam on birde hareket ediyoruz. En geç dokuz buçukta orada olmanız lazım.”

“Bak, aklıma ne geldi!” diye haykırdı babası. “Senden ayrılınca hemen koşup *İnci*’ye atlar ve dalgakıranların dışında bekleyip seni bir kere daha görürüz. Öyle değil mi, Louise?”

“Kesinlikle.”

Roland konuşmayı sürdürdü:

“Böylece bizi transatlantikler giderken mendireği dolduran kalabalıktan ayırt edebilirsin. İnsan o kalabalıkta kendi yakınlarını asla tanıyamaz. Sence uygun mu?”

“Elbette uygun. Anlaştık.”

Bir saat sonra tabut gibi dar ve uzun gemici yatağına uzanmıştı. Gözleri açık vaziyette, iki aydan beri hayatında özellikle de ruhunda olup bitenleri düşünerek uzun süre öylece kaldı. İntikamcı ve saldırgan acısı, ıstırap çekmek ve başkalarına çektirmekten körleşmiş bir bıçak gibi yorulmuştu. Ne yüzden olursa olsun artık birine kin besleyecek hali neredeyse hiç yoktu ve tıpkı yaşamı gibi isyanını da suyun akıntısına bırakıyordu. Savaşmaktan, saldırmaktan, nefret etmekten, her şeyden öyle bezmişti ki artık hiçbirine katlanamıyor ve unutarak yüreğini uykuya dalar gibi uyuşturmaya çalışıyordu. Etraftan hayal meyal, geminin yeni gürültülerini işitiyordu; o sakın

liman gecesinde zor algılanan, hafif gürültüler... Ve o zamana kadar çok acı veren yarısından, artık kapanan yaralarda baş gösteren karıncalanmadan başka bir şey hissetmiyordu.

Tayfaların faaliyeti tarafından uyandırıldığında derin bir uyku çekmiş bulunuyordu. Gün ağarmıştı, Paris treni yolcularını rıhtıma getiriyordu.

Pierre gemide, başlayan seyahatin şaşkınlığı içinde birbirlerine seslenerek sorular sorup gelişigüzel cevaplar vererek kamaralarını arayan o meşgul ve telaşlı insanlar arasında aylak aylak dolaştı. Kaptanı selamlayıp arkadaşları I. Zabit'in elini sıktıktan sonra köşelerde daha şimdiden birkaç İngilizin uyukladığı salona girdi. Altın yaldızlı şeritlerle çerçevelenmiş beyaz mermer duvarlı kocaman salon, iki sıra lal rengi kadife kaplı döner koltukla kuşatılmış uzun masaların perspektifini aynalarda alabildiğine uzatıyordu. Her kıtadan zenginlerin topluca yemek yiyecekleri geniş ve kozmopolit yüzer hol burasıydı işte. Şatafatı, büyük otellerin, tiyatroların, kamu binalarınınkinden aşağı kalmıyordu. Milyonerlerin gözlerini tatmin eden beylik ve gösterişli lüks... Doktor, geminin ikinci mevkiye ayrılmış kısmına geçmek üzereyken önceki akşam büyük bir göçmen kafilesinin bindirildiğini hatırlayarak ambara indi. İçeri girdiğinde yoksul ve pis insanların mide bulandırıcı kokusunu aldı. Çıplak et kokusu hayvanların kıl veya yününden daha tiksinti vericiydi. O sırada, maden galerisini andıran bir nevi basık ve karanlık mahzende üst üste konmuş tahtalara uzanmış ya da yerde yığınlar halinde kaynaşan yüzlerce erkek, kadın ve çocuk fark etti. Yüzleri ayırt edemese de paçavralar içindeki cılız kadınlar ve bitkin çocuklarla, belki de açlıktan ölmemeyi umdukları, bilinmeyen bir diyara giden, o

iğrenç, hayata yenilmiş, perişan ve ezik sefiller kalabalığını hayal meyal görüyordu.

Nerede olacağını bile bilmeden aynı sefil, içler acısı yaşantıya yeniden başlayacak o baldırı çıplakların boşa gitmiş onca emeğini, kısır gayretlerini, her gün yeniden verdikleri zorlu ve beyhude mücadeleyi, harcanan enerjiyi düşünen doktorun içinden: “Dışileriniz ve yavrularınızla beraber suya atlayın daha iyi!” diye bağırmak geldi. Ve yüreği merhametten öyle daraldı ki onları daha fazla görmeye dayanamadı, çekip gitti.

Babası, annesi, kardeşi ve Bayan Rosémilly onu kamasında bekliyorlardı.

“Bu kadar erken mi geldiniz?” dedi.

“Evet” diye cevap verdi Bayan Roland titrek bir sesle. “Seni görecek zamanımız olsun istedik biraz.”

Pierre annesine baktı. Matem tutuyormuş gibi karalara bürünmüştü. Genç adam ansızın, geçen ay yeni yeni kırılaşan saçlarının artık bembeyaz olduğunu fark etti.

Küçücük mekânında dört kişiyi oturtmakta epey zorlandı ve kendisi yatağına zıpladı. Aralık kapıdan bayram günü sokağa dökülenler kadar yoğun bir kalabalığın geçtiği görülüyordu; zira koskoca gemi, yolcuların bütün dostları ve bir meraklılar ordusunca istila edilmişti. Koridorlarda, salonlarda, her yerde dolaşıyorlardı. Kafalar odanın içine kadar uzanırken dışarıdan fısıltılar geliyordu: “Burası doktorun dairesi.”

O yüzden Pierre kapıyı itti, fakat kendini ailesiyle beraber hapsedilmiş gibi hissedince yeniden açma isteği duydu; çünkü gemideki hayhuy huzursuz sessizliklerini bastırıyordu.

Bayan Rosémilly nihayet konuşmak istedi:

“Bu küçük pencerelerden pek az hava geliyor” dedi.

“Bu bir lomboz” diye yanıtladı Pierre.

Camı en şiddetli sarsıntılara bile dayanıklı kılan kalınlığı gösterdikten sonra kapanma sistemini uzun uzun açıkladı.

“Eczanen de var mı burada?” diye sordu Roland.

Doktor bir dolabı açarak üzerlerindeki beyaz, dört köşe kâğıtlarda Latince adlar yazan şişelerle dolu rafları gösterdi.

İçlerinden birini alıp içerdği maddenin özelliklerini sıraladı. Sonra aynı şeyi ikinci ve üçüncü şişelere de yaparak herkesin büyük bir dikkatle dinliyor gibi görüldüğü gerçek bir tedavi dersi verdi.

Roland başını sallayarak:

“Çok ilginç!” diye tekrarlayıp duruyordu.

Hafifçe kapıya vuruldu.

“Girin!” diye bağırdı Pierre.

Ve Kaptan Beausire görüldü. Elini uzatarak:

“Baş başa kalın diye geç geldim. Rahatsız etmek istemedim” dedi.

O da yatağa oturmak mecburiyetinde kaldı. Ve yeniden sessizlik çöktü.

Ama kaptan birden kulak kabarttı. İnce duvarın ardından emir komuta sesleri geliyordu.

“İnci’ye binip sizi çıkışta bir kez daha görmek ve açık denizde vedalaşmak istiyorsak gitme vakti geldi” diye belirtti.

Kuşkusuz *Lorraine*’in yolcularını etkilemek için bunu yapmaya çok önem veren Roland Baba aceleyle ayağa kalktı:

“Hadi bakalım, hoşça kal oğlum.”

Pierre’i favorilerinden öptükten sonra kapıyı açtı.

Bembeyaz kesilen Bayan Roland yerinden kıpırdamıyor, gözleri yerde öylece duruyordu.

Kocası koluna dokundu:

“Hadi, elimizi çabuk turalım, kaybedecek bir dakikamız bile yok.”

Yaşlı kadın kalkıp oğluna doğru bir adım attı ve beyaz balmumunu andıran yanaklarını birbiri ardına uzattı. Doktor onları tek kelime etmeden öptü, Bayan Rosémily’in elini sıktı ve kardeşiyle tokalaşırken:

“Düğün ne zaman?” diye sordu.

“Henüz tam bilmiyorum. Burada olacağın bir zamana denk getiririz.”

Sonunda herkes odayı terk etti ve hamallar, gemiciler ve halkla tıklım tıklım dolu güverteye çıktılar.

Buhar, geminin adeta sabırsızlıktan titreyen muazzam karnında gürüldüyordu.

“Hoşça kal” dedi Roland yine aceleyle.

“Siz de” diye yanıtladı, *Lorraine*’i rıhtıma bağlayan küçük, ahşap köprülerden birinin başında dikilen Pierre.

Hepsinin elini yeniden sıktı ve ailesi uzaklaştı.

“Çabuk, çabuk, arabaya!” diye bağıırıyordu baba.

Kenarda bekleyen atlı araba onları Papagris’nin *İnci*’yi denize açılmaya hazır vaziyette tuttuğu dış limana götürdü.

Hiç esinti yoktu; dümdüz denizin çelik gibi sert ve soğuk görüldüğü şu kuru ve sakın sonbahar günlerinden biriydi.

Jean bir kürek kaptı, diğerinin başına gemici Papagris geçti ve çekmeye koyuldular. Mendirekte, dalgakıranların üzerinde, granit korkuluğa kadar her yerde kıpır kıpır oynayan gürültücü, müthiş bir kalabalık *Lorraine*’i bekliyordu.

Bu iki insan dalgasının arasından süzülen *İnci* çok geçmeden mendireğin dışındaydı.

Kaptan Beausire, iki kadının arasına oturmuş dümeni tutuyordu:

“Göreceksiniz, tam yoluna çıkacağız, ama vakit çok dar” dedi.

İki kürekçi, mümkün olduğunca uzağa gitmek için küreklere var güçleriyle asılıyorlardı. Roland aniden bağırdı:

“İşte geliyor. Direğini ve iki bacasını görüyorum. Liman havuzundan çıkıyor.”

“Ha gayret, çocuklar!” diye tekrarlıyordu Beausire.

Bayan Roland cebinden mendilini çıkarıp gözlerine götürdü.

Ayakta dikilen Roland, direğe sımsıkı tutunmuş gördüklerini anlatıyordu:

“Şu an dış limanda manevra yapıyor... Durdu... Yeniden harekete geçiyor... Kılavuz tekneye bağlanmış olmalı... İlerliyor... Bravo! Dalgakıranların arasına girdi!... Haykıran kalabalığı işitiyor musunuz? *Neptune* çekiyor onu... şimdi başını görüyorum... işte, işte... Vay canına, ne gemi ama! Aman Tanrım! Baksanıza şuna!”

Bayan Rosémilly ve Beausire dönüp baktılar, kürekçiler çekmeyi bıraktılar; bir tek Bayan Roland yerinden kıpırdamadı.

Önünde tırtıl gibi kalan güçlü römorkör tarafından çekilen muazzam gemi, muhteşem bir şekilde limandan yavaş yavaş çıkıyordu. Le Havre’in dalgakıranlara, sahile, pencerelere yığılmış yurtsever ahalisi birden aşka gelerek “Yaşasın *Lorraine!*” diye bağırıp el çırpmaya, bu görkemli kalkışı, en güzel kızını denize veren büyük bir kıyı şehrinin bu nadide eserini alkışlamaya koyuldu. Ama gemi, iki granit duvar arasında sıkışmış daracık geçidi aşar aşmaz, nihayet kendini özgür hissederek kılavuzunu terk edip tek başına suyun üstünde süzülen dev bir canavar gibi çekti gitti.

“İşte orada... işte!...” diye haykırıyordu Roland. “Doğruca üzerimize geliyor.”

Ve Beausire neşe içinde:

“Ne söz vermiştim size? Yolunu biliyormuşum, değil mi?” diye tekrarlıyordu.

Jean annesine:

“Bak, anne, yaklaşıyor” diye fısıldadı.

Bayan Roland ağlamaktan körleşmiş gözlerini açtı.

O güzel ve sakin havada limandan çıktı çalkalı tam yol ilerleyen *Lorraine* hızla yaklaşıyordu. Dürbünü ona doğrultmuş olan Beausire:

“Dikkat! Bay Pierre kıçta duruyor, tek başına, hemen göze çarpıyor. Dikkat!”

Dağ gibi yüksek ve tren kadar süratli gemi şimdi *İnci*'ye neredeyse teğet geçiyordu. Akli başından gitmiş, çılgına dönmüş Bayan Roland kollarını ona doğru uzattı ve oğlunu, başında sırmalı kasketiyle kendisine iki eliyle veda öpücükleri gönderen oğlu Pierre'i gördü. Ama oğlu gidiyor, kaçıyor, daha şimdiden minicik kalmıştı, devasa geminin üzerinde belli belirsiz bir leke gibi silinip yok oluyordu. Yaşlı kadın onu hâlâ ayırt etmeye uğraşüyor, fakat beceremiyordu.

Jean annesinin elini tutmuştu.

“Gördün mü?” diye sordu.

“Evet, gördüm. Ne iyi bir çocuk!”

Ve şehre geri dönüldü.

“Vay canına! Çok hızlı gidiyor” diyordu Roland coşkunun bir inançla.

Gerçekten de gemi, her saniye biraz daha ufalıyor, adeta Okyanusta eriyordu. Bayan Roland, ona doğru dönmüş, dünyanın öbür ucundaki bilinmeyen topraklara gitmek üzere ufka gömülüşünü seyrediyordu. Hiçbir şeyin durduramayacağı, biraz sonra tamamen gözden kaybolacak

gemide oğlu vardı, zavallı oğlu. Onunla beraber kalbinin yarısı da gidiyor gibiydi. Sanki yaşamı son bulmuştu. Evladını bir daha asla görmeyecekmiş gibi geliyordu.

“Niye ağlıyorsun ki?” diye sordu kocası. “Nasıl olsa bir aya kalmadan dönecek.”

“Bilmem” diye kekeleydi yaşlı kadın. “Ağlıyorum, çünkü içim acıyor.”

Yeniden karaya çıktıklarında Beausire onlardan ayrılıp bir arkadaşına yemeğe gitti. Jean ve Bayan Rosémilly önden yürüdüler.

“Bizim Jean da pek yakışıklı hani” dedi Roland karısına.

“Evet” diye cevap verdi anne.

Ve ruhu ağzından çıkanı düşünemeyecek kadar altüst olduğundan:

“Bayan Rosémilly’le evleneceğine çok seviniyorum” diye ekledi.

İhtiyar adam afalladı:

“Ha? Nasıl? Bayan Rosémilly’le mi evlenecek?”

“Tabii ya. Biz de bugün senin fikrini almayı düşünüyorduk.”

“Bak sen! Bu mesele çoktan beri mi mevzubahis?”

“Yok canım! Sadece birkaç gündür. Jean, sana danışmadan evvel kabul edileceğinden emin olmak istedi.”

Roland ellerini ovuşturuyordu:

“Çok iyi, çok iyi. Mükemmel. Ben kesinlikle onaylıyorum.”

Rıhtımdan ayrılıp I. François Bulvarı’na sapacakları sırada karısı bir kez daha dönüp açık denize son bir bakış attı, ama cılız ve gri bir dumandan başka bir şey göremedi; öyle hafif ve uzaktaydı ki bir parça sisi andırıyordu.

guy de
maupassant

pierre
ve
jean

sonsüz

ömer türkeş

modern bir hâbil-kâbil hikâyesi

Maupassant kısacık hayatında Fransız edebiyatının -özellikle öykü dalında- en mü-kemmel örneklerini vermişti. 5 Ağustos 1850 doğumluydu. Çocukluğunu Normandiya'daki Mi-romesnil şatosunda geçirdi. Modern bir eğitim aldı ama daha o yaşlarda yaşlıları ile ilişki kurmakta zorlanıyordu. Yaşı ilerledikçe ruhsal sorunları daha da ilerledi. 1891'de tamamiyle hastalandı ve 1893'te bir sanatoryumda öldü. Kendi sinir krizlerini bile hikâyeleştirmesini bilmiş, 43 yıllık yaşamına 300 kadar hikâye, üç de roman sığdırmıştı.

bir aile trajedisi

Türkiye'deki ilk baskısı 1947 yılında Bedia Kösemihal çevirisi ile -o zamanki adıyla- Maarif Vekaleti'nin çıkardığı "Dünya Edebiyatından Tercümeler" serisinde yapılan *Pierre ve Jean*'ın trajik bir hikâyesi var: Monmarte sokağında kuyumculuk yapan kocası ve bir çocuğu ile sade bir hayat süren güzel bir kadındır Madam Roland. Tesadüfen mağazaya giren, kibar ve duygulu bir adama, Mösyö Marcheal'a âşık olur. Aralarında derin ve temiz bir aşk başlar. Kısa bir süre sonra, Madam Roland ikinci oğlunu

doğurur. Jean'ın babası Marcheal'dir. Ancak bu gerçek gizli kaldığı için yıllarca roman kahramanlarının hayatına bir etki yapmaz. Saf koca, aile dostluğunun ardına gizlenen âşık ve üç büyüğün şefkati ile mutlu büyüyen çocuklar, tam bir "saadet" tablosu çizerler.

Romanın ikinci bölümünde, Bay Roland yaşlanıp taşraya yerleşmeye karar verdiğinde, Madam Roland sevgilisinden ayrılmak zorunda kalır. 48 yaşına gelmiştir zaten; evlilik bağını ve çocuklarını terk edip şerefini lekelemektense, aşk dolu yılların anıları ile yaşamayı sessizce kabullenir. Kısa bir süre sonra Mösyö Marcheal'in ölüm haberini alırlar. Üstelik bütün mirasını Roland'ların küçük oğlu Jean'a bırakmıştır. İşte bu romanın düğüm noktasıdır. Maupassant sözü döndürüp dolaştırıp istediği kıvama, hikâyeyi de tartışmaya açmak için fikirleri görünür kıla-
cak bir yol ayırımına getirmiştir. Birinci bölümdeki pastoral hayat, ikinci bölümde, paranın ortaya çıkması ile birlikte cehenneme dönüşür. Mirastan gelecek para Bay ve Bayan Roland için sevindiricidir, Jean da iyi huylarına karşılık bir mükâfat olarak görür bu sürpriz serveti. Ancak, artık yetişkin bir delikanlı olan Pierre, kendisine de aynı yakınlıkta gördüğü Marcheal amcanın varis olarak yalnızca Jean'ı seçmesini kabullenemez, kıskançlıkla birlikte zihninde kuşkular birikir.

Bu andan sonra bu modern "Habil ve Kabil" hikâyesinde insanın maddi zenginlikler karşısında düştüğü ahlaki zaaf, acıma duygusunu giderek kaybetmesi, kıskançlık ve rekabetin yıkıcı etkileri romanın merkezine oturur. Çılgına dönen Pierre, geçmişteki sırrı çözümler, ama bu çözümle başta kendisi olmak üzere bütün aile fertlerinin hayatlarını da karartır. Pandora'nın kutusu açılmış ve kötülük tohumları yeryüzüne ekilmiştir. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır...

İlk bakışta bir Yeşilçam melodramını hatırlatan *Pierre ve Jean* romanı barındırdığı ruhsal ve toplumsal çözümlerler, ahlaki tartışmalar ve arka planındaki roman anlayışıyla edebiyat tarihinin başyapıtlarından biridir. Tam bu noktada Maupassant'ın edebiyat anlayışını özetlemekle söze başlamak gerekiyor. Araya hiç girmeden, sözü yazarın kendisine bırakabilirim, *Pierre ve Jean* romanı için Ekim 1887 yılında kaleme aldığı "savunusunda" görüşlerini şöyle ifade etmiş Maupassant:

Yaşamı olduğu gibi canlandırmak isteyen romancı ise, aksine, kuraldışı görünen olaylar dizisinden büyük bir dikkatle sakınmalıdır. Bu romancıların amacı, bize bir öykü anlatmak, bizi eğlendirmek ya da etkilemek değildir, belki bizi, olayların gizli ve derin anlamlarını anlamaya ve bunlar üzerinde düşünmeye zorlamaktır. O, artık göre göre, düşünce düşünce, evrene, nesnelere, olaylara ve insanlara özel bir görüşle bakar; bu görüş düşünceli gözlemlerinin birikmiş bir ürünüdür. İşte yaşam hakkındaki bu kişisel görünüşü bir kitapla canlandırarak bize duyurmak ister. O zaman yaşamın olayları karşısında kendisi nasıl heyecanlandıysa, bizi de aynı biçimde heyecanlandırmak için bu olayları gözümüzün önünde büyük bir titizlikle, olduğu gibi canlandırmalıdır. Özetle, yapıtını o kadar ustaca, o kadar değişik, o kadar sade görünür bir biçimde yazmalıdır ki, ne planı göstermek ya da kavramak ne de amacı keşfetmek mümkün olsun.

karamsar bir yazar

Sadelik, gerçekliğe bağlılık, fikirleri hikâye yoluyla duyurma isteği ve okurdan etkin bir katılım talebi... Söz konusu anlayış o dönemin gözde akımı Naturalizm'e yakın düşmekle birlikte Maupassant Naturalizmi akıma bağlı yazarlardan farklı yorumlar:

Romancı bir serüven düzenleyip bunu, sonuna kadar ilgi çekici bir biçimde öyküleyeceğine, kişi ya da kişilerini yaşamlarının belirli bir döneminde ele almalı ve doğal bir biçimde daha sonraki dönemine geçmelidir. Böylece kâh çevrenin etkisiyle ruhların nasıl değiştiğini, kâh duyguların, tutkuların nasıl geliştiğini, sevişmenin, karşılıklı nefretin nasıl doğduğunu, sosyal yaşamın her evresinde nasıl bir boğuşmanın egemen olduğunu; politika, aile, para, kentsoylu çıkarlarının nasıl çarpıştığını göstermiş olur.

Pierre ve Jean romanında yaptığı da budur. Sıkı kurgusuna rağmen gevşek bir görünüm arz eden hikâyenin seyrinden ziyade roman kahramanlarının -özellikle de Pierre ve Jean'ın- ruhsal değişimlerini, kötülüğün filizlenmesini, burjuva değerlerin iki yüzlülüğünü ortaya çıkarmaya ağırlık verir.

Ona göre "gerçeği yaratmak demek olayların alışılmış mantığına göre gerçeğin tam bir düşlemini kurmaktır; yoksa karmakarışık bir biçimde akıp giden olayların tıpatıp bir kopyasını ortaya çıkarmak değil". Maupassant ne Romantizme, ne Naturalizme ne de Realizme doğrudan bağlanamaz. Bu akımlar arasında kendi kurmaca dünyasını yaratmaya çalışmıştır. Ve böyle bir fikriyattan hareketle, Maupassant insanı ve çevresini, yani bireyi ve toplumsal koşulları birbiriyle bağlantılı olarak ele almaktadır. Bu nedenle, insanın bireysel etkinliklerini, maddi çıkarlara dayalı çatışmanın sınıfsal niteliğini vurgulayarak, toplumsal süreçlere dayalı bir biçimde, bu süreçleri tipikleştirerek ve toplumda yer alan tüm sınıf ve katmanları işin içine katarak çözümler. Kimler yoktur ki onun dünyasında: Köylüler, askerler, masalarında geviş getiren gırtlaklarına kadar kırtasiyeciliğe batmış bürokratlar, genç burjuva bohemler, hanımefendiler, taşra eşrafı, hali vakti yerinde ama gözlerini hırs bürümüş çiftçiler, açgözlü

küçük burjuvalar, genelev sahipleri ve fahişeler, denizciler, rahibeler, doktorlar... 19. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da yaşayan hemen herkes, çürümeye yüz tutmuş bir toplum tablosunu tamamlarlar!

Anlaşılabacağı gibi, giderek değişen dünya düzeni karşısında Maupassant'ın karamsar, daha doğrusu dehşet dolu bir bakışı vardır. Burjuva hayatına duyduğu tiksintiyle Romantizm, varolanları olduğu gibi yansıtma isteğiyle Naturalizm ve genel bir eğilim olarak da Realizm karışmıştır hikâye ve romanlarına. Paranın ve maddi değerlerin peşinde koşan burjuva insanının ahlaki sorumluluklarından sıyrılıp "iki ayaklı bir hayvana" evrilmesinden duyduğu korkular kimi zaman Poe tarzında fantastik hikâyeler yazmasına yol açacaktır.

Yazarın bu ruh hali ile seçtiği insanlık durumları gerçekten çarpıcıdır. Toplumsal ilişkilerdeki yabancılaşmanın ahlaksal/ruhsal sonuçlarını ve bunların insan psikolojisinde yaptığı tahribatları ele alırken, zaman zaman çok trajik sahneler kurar. Mesela, hikâyelerinin birinde, genelevde evini terk etmiş kızıyla bir babayı anlatır. Bir başkasında, "gayrimeşru" çocuklarını köye gönderip sefil bir hayat sürmesine göz yuman zengin kişiler vardır. Yaşlılara yapılan kötü muameleler, zayıfların ezilmesi, insanların saf ve temiz duygularından dolayı istismar edilmeleri de pek çok hikâyesinde rastladığımız türden motiflerdir.

Büyük bir anlatım rahatlığı ve sade bir üslubu var Maupassant'ın. Baktığı her şeyi kolaylıkla canlandıran ve okura aktaran bir ustalıktan söz ediyorum. Hikâyede Madam Roland'ın evlilik dışı ilişkisi, Mösyö Marcheal'in çocuklar arasında düşüncesizce ayırım yapması, Pierre'in kıskançlığı ve öfkesi gibi ahlaki meseleler yer almakla birlikte, canlandırdığı insanları yargılamıyor, onları an-

latıyor sadece; romandaki bütün karakterleri -fiziksel yapıları, davranış biçimleri ve ruh halleriyle- inceden inceye anlatıyor Maupassant. Onun kahramanları varoluş biçimlerini eylemleri ile girdikleri diyaloglarla, jest ve tavırlarıyla ortaya koyarlar, öyle ki yazarın araya girip yorum yapmasına hiç gerek kalmaz. Burada yazarın kendi içine yaptığı yolculukların payını teslim etmeliyiz:

Salt ruh çözümlemesiyle uğraşanlar, romanlarında çeşitli durumlar göre ileri sürdükleri kişiliklerle ancak kendilerini ortaya koymuş olurlar çünkü bizimle dış dünya arasında biricik araç olan, bize anlayışlarını kabul ettiren, duyarlıklarımızı ortaya çıkaran, bizi saran şeylerden büsbütün farklı bir ruh yaratan organlarını değiştirmelerine olanak yoktur. Derin ve bilinmez benliklerine girdiğimizi ileri sürdüğümüz kişiliklere, bu dünya hakkında ancak duyularımız aracılığıyla kendi düşüncelerimizi aktarabiliriz. Öyleyse bir kralın, bir yazmanın, bir hırsızın ya da bir namuslu adamın, bir aşüftenin, bir rahibenin, bir genç kızın ya da haldeki satıcı bir kadının kişiliğinde hep kendimizi gösteririz; çünkü sorunu kendi kendimize şu biçimde ileri sürmek zorundayız: Bir kralın, bir yazmanın, bir hırsızın, bir aşüftenin, bir rahibenin, bir genç kızın, bir satıcı kadının yerinde olsaydım acaba ne yapardım, ne düşünürdüm, nasıl davranırdım?

Flaubert “Madam Bovary benim” demişti. Bir Flaubert hayranı olan Maupassant da Pierre’in, Jean’ın, Madam Roland’ın ruhsal çözümlemelerini kendisine bakarak yapmıştı. Hikâyenin sonlarında “uzun zaman cezasız kalmış mutluluğunun insafsız cezasına katlanan” Madam Roland’ın, dükkânın kasasında kaderine razı biçimde umutsuzca otururken tasvir edilişindeki başarının sırrı da işte bu keskin iç gözlemlerden kaynaklanıyor...

Kimler yoktur ki Maupassant'ın dünyasında: Köylüler, askerler, masalarında geviş getirip gırtlaklarına kadar kırtasiyeciliğe batmış bürokratlar, genç burjuva bohemler, hanımefendiler, taşra eşrafı, hali vakti yerinde ama gözlerini hırs bürümüş çiftçiler, açgözlü küçük burjuvalar, genelev sahipleri ve fahişeler, denizciler, rahibeler, doktorlar... 19. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da yaşayan hemen herkes, çürümeye yüz tutmuş bir toplum tablosunu tamamlar!

Anlaşılabacağı gibi, giderek değişen dünya düzeni karşısında Maupassant'ın karamsar, daha doğrusu dehşet dolu bir bakışı vardır. Burjuva hayatına duyduğu tiksintiyle Romantizm, varolanları olduğu gibi yansıtma isteğiyle Naturalizm ve genel bir eğilim olarak da Realizm karışmıştır hikâye ve romanlarına. Paranın ve maddi değerlerin peşinde koşan burjuva insanının ahlaki sorumluluklarından sıyrılıp "iki ayaklı bir hayvana" evrilmesinden duyduğu korkular kimi zaman Poe tarzında fantastik hikâyeler yazmasına yol açacaktır...

Pierre ve Jean, Maupassant'ın en derinlikli, eleştirel bakışını toplumun uçralarına kadar genişlettiği sarsıcı romanlarından biri...

13 7

AYRINTI • KLASİK

ISBN: 978-605-314-277-5

9 786053 142775